

โครงการวิจัย การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร และคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะวิจัย

หัวหน้าโครงการ

อาจารย์ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์^{(1),(3)}

หัวหน้าโครงการร่วม

รศ. ดร. อารี วิบูลย์พงศ์^{(2),(3)}

นักวิจัย

ผศ. กาญจนา โชคถาวร⁽¹⁾

ประทานทิพย์ กระมล⁽³⁾

อาจารย์นันทมน ชีระกุล^{(1), (3)}

ผู้ช่วยนักวิจัย

กนกวรรณ มูลละ⁽³⁾

ผลบุญ พัวสุวรรณ⁽³⁾

(1) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(2) ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3) ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีดความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

รายงานฉบับนี้มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ โดยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของ กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณประธานกลุ่ม คณะกรรมการ และสมาชิกทุกท่าน ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และตอบข้อสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ รายงานฉบับนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยปราศจากความร่วมมือของท่าน ตลอดจนการอนุญาตให้เสนอรายงานได้ตามความเป็นจริง

คณะวิจัย

มีนาคม 2546

สารบัญ

	หน้า
คณะวิจัย	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	1
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	2
1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	2
1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา	2
1.4.3 วิธีวิเคราะห์	5
1.5 นิยามศัพท์	10
1.6 ทบทวนเอกสาร	12
1.6.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	12
1.6.2 ผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ	14
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน	30
2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	30
2.1.1 สภาพทางกายภาพ	30
2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก	30
2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน	31
2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	31
2.3.1 สภาพทางสังคม	31
2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	33
2.4 ทูทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน	35
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	35
2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา	36
2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน	36
2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน	36
บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ	38
3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ	38
3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ : กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	38
3.1.2 สถานที่ตั้ง	38
3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ	39
3.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนากิจการของกลุ่มฯ	39
3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน	41
3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ	41
3.4.1 การบริหารและจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	41
3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	42
3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ	45
3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ	46
บทที่ 4 การผลิตและเทคโนโลยีการผลิต	47
4.1 ผลิตภัณฑ์	47
4.1.1 การบริหารการผลิต	47
4.1.2 การวางแผนการผลิต	48
4.2 การจัดหาปัจจัยการผลิต	50
4.2.1 วัตถุดิบ	50
4.2.2 วัสดุและอุปกรณ์การผลิต	51
4.2.3 บรรจุภัณฑ์	54
4.2.4 การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต	58
4.3 แรงงานและการจ้างงาน	58
4.3.1 การใช้แรงงานในการผลิต	58
4.3.2 การจ้างงาน	58
4.4 ต้นทุนและผลตอบแทน	58
4.5 กรรมวิธีการผลิต	73
4.6 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต	76

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.7 สภาพและผังของสถานที่ผลิต	76
4.8 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต	77
4.9 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์	77
4.10 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต	78
4.10.1 ปัญหาด้านการผลิต	78
4.10.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ	78
4.11 ศักยภาพการผลิต	78
4.11.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์	78
4.11.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต	79
4.11.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต	79
บทที่ 5 การตลาด	81
5.1 การบริหารการตลาดและการวางแผนการตลาด	81
5.1.1 การบริหารการตลาด	81
5.1.2 การวางแผนการตลาด	81
5.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์	82
5.3 ช่องทางการจัดจำหน่าย	83
5.3.1 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ	83
5.3.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์	84
5.4 ราคาและการตั้งราคา	86
5.5 การส่งเสริมการขาย	93
5.5.1 วิธีการรักษาลูกค้าเก่า	93
5.5.2 วิธีการหาลูกค้าใหม่	93
5.6 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการตลาด	93
5.6.1 ปัญหาด้านการตลาด	93
5.6.2 ความต้องการทางการตลาดของกลุ่มฯ	93
5.7 ศักยภาพทางการตลาด	93
บทที่ 6 การเงิน	95
6.1 การบริหารการเงินและการวางแผนการเงิน	95

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.1.1 การบริหารการเงิน	95
6.1.2 การวางแผนการเงิน	95
6.2 แหล่งเงินทุน	95
6.3 ผลการดำเนินงานและสถานภาพทางการเงิน	97
6.3.1 ผลการดำเนินงาน	97
6.3.2 สถานภาพทางการเงิน	98
6.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน	100
6.4.1 ปัญหาด้านการเงิน	100
6.4.2 ความต้องการทางการเงินของกลุ่มฯ	100
6.5 ศักยภาพทางการเงิน	100
บทที่ 7 SWOT Analysis ของกลุ่มฯ	103
7.1 จุดแข็ง	103
7.1.1 การจัดการองค์กร	103
7.1.2 การผลิต	103
7.1.3 การตลาด	103
7.1.4 การเงิน	103
7.2 จุดอ่อน	104
7.2.1 การจัดการองค์กร	104
7.2.2 การผลิต	104
7.2.3 การตลาด	104
7.2.4 การเงิน	104
7.3 โอกาส	104
7.4 ข้อจำกัด	105
บทที่ 8 บทสรุป	106
8.1 สรุปผลการศึกษา	106
8.1.1 การจัดการองค์กร	106
8.1.2 การผลิต	106
8.1.3 การตลาด	110

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
8.1.4 การเงิน	111
8.2 ศักยภาพการพัฒนา	111
8.3 ข้อเสนอแนะการปรับปรุง	112
8.3.1 การจัดการองค์กร	112
8.3.2 การผลิต	112
8.3.3 การตลาด	112
8.3.4 การเงิน	113

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน	4
1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์	4
1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด	5
1.4 แหล่งผลิตผ้าทอ	20
2.1 จำนวนประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 จำแนกตามช่วงอายุ	32
2.2 ระดับการศึกษาประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2	32
2.3 กลุ่มในหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2	32
2.4 อาชีพของประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ 2	34
2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน	36
3.1 โครงสร้างการบริหารงานกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ปี พ.ศ. 2545	43
3.2 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ	45
4.1 กลุ่มผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	47
4.2 ช่วงเวลาการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	49
4.3 กำลังการผลิตสูงสุดของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	50
4.4 ปริมาณการผลิตของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ปี พ.ศ. 2544	50
4.5 ช่วงเวลาในการจัดหาวัตถุดิบของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	52
4.6 การจัดหาวัตถุดิบของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	53
4.7 วัสดุและอุปกรณ์ในการผลิตกลุ่มทอผ้า	56
4.8 แรงงานและการจ้างงาน	58
4.9 ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร	59
4.1 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าถุง 4 ตะกอก 40 นิ้ว X 1.80 เมตร	61
4.11 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว	62
4.13 ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร	65
4.14 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร	67
4.15 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร	68
4.16 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร	70
4.17 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร	71
4.18 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิต	73
4.18 ส่วนผสมของการย้อมสีธรรมชาติ	75

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.19 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	80
5.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	83
5.2 ราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	86
5.3 เปรียบเทียบราคาขายส่ง ราคาขายปลีก กับต้นทุนการผลิตและการตลาด	90
6.1 การระดมทุนของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	96
6.2 ผลการดำเนินงาน	97
6.3 การวิเคราะห์ อัตราส่วนทางการเงิน	101
8.1 ต้นทุน และผลตอบแทนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	109

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1.1 โครงสร้างและกลไกการตลาดผ้าทอพื้นเมืองระดับประเทศ	26
3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ	38
3.2 โครงสร้างองค์กร	42
4.1 การวางแผนการผลิตของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	49
4.2 กรรมวิธีการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	76
4.3 ผังโรงทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	77
5.1 การบริหารและการวางแผนการตลาดของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่	82
5.2 ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ	84
5.3 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอตัวหนังสือของกลุ่มฯ	85
5.4 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นของกลุ่มฯ	85
5.5 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าถุงของกลุ่มฯ	86

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

หัตถกรรมนับเป็นการผลิตนอกการเกษตรที่มีความสำคัญของไทย เนื่องจากสามารถรองรับแรงงานได้ถึง 5.24 ล้านคน ในปี 2543 (สำรวจรอบที่ 1 (ก.พ.) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ) หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.59 ของแรงงานนอกภาคเกษตรทั้งหมด และการจ้างงานในสาขาหัตถกรรมได้เพิ่มขึ้นจากปี 2541 ร้อยละ 14.46 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาขาการผลิตดังกล่าวเป็นที่พึ่งพิงของกำลังแรงงานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สินค้าหัตถกรรมยังเป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศและทำรายได้ให้แก่ประเทศอย่างมาก และการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมในระดับชุมชนยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทซึ่งเน้นหนักในเรื่องของธุรกิจชุมชน เพื่อยกระดับรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน นอกจากนี้การส่งเสริมอุตสาหกรรมหัตถกรรมในชุมชนจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ

แม้อุตสาหกรรมหัตถกรรมในภาพรวมจะมีการเติบโตค่อนข้างดีในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในระดับจุลภาควิธีการดำเนินงานหัตถกรรมในแต่ละชุมชนค่อนข้างแตกต่างกันทั้งในด้านการประกอบการเชิงธุรกิจ อันนำมาซึ่งรายได้ของผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ตลอดจนคุณภาพของงานฝีมือและการใช้เทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากการคัดเลือกผลิตภัณฑ์เข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งปรากฏว่า ผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันมีคุณภาพแตกต่างกันอย่างมาก และแม้แต่ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการแล้วยังมีศักยภาพที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกมาก จากการสำรวจเบื้องต้นได้พบว่า แม้งานหัตถกรรมทุกประเภทได้เกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมแล้วก็ตาม แต่ผู้ผลิตงานหัตถกรรมยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน อาทิเช่น ปัญหาด้านวัตถุดิบในงานปั้น เทคโนโลยีเตาเผาของเครื่องปั้นดินเผา การย้อมสีในผ้าฝ้าย การกำหนดราคาในงานผลิตภัณฑ์กระดาษสา และการจัดการองค์กรของกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

สำหรับรายงานฉบับนี้ มุ่งศึกษาในระดับจุลภาค คือ ระดับผู้ประกอบการ หรือกลุ่มประกอบการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้บทเรียนจากความสำเร็จ หรือปัญหาอุปสรรคของหน่วยประกอบการ อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปรับปรุงธุรกิจของแต่ละหน่วยประกอบการเป็นสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ชีตความสามารถในการแข่งขัน และความเข้มแข็งทางด้านการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรของผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน อันจะส่งผลต่อการยกระดับรายได้ของหน่วยประกอบการและการจ้างงานในท้องถิ่น

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เฉพาะกล่าวคือ

1. เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันและพัฒนาการของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะลึกถึงผู้ประกอบการแต่ละราย (รายเดี่ยวหรือรายกลุ่ม) ในประเด็นต่าง ๆ อาทิ โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด โครงสร้างทางการเงิน การระดมทุน ลักษณะการประกอบการหรือการดำเนินธุรกิจ รูปแบบการจัดองค์กร เทคโนโลยีการผลิต/แปรรูป การเงิน และศักยภาพในการขยายธุรกิจและขยายตลาด รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งหมายรวมถึงไปถึงเทคโนโลยีที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย
2. เพื่อทำแผนการปรับปรุงโครงสร้างการผลิต การตลาด การเงิน และการจัดองค์กรที่เหมาะสมให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อจัดทำ Website สำหรับใช้ในการส่งเสริมการขายให้แก่ผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน และเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ประกอบการในด้านเทคโนโลยี สถาบันการเงิน และการตลาด

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการปรับปรุงโครงสร้างธุรกิจหัตถกรรมพื้นบ้านในรายงานนี้ เป็นการศึกษาแบบเจาะลึกเป็นรายผู้ประกอบการและรายผลิตภัณฑ์ในลักษณะกรณีศึกษา ทั้งนี้เพื่อทราบสภาพการผลิตและการตลาด รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริงและชัดเจนของผู้ประกอบการแต่ละราย และผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

1.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งจะได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์ โดยเยี่ยมสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหลายครั้ง (multiple visits)

1.4.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และพื้นที่ศึกษา (ของโครงการหลัก)

พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ที่เลือกทำการศึกษา ได้แก่ จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีจำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมรวมทั้งสิ้นถึง 1,403 ราย (ตารางที่ 1.1)

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน

เลือกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านที่จะศึกษาโดยพิจารณาจากพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น และยึดรูปแบบการจัดประเภทตามแบบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทั้งสิ้น 5 ประเภท ได้แก่ :

- (1) เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค (2) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (3) กระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา (4) ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช และ (5) ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้

จำนวนตัวอย่างของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจะถูกกำหนดให้มีทั้งรายกลุ่มและรายเดี่ยว โดยจะให้น้ำหนักกับจำนวนของผู้ประกอบการรายกลุ่มมากกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ต้องการศึกษาธุรกิจชุมชน (ตารางที่ 1.2) สำหรับธุรกิจเชรามิคและเครื่องปั้นดินเผา และธุรกิจไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายเดี่ยวซึ่งมีขนาดใหญ่ (ระดับโรงงาน) ดังนั้นสัดส่วนจำนวนตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษาต่อจำนวนผู้ผลิตทั้งหมด จึงน้อยกว่าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ

ผู้ประกอบการ

ตัวอย่างผู้ประกอบการที่ถูกเลือกเพื่อศึกษาในเชิงกรณีศึกษานั้น มีทั้งสิ้น 40 ราย (ทั้งผู้ประกอบการรายกลุ่มและรายเดี่ยว) ซึ่งจะเน้นถึงผู้ประกอบการธุรกิจระดับชุมชนประเภทกลุ่มเป็นสำคัญ โดยตัวอย่างผู้ประกอบการรายกลุ่มมีจำนวน 35 ราย (ร้อยละ 87.5 ของตัวอย่างทั้งหมด) ส่วนตัวอย่างผู้ประกอบการรายเดี่ยวมีทั้งสิ้น 5 ราย (ตารางที่ 1.3) โดยมุ่งเน้นไปที่ธุรกิจชุมชนที่สามารถเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้

สำหรับการคัดเลือกตัวอย่างจะพิจารณาจาก

1. กรณีผู้ประกอบการรายกลุ่ม

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียง หรือได้รับรางวัลหมู่บ้านอุตสาหกรรมดีเด่น
2. เป็นผู้ประกอบการที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรม
3. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 หรือศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
4. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ
5. กิจกรรมของผู้ประกอบการ มีความต้องการความช่วยเหลือในการปรับปรุงโครงสร้างของกิจการ

2. กรณีผู้ประกอบการรายเดี่ยว

-: ผู้ประกอบการต้องผ่านเกณฑ์การพิจารณาต่อไปนี้ อย่างน้อย 1 ข้อ

1. เป็นผู้ประกอบการที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ให้คำแนะนำว่ามีศักยภาพ และมีลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ตลาดให้ความสนใจ
2. กิจกรรมของผู้ประกอบการตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ

ทั้งนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าธุรกิจดังกล่าวมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ (ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น)

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบน

ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวนผู้ผลิตในภาคเหนือตอนบน (ราย)									
	แม่ฮ่องสอน	เชียงราย	เชียงใหม่	ลำพูน	ลำปาง	พะเยา	แพร่	น่าน	ตาก	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	-	9	82	1	163	7	1	2	1	266
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	18	55	212	67	18	25	65	32	6	498
กระดาสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	5	9	83	8	21	2	13	7	-	148
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	11	8	35	18	18	28	16	30	9	173
อัญมณี	2	16	41	1	-	1	-	7	1	69
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	-	3	103	22	5	1	15	2	-	151
เครื่องเงิน	-	-	22	-	-	-	-	-	-	22
อื่น ๆ	2	4	42	1	15	-	11	-	1	76
รวมรายจังหวัด (ราย)	38	104	620	118	240	64	121	80	18	1,403

ที่มา : สรุปจากข้อมูลของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1, 2542

ตารางที่ 1.2 จำนวนตัวอย่างในการศึกษา แยกตามรายผลิตภัณฑ์

ประเภท	จำนวนผู้ผลิต (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	266	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	498	14	2	16
กระดาสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาสา	148	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	173	11	1	12
ไม้แกะสลักและผลิตภัณฑ์จากไม้	151	2	0	2
รวม	1,236	35	5	40

ตารางที่ 1.3 พื้นที่ศึกษาหัตถกรรมแต่ละประเภท แยกตามรายจังหวัด

ประเภทผลิตภัณฑ์	จังหวัด	จำนวนตัวอย่าง (ราย)		
		กลุ่ม	รายเดี่ยว	รวม
เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิค	ลำปาง	1	-	1
	เชียงราย	2	-	2
	เชียงใหม่	-	1	1
	รวม	3	1	4
ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า	เชียงราย	1	-	1
	พะเยา	2	-	2
	แพร่	2	-	2
	น่าน	2	-	2
	เชียงใหม่	5	2	7
	ลำพูน	2	-	2
	รวม	14	2	16
กระดาษสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา	ลำปาง	3	-	3
	เชียงใหม่	2	1	3
	รวม	5	1	6
ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ หวาย และเส้นใยพืช	เชียงใหม่	2	1	3
	ลำปาง	1	-	1
	ตาก	2	-	2
	พะเยา	6	-	6
	รวม	11	1	12
ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์จากไม้	เชียงใหม่	2	0	2
รวมทั้งหมด		35	5	40

1.4.3 วิเคราะห์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือตอนบนนี้ ครอบคลุมทั้งในส่วนของผู้ประกอบการ และผู้ซื้อ โดยทางด้านการประกอบการนั้นจะประกอบด้วยการศึกษาโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงานของผู้ประกอบการทั้งรายเดี่ยวและรายกลุ่ม โครงสร้างการผลิต โครงสร้างการตลาด และโครงสร้างทางการเงิน

ในการศึกษาโครงสร้างแต่ละด้านของผู้ประกอบการ มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

โครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการจัดองค์กรและการบริหารงาน จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกิจการ วัตถุประสงค์การจัดตั้ง และลักษณะของธุรกิจ (รายกลุ่ม หรือรายเดี่ยว) และสำหรับธุรกิจประเภทกลุ่ม การศึกษาครอบคลุมรูปแบบการจัดองค์กร ขนาดของธุรกิจโดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิก ลักษณะการกระจายการถือหุ้น และความสอดคล้องกันระหว่างหน้าที่ตามตำแหน่งงานกับงานที่ปฏิบัติจริง

โครงสร้างการผลิต

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการผลิตนั้น จะประกอบด้วยความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต และความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต รวมถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ อันประกอบด้วย ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย ศักยภาพทางด้านยอดขาย และศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

1. ชนิดและสัดส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อแสดงถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
2. การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากผู้ประกอบการแต่ละราย ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจน

3. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตจะใช้วิธีการคำนวณดังนี้

- 3.1 ต้นทุนรวมต่อการผลิต

$$\text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} = \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} + \text{ต้นทุนคงที่ต่อครั้ง}$$

- 3.2 ต้นทุนต่อหน่วย

$$\text{ต้นทุนต่อหน่วย} = \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

- 3.3 ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อการผลิต} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนรวมต่อครั้ง}$$

- 3.4 ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย

$$\text{ผลตอบแทนสุทธิต่อหน่วย} = \text{ผลตอบแทนสุทธิต่อครั้ง} / \text{ปริมาณการผลิตต่อครั้ง}$$

- 3.5 ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง

$$\text{ผลตอบแทนเหนือต้นทุนผันแปรต่อครั้ง} = \text{รายได้รวมต่อครั้ง} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อครั้ง}$$

4. ความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต จะศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

ผู้ประกอบการแต่ละราย และนำมาประมวลผลร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปที่แน่ชัดในระดับอุตสาหกรรม

5. ศักยภาพในการทำกำไรต่อหน่วย

การศึกษากำไรต่อหน่วย ประกอบด้วย อัตรากำไรต่อราคาขาย และอัตรากำไรต่อต้นทุน

5.1 อัตรากำไรต่อราคาขาย

$$\text{อัตรากำไรต่อราคาขาย} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ราคาขายต่อหน่วย}) \times 100$$

5.2 อัตรากำไรต่อต้นทุน

$$\text{อัตรากำไรต่อต้นทุน} = (\text{กำไรต่อหน่วย} / \text{ต้นทุนต่อหน่วย}) \times 100$$

6. ศักยภาพทางด้านยอดขาย

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายนั้น พิจารณาจากยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = \text{ยอดขายรวมตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7. ศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวม

การศึกษาศักยภาพทางด้านยอดขายรวมและกำไรรวมประกอบด้วย ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี และยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์หลัก หมายถึงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีศักยภาพมากที่สุดของผู้ประกอบการ และมีการผลิตเป็นระยะเวลานานพอสมควร

7.1 ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักตลอดปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

7.2 อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม

$$\text{อัตรายอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวม}$$

$$= (\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หลักต่อปี} / \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรวมต่อปี}) \times 100$$

7.3 อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ

$$\text{อัตรากำไรจากหัตถกรรมต่อยอดขายทั้งหมดของกิจการ}$$

$$= (\text{กำไรจากหัตถกรรมต่อปี} / \text{ยอดขายทั้งหมดของกิจการต่อปี}) \times 100$$

7.4 ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายรวมเฉลี่ยต่อรายต่อปี} = (\text{ยอดขายรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ})$$

7.5 ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี

$$\text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมเฉลี่ยต่อรายต่อปี}$$

$$= \text{ยอดขายผลิตภัณฑ์อื่นทุกชนิดที่ไม่ใช่หัตถกรรมรวมทั้งปีของผู้ประกอบการทุกราย} / \text{จำนวนผู้ประกอบการ}$$

โครงสร้างทางการเงิน

การศึกษาถึงโครงสร้างการเงินนั้น ประกอบด้วยการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน การวางแผนการใช้เงินทุน และศักยภาพทางการเงิน

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจในด้านการบริหารการเงิน การจัดทำบัญชี การกู้ยืมเงิน และการวางแผนการใช้เงินทุนนั้น จะใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ประกอบการแต่ละราย แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และสรุปเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้พิจารณาประกอบกับข้อมูลด้านศักยภาพทางการเงิน

การศึกษาศักยภาพทางการเงินนั้น จะมีการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน ดังนี้

1. **อัตราส่วนแสดงสภาพคล่อง (Liquidity Ratio)** ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพคล่องระยะสั้นของธุรกิจ ประกอบด้วยอัตราส่วนดังต่อไปนี้

- 1.1 อัตราส่วนหมุนเวียน (หรืออัตราส่วนเดินสะพัด)

$$= \text{สินทรัพย์หมุนเวียน} / \text{หนี้สินหมุนเวียน (current ratio)}$$

$$= CA / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.2 อัตราส่วนสภาพคล่องระยะสั้น (หรืออัตราส่วนทุนหมุนเวียน หรืออัตราส่วนฉับพลัน) (Acid Test Ratio หรือ Quick Ratio)

$$= (\text{สินทรัพย์หมุนเวียน} - \text{สินค้าคงคลัง}) / CL = \text{สินทรัพย์สภาพคล่อง} / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.3 อัตราส่วนสภาพคล่องของกระแสเงินสด (Cash Flow Liquidity Ratio)

$$= (\text{เงินสด} + \text{หลักทรัพย์} + \text{กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน}) / CL \quad (\text{เท่า})$$
- 1.4 ทุนหมุนเวียนสุทธิ (Working Capital) = CA – CL (บาท)

2. อัตราส่วนแสดงประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Activity / efficiency Ratio)

อัตราส่วนต่อไปนี้ชี้ให้เห็นประสิทธิภาพและสภาพคล่องระยะยาวของธุรกิจ ซึ่ง

ประกอบด้วย:

- 2.1 อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า (Accounts Receivable Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขายเชื่อ} / \text{ลูกหนี้การค้าเฉลี่ย}$$

$$\quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.2 ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้ (Average Collection Period)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของลูกหนี้การค้า}$$

$$\quad (\text{วัน})$$
- 2.3 อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า

$$= \text{ยอดซื้อเชื่อ} / \text{เจ้าหนี้การค้าเฉลี่ย}$$

$$\quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.4 ระยะเวลาเฉลี่ยในการชำระหนี้

$$= 365 / \text{อัตราการหมุนเวียนเจ้าหนี้การค้า}$$

$$\quad (\text{วัน})$$
- 2.5 อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง (Inventory Turnover Ratio)

$$= \text{ต้นทุนสินค้าขาย} / \text{สินค้าคงคลังเฉลี่ย}$$

$$\quad (\text{ครั้ง หรือ รอบ})$$
- 2.6 อายุสินค้า หรือระยะเวลาที่เก็บสินค้าไว้ก่อนขาย (Inventory Turnover in days)

$$= 365 \text{ วัน} / \text{อัตราการหมุนเวียนของสินค้าคงคลัง}$$

$$\quad (\text{วัน})$$

2.7 1 รอบธุรกิจ (Operating Cycle)

$$= \text{ระยะเวลาเฉลี่ยในการเก็บหนี้} + \text{อายุสินค้า} \quad (\text{วัน})$$

2.8 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ทั้งหมด (Total Asset Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / \text{Total Asset หรือ } S / (CA+FA)$$

2.9 อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets Turnover Ratio)

$$= \text{ยอดขาย} / \text{สินทรัพย์ถาวรสุทธิ} \quad (\text{ครั้ง หรือ เท่า})$$

$$= S / FA$$

3. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการกู้ยืม หรือความเสี่ยงในการกู้ยืม

(Debt Ratio or Leverage Ratio)

3.1 อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ทั้งหมด (Debt Ratio)

$$= (\text{หนี้สินทั้งหมด} / \text{สินทรัพย์ทั้งหมด}) \times 100\%$$

3.2 หนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E)

$$= \text{หนี้สิน} / \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \quad (\text{เท่า})$$

3.3 อัตราส่วนหนี้ระยะยาวต่อเงินลงทุนรวม (Long - Term Debt/Total Capitalization)

$$= \text{หนี้ระยะยาว} / (\text{หนี้ระยะยาว} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \quad (\text{เท่า})$$

3.4 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย (Times Interest Earning or Interest Coverage Ratio)

$$= \text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{ดอกเบี้ยจ่าย} = EBIT / I \quad (\text{เท่า})$$

3.5 อัตราส่วนแสดงความสามารถในการจ่ายค่าใช้จ่ายประจำ (Fix Charge Coverage Ratio)

$$= (EBIT + \text{ค่าเช่า}) / (I + \text{ค่าเช่า}) \quad (\text{เท่า})$$

3.6 Degree of Financial Leverage

$$= EBIT / (EBIT - I) = EBIT / EBT \quad (\text{เท่า})$$

4. อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio)

4.1 อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อยอดขาย (Net Profit Margin)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ยอดขาย}) \times 100\%$$

$$= (EAT / S) \times 100\%$$

4.2 อัตราส่วนกำไรเบื้องต้นต่อยอดขาย (Gross Profit Margin)

$$= (GP / S) \times 100\%$$

4.3 อัตราการจ่ายเงินปันผล (Dividend Payout Ratio)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น}) \times 100\%$$

5. อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึง อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio) และผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุน (Return to Investors)

5.1 อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment : ROI)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

$$= ((\text{EAT}/\text{S}) \times (\text{S}/\text{TA})) \times 100\%$$

5.2 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Total Assets : ROA)

$$= (\text{กำไรจากการดำเนินงาน} / \text{สินทรัพย์รวม}) \times 100\%$$

$$= (\text{EBIT} / \text{Total Assets}) \times 100\%$$

5.3 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity : ROE)

$$= (\text{กำไรสุทธิหลังหักภาษี} / \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}) \times 100\%$$

$$= (\text{EAT} / \text{Equity}) \times 100\%$$

5.4 กำไรต่อหุ้น (Earning per Share)

$$= \text{ผลตอบแทนแก่หุ้นสามัญ} / \text{จำนวนหุ้นสามัญทั้งหมด} \quad (\text{บาท/หุ้น})$$

5.5 ราคาตลาดต่อหุ้นต่อกำไรต่อหุ้น หรืออัตราส่วนราคาหุ้นต่อผลกำไร

(Price to Earning Ratio)

$$= \text{ราคาตลาดต่อหุ้น} / \text{กำไรสุทธิต่อหุ้น} \quad (\text{เท่า})$$

5.6 อัตราผลตอบแทนของเงินปันผล (Dividend Yield)

$$= (\text{เงินปันผลต่อหุ้น} / \text{ราคาตลาดต่อหุ้น}) \times 100\%$$

โครงสร้างทางการตลาดของผู้ประกอบการ

การศึกษาโครงสร้างการตลาดของผู้ประกอบการ เป็นการศึกษาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และ ยอดขายโดยเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดในแต่ละช่องทางตลาด โดยสัมภาษณ์ผู้ประกอบการถึงกระบวนการตลาดของผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่ผู้ประกอบการทำการผลิต ข้อมูลส่วนนี้สามารถนำมาประมวลเพื่อสรุปเป็น แนวทางการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดต่อไป

1.5 นิยามศัพท์

เครื่องกรอด้วย (ชนิดที่ 1) :	อุปกรณ์ที่ใช้กรอฝ้ายที่เป็นลักษณะไจ เพื่อให้เส้นฝ้ายเรียงไปมาวนที่เครื่องกรอด้วย (ชนิดที่ 2) ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ระวังกรอฝ้าย กุ้ง กว้าง ตงกว้าง กว้าง กัง และโก่งกว้าง
เครื่องกรอด้วย (ชนิดที่ 2) :	อุปกรณ์ที่ใช้กรอฝ้ายจากเครื่องกรอด้วย (ชนิดที่ 1) และม้วนฝ้ายใส่หลอดพีวีซี หรือกระป๋อง โดยในปัจจุบันมีการดัดแปลงนำมอเตอร์มาใช้ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ จักรกรอฝ้าย เพียนกอ เพียน เครื่องกรอด้วยใส่หลอด เพียนขอ เฝีย จักรปั่นฝ้ายและกรอฝ้าย และเครื่องปั่นฝ้าย
อุปกรณ์เรียงเส้นยืน (ชนิดที่ใช้กับกี่เมือง) :	อุปกรณ์ที่ใช้เรียงฝ้ายเส้นยืน เพื่อให้มีขนาดความกว้างและยาวตามขนาดผ้าที่ต้องการ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ที่เรียงฝ้ายเส้นยืน ผอขอ เฝียขอ พระขอหัววน ก้าง และหลักเข็นด้าย
ที่รวมฝ้ายเส้นพุ่ง :	อุปกรณ์ที่ใช้ม้วนฝ้ายเส้นพุ่ง ตั้งแต่ 2 เส้นถึง 9 เส้น ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกัน ได้แก่ เป็บัด
อุปกรณ์เรียงเส้นยืน (ชนิดที่ใช้กับกี่กระตุก) :	อุปกรณ์ที่ใช้เรียงฝ้ายเส้นยืน เพื่อให้มีขนาดความกว้างและยาวตามขนาดผ้าที่ต้องการ ซึ่งมีค่าที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ค้างเรียงฝ้ายเส้นยืน ก้าง ค้างขึ้นเครือ และที่เรียงด้ายเส้นยืน
อุปกรณ์ม้วนฝ้ายก่อนขึ้นกี่ :	อุปกรณ์ม้วนฝ้ายเส้นยืนที่ใช้งานกับกี่กระตุก ก่อนที่จะนำฝ้ายขึ้นกึ่ง มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ม้วนหนีบด้าย ที่หวีฝ้าย และม้าก๊อบบี้
อุปกรณ์ม้วนฝ้ายบนกี่ :	อุปกรณ์ม้วนฝ้ายเส้นยืนที่ใช้งานกับกี่กระตุก มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันต่าง ๆ ดังนี้ ม้าม้วนฝ้าย และค้างม้วน
ไม้ชิงหน้าผ้า :	อุปกรณ์ที่ใช้ชิงหน้าผ้าให้ตึงใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้ขนาดแบน ไม้ผ้าหูก และไม้ผิง
อุปกรณ์ยกเส้นยืน :	อุปกรณ์ที่ยกเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ เขาสั่น ไม้เก็บเขา ไม้ขนาดกลม และเขาลึก
ไม้ประกอบอุปกรณ์ยกเส้นยืน :	ไม้ที่ใช้ยกเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เขาสั่น และไม้หาบเขา
ไม้สอดเส้นยืน :	ไม้ที่ใช้สอดเส้นยืนให้แยกจากกันและสอดด้ายเส้นพุ่ง ใช้ระหว่างการทอผ้าบนกี่ มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้ดาบ ไม้หลาบ และไม้เผ่ายกดอก
ไม้เก็บลาย :	ไม้ที่ใช้เก็บลายหรือดอก ในการขั้นตอนการเก็บลายหรือดอก มีค่าอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เก็บดอก ไม้เขายาว ไม้เขาดอก และไม้มุก

ไม้ที่ใส่สอดเชือกในล่อน :	ไม้ที่ใส่สอดเชือกในล่อนให้แยกจากกันในขั้นตอนการเก็บลาย มีคำอื่น ๆ ที่ใช้เหมือนกันดังนี้ ไม้เต่า ไม้คัตดอก และไม้กวักดอก
พื้นหวี :	อุปกรณ์ร้อยด้ายเส้นยืนและใช้กระทบผ้าเวลาทอ มีคำอื่นที่ใช้เหมือนกันคือ ฟืม
ขอบพื้นหวี :	อุปกรณ์ที่สวมขอบพื้นหวีทั้งด้านบนและล่าง มีคำอื่นที่ใช้เหมือนกันคือ จะขัด และจะคัด

1.6 ทบทวนเอกสาร

1.6.1 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) และวิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้ให้ความหมายของ “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ไว้ว่า หมายถึง ศิลปหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากฝีมือของช่างในท้องถิ่น การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิควิธี และรูปแบบที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยมีการเรียนรู้เฉพาะภายในครอบครัว มิได้มีการถ่ายทอดให้บุคคลอื่น เพราะทำขึ้นใช้ภายในครอบครัวเป็นหลัก และการเรียนรู้จะถ่ายทอดในช่วงเวลาที่ว่างจากการเกษตร ซึ่งแต่ละครอบครัวมีเวลาว่างไม่ตรงกัน จึงทำให้ไม่มีการถ่ายทอดให้ครอบครัวอื่น

การกำเนิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539) วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) และไทยล้านนา (2541) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่ามี 3 ประการ คือ

1. เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน
2. เกิดจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
3. เกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และการนับถือศาสนาของคนในชุมชน

ลักษณะเฉพาะของศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะตามที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย
2. สร้างขึ้นเป็นจำนวนมาก
3. ต้องมีราคาที่เหมาะสม
4. ต้องมีลักษณะเฉพาะถิ่น
5. เป็นผลผลิตของช่างฝีมือ (craftsman) ธรรมดา มิใช่จากฝีมือศิลปินชั้นเยี่ยม

ประเภทของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแบ่งออกได้เป็น 10 ประเภท (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. เครื่องเคลือบดินเผา (Ceramics)

เครื่องเคลือบดินเผามีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ ซึ่งจะมีกรรมวิธีการผลิตและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป เช่น การปั้นโอ่ง อ่าง กระถางเคลือบลายมังกร ของ จ.ราชบุรี เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อ.โซคชัย จ.นครราชสีมา และเครื่องปั้นดินเผาของ จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidery)

การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น การทอผ้าไหมของภาคเหนือ และภาคอีสาน การทอผ้าเกาะยอ ของ จ.สงขลา การทอผ้าพุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี รวมถึงการเย็บ ปัก ถัก ร้อย เพื่อการตกแต่ง เช่น การทอยกดอก การทอจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจก รวมถึงการทอธง หรือตุ๊ก ของภาคเหนือ และภาคอีสาน

3. การแกะสลัก (Carving)

งานหัตถกรรมประเภทแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น การทำครกหิน ที่อ่างศิลา จ.ชลบุรี การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของภาคเหนือ การแกะสลักไม้เป็นรูปเคารพของภาคอีสาน การแกะสลักตัวหนังสือของภาคใต้ เป็นต้น

4. หัตถกรรมโลหะ (Metal Works)

งานหัตถกรรมโลหะ ได้แก่ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า อารู และ การปั้นหล่อรูปเคารพ การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยทองเหลือง ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำเครื่องประดับตกแต่งด้วย เงิน ทอง เป็นต้น การทำหัตถกรรมโลหะในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไป เช่น การทำมีดอรัญญิกของ จ.อยุธยา การทำบาตร ที่บ้านบาตร กรุงเทพฯ และการทำเครื่องเงิน ของ จ.เชียงใหม่

5. เครื่องจักสาน (Basketry หรือ Mat)

เครื่องจักสาน ได้แก่ การสานและการถักภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ด้วย ไม้ไผ่ หวาย กก เชือก ป่าน ปอ กระจุต ใบลาน ใบลำเจียก ใบเตย ย่านลิเภา ฯลฯ การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมที่ทำกันอย่างแพร่หลายที่สุด และกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ

6. การก่อสร้าง (Architectures)

การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไป เช่น เรือนเครื่องสับ หรือเรือนไทยของภาคกลาง เรือนกาแลของภาคเหนือ เรือนเสาลอยของภาคใต้ และเรือนพื้นบ้านของภาคอีสาน เป็นต้น รวมถึงที่พักอาศัยชั่วคราว เช่น เพิง กระต๊อบ กระท่อม เกิงนา ของภาคเหนือ เกียงไร่เกียงนาของภาคอีสาน และหน้าของภาคใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา เช่น โบสถ์ หรือ สิม ของภาคอีสาน ซึ่งมีลักษณะของท้องถิ่นเด่นชัด

7. ภาพเขียน (Painting & Drawing)

หัตถกรรมประเภทภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสี และภาพลายเส้นซึ่งมักเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์และอุโบสถต่างๆ ที่แสดงให้เห็นลักษณะของฝีมือช่างพื้นบ้านอย่างเด่นชัด (เช่น ภาพเขียนภายนอกสิม หรือ โบสถ์ วัดไชยศรี อ.เมือง จ.ขอนแก่น) นอกจากนี้งานจิตรกรรมที่ถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ การตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชนบท เช่น การตกแต่งเกวียน หรือ กระจก ของภาคเหนือ

8. การปั้นรูปและลวดลายประดับ (Sculpture and Decorating motive)

การปั้นรูปและลวดลายประดับ ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปเคารพ และปั้นตุ๊กตาต่าง ๆ เช่น ตุ๊กตาเสียบบาล เป็นต้น งานปั้นจะเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการปั้นลวดลายประดับที่นอกเหนือจากการตกแต่งอาคารทางพุทธศาสนานั้นไม่ค่อยปรากฏ

9. การทำเครื่องกระดาศ

การทำเครื่องกระดาศพื้นบ้าน เช่น การทำกระดาศสาของภาคเหนือ การทำกระดาศข่อยของภาคกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทำกระดาศสำหรับใช้ตกแต่งในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ซึ่งมักตัดเป็นริ้วธง และรูปพวงมาลัยดอกไม้นานาชนิด รวมถึงการทำร่ม ว่าว หวีชน และหน้ากาก

10. ประเภทเบ็ดเตล็ด

เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่แพร่หลาย และไม่สามารถจัดเข้าประเภทใดได้แน่นอน เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาศ การทำเครื่องดนตรี การทำยานพาหนะ เช่น เกวียน ล้อ เลื่อน ระแทะ เป็นต้น

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ

งานศิลปหัตถกรรมของภาคเหนือที่เกิดขึ้นตามลักษณะภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นที่เห็นได้ชัด (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527) ได้แก่

1. แกะสลัก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อุดมด้วยป่าไม้ ชาวเหนือจึงนิยมทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยไม้
2. จักสาน เนื่องจากการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่น ทำให้เกิดเครื่องมือเครื่องใช้ในการหุงหรือนึ่งข้าวเหนียว ได้แก่ หวดนึ่งข้าว ก่องข้าว และแอบข้าว นอกจากนี้เนื่องจากตามบ้านเรือนในภาคเหนือจะมีบ่อน้ำสำหรับใช้และดื่ม เป็นบ่อน้ำที่ขุดลึกลงไปใต้ดิน จึงต้องใช้น้ำทุ้ง หรือน้ำถั่ง ผูกเชือกหย่อนลงไปใบบ่อเพื่อตักน้ำ
3. เครื่องปั้นดินเผา เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมการบริโภค เช่น หม้อนึ่ง หม้อน้ำ เป็นต้น

1.6.2 ผ้าทอและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ

การทอผ้าเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของภาคเหนือที่มีมาช้านานอีกชนิดหนึ่ง และยังแพร่หลายในปัจจุบัน มีทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายธรรมชาติและสีเคมี สำหรับผ้าทอที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมมีการผลิตอยู่ที่ จ.แพร่ และสุโขทัย ซึ่งผลิตผ้าทอที่มีลวดลายยกดอกตรงเชิง ผ้าลายน้ำไหล ผ้าทอลวดลายแบบไทลื้อที่ จ.น่าน และผ้าไหมยกดอก ที่ จ.ลำพูน ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ทำมานาน และปัจจุบันยังมีการผลิตอยู่ (ปริมิตรักษ์ แวกเพ็ง, 2542)

พัฒนาการผ้าทอในเอเชีย

ผ้าทอมีความผูกพันและเกี่ยวโยงกับพิธีกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตของคนเอเชียมาเนิ่นนานนับศตวรรษ การทอ การเตรียมเส้นใย และการย้อมสี หรือแม้แต่การวางลายผ้าทอแบบดั้งเดิม ล้วนเป็นกิจกรรมของสตรี และเปรียบเสมือนเป็นบันทึกเรื่องราวของสังคมผ่านสายตาของสตรีผู้ทอ

ความจำกัดในด้านเทคนิควิธีทำให้ผ้าทอจากประเทศต่างๆ ในเอเชียมีลวดลายและโครงสร้างคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสีและชนิดของเส้นใยใกล้เคียงกันมากในทุกประเทศ การใช้สีถูกกำหนดโดยสสารที่มีอยู่ในธรรมชาติและโดยลักษณะธรรมชาติของเส้นใยที่จะย้อม เช่น ใยฝ้ายจะย้อมสีคราม สีดำ สีครีม และสีน้ำตาลแดงได้ดี ส่วนสีแดง สีเขียว และสีเหลือง เหมาะสำหรับย้อมใยไหม ซึ่งย้อมได้ดีเมื่อผสมสารที่มีกรดอย่างใดก็ตามในปลายศตวรรษที่ 19 ระบบสีของผ้าทอเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อพ่อค้าเริ่มนำเข้าสีเคมี เช่น สีชมพู สีม่วง สีนํ้าเงิน และสีฟ้า ดังนั้นผืนผ้าซึ่งเดิมเคยย้อมสีธรรมชาติล้วน ๆ จึงเริ่มมีสีเคมีเข้ามาปะปนแลดูไม่กลมกลืนในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา, 2536)

อิทธิพลวัฒนธรรมข้ามแดนก็มีส่วนทำให้ผ้าทอเอเชียมีความคล้ายคลึงกันในด้านลวดลายและโครงสร้าง โดยเฉพาะอิทธิพลของวัฒนธรรมกลองสำริดของซอน ซึ่งเฟื่องฟูอยู่ในเวียดนามราว 500 ปี ก่อนคริสตกักราช ถึง ปี ค.ศ. 100 ได้มีผลกระทบต่อการออกแบบลวดลายบนผ้าทอในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดการใช้สัญลักษณ์ที่แสดงอำนาจ ซึ่งต่อมาถูกตีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มชนต่าง ๆ และแปรเปลี่ยนรูปลักษณะหลากหลายบนผืนผ้า แต่เค้าโครงพื้นฐานก็ยังอาจเห็นได้ อาทิ รูปลายขอแหลม ลายขอ ลายกันหอย ลายดาวแปดแฉก ลายเกลียวคลื่น รูปสามเหลี่ยม เรือ ช้าง นก และคน

อิทธิพลสำคัญต่อผ้าทอเอเชียอีกส่วนคือ โครงสร้างสำหรับป่าไผ่ใหม่ ซึ่งถือกำเนิดที่รัฐจูกูจิวในประเทศอินเดียและกลายเป็นสินค้าเข้าสู่อาณาจักรต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 พบว่ามีการเลียนแบบโครงสร้าง สีและลายในกลุ่มชนพื้นเมืองหลายกลุ่มแม้ที่อยู่ในดินแดนอันห่างไกล โครงสร้างดังกล่าวได้แก่ ผืนผ้ายาวถึง 4 เมตร มีลายประดับเชิงตลอดสองริมผ้าตรงปลายผ้ามีกรวยเชิงเป็นลายสามเหลี่ยม กลางผืนผ้ามีลายต่าง ๆ ประดับ ลายที่นิยมที่สุดเรียกกันว่า "ลายดาว" สีเด่น คือ สีแดง สีเหลือง และสีเขียว ภายหลังเมื่อมีการค้นพบและค้าเส้นใยโลหะกึ่งนิยมนกแต่งผ้าทอด้วยดินเงิน ดินทอง ทำให้เกิดการใช้ผ้าทออันหรูหราในหมู่ชนชั้นสูง ราชสำนักในเอเชียนำเข้าทั้งเส้นใยและผ้าจากอินเดีย และเริ่มทอผ้าอันหรูหราแวววาวในลักษณะนี้ ส่วนสามัญชนจะใช้ดินคุณภาพต่ำหรือไหมสีเหลืองเลียนแบบดินทอง (ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา, 2536)

การทอผ้ามีความสัมพันธ์ต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีต ถือเป็นมรดกทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีต และมีการถ่ายทอดฝีมือสืบทอดกันมานานจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน การทอผ้าแต่ละผืนใช้ระยะเวลายาวนาน เริ่มตั้งแต่ปุยฝ้ายหรือรังไหมต้องนำมาสาวเป็นเส้นใยหรือเส้นด้าย การย้อมสีผ้าตามกรรมวิธีของแต่ละท้องถิ่น นำมาสู่กระบวนการถักทอเป็นลวดลายต่าง ๆ จวบจนเป็นผ้าผืน ซึ่งมักเป็นกิจกรรมยามว่างของสตรี ซึ่งมักทอไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทอผ้าเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือน และในบางแหล่งก็มีการทอผ้าเป็นอาชีพหลักด้วย ลักษณะของผ้าทอก็จะมีความแตกต่างตามแต่ละชุมชน ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

มัดหมี่

มัดหมี่ คือ การมัดเส้นใยเพื่อสร้างลวดลายก่อนย้อมสีและทอ เวลาย้อมส่วนที่ถูกมัดไว้จะไม่ติดสีจึงทำให้เกิดเป็นลวดลาย ถ้าต้องการหลายสีก็ต้องมัดและย้อมทับหลายครั้ง จนกว่าจะได้สีครบตามต้องการ ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้นยืน จะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นยืน ถ้าเป็นมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งก็จะกำหนดความยาวของผ้าบนหลักหมี่ด้ายเส้นพุ่ง สำหรับการมัดหมี่เส้นพุ่งนั้นทำซ้ำกันไปมาได้หลายครั้ง จึงทำให้สามารถทอผ้าได้ไม่จำกัดความยาว

เชื่อกันว่ามัดหมี่ด้ายเส้นยืนอาจเป็นเทคนิคที่มีมาก่อนมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่ง การทอผ้าไหมมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งง่ายกว่าการทอด้ายเส้นยืน การทอในแถบนี้ใช้กี่แบบสี่เหลี่ยมมีขาตั้ง พืม และเครื่องมือมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งมาเป็นเวลาช้านานแล้ว มัดหมี่ด้ายเส้นยืนพบเฉพาะในลายที่ไม่ซับซ้อนของคนไทยบางกลุ่มในประเทศลาวและประเทศไทย แต่ชาวเขาก็คงใช้เทคนิคนี้กับกี่เอว ส่วนมัดหมี่ผสมซึ่งเป็นเทคนิคการผสมผสานมัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งและด้ายเส้นยืนบนผ้าผืนเดียวกัน พบในผ้าทอพื้นเมืองของชาวเขมรสูงทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กลุ่มชาวไทยแดงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาว และมินังกะเบาในเกาะสุมาตราตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย แต่มัดหมี่ผสมที่มีคุณภาพดีที่สุดมาจากรัฐจาร์จาร์ ในประเทศอินเดียและทั้งกานันในเกาะบาหลี

มัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งเหมาะสำหรับการทอผ้าหรือเส้นใยจากพืชอื่น ๆ ดังนั้นสีที่ใช้ย้อมจึงมักเป็นสีธรรมชาติที่เหมาะสมกับการย้อมผ้า สีที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ สีคราม และสีแดงเม็งกูดู (Morinda citrifolia) โดยใช้คู่กับสีฝ้ายธรรมชาติหรือขาว มัดหมี่ด้ายเส้นพุ่งที่ทำจากไหมนิยมใช้สีเขียว ซึ่งมาจากสีเหลืองขมิ้นผสมสีครามจาง และสีแดงจากครั่ง ส่วนสีส้ม สีเขียว และสีม่วงมาจากการย้อมทับ

จก

จก เป็นเทคนิคการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษบนพื้นผ้าเรียบ ทำได้โดยยกด้านเส้นยืนและพุ่งเส้นด้ายเพิ่มพิเศษผ่านด้ายเส้นยืนเป็นช่วง ๆ เพื่อให้เกิดลวดลาย ซึ่งอาจมีสีสันทอดหน้าผ้า เทคนิควิธีนี้บางครั้งเรียกว่า “การปักบนหูก” ในบางท้องถิ่นใช้วิธีกลับเอาด้านหลังของผ้าขึ้นข้างบนขณะทอทำให้สามารถตกแต่งรายละเอียดได้ แต่ในบางแห่งทอจากด้านหน้า ส่วนใหญ่นิยมใช้เส้นไหมเป็นเส้นพุ่งเพิ่มพิเศษบนพื้นผ้าฝ้ายหรือไหม

การใช้ดินเงินดินทองเป็นเส้นพุ่งพิเศษเป็นอิทธิพลจากผ้าทอของเปอร์เซีย และอินเดีย ซึ่งเป็นสินค้าประจำราชสำนักในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยหนึ่ง ลวดลายที่นิยมกัน ได้แก่ ลายดวงกลม หรือลายเส้นที่ทำจากดินเงินดินทองบนพื้นผ้าไหม สำหรับสามัญชนจะใช้เส้นไหมสีเหลืองเลียนแบบดินทอง

การทอจกเป็นเทคนิคที่ยากและใช้เวลานาน ในสมัยก่อนการทอจกที่สลับซับซ้อนนับเป็นคุณสมบัติสำคัญของสตรีเอเชีย ปัจจุบันนี้จกเป็นเทคนิคที่กำลังสูญหายไปอย่างรวดเร็วที่สุดในบรรดาเทคนิคการทอทั้งหมด การทอจกสมัยนี้อาจทำได้เร็วขึ้นโดยการเก็บตะกอก แต่ขั้นตอนสุดท้ายก็ยังต้องใช้มือ ในประเทศลาวและประเทศไทยบางท้องถิ่นยังคงมีช่างทอที่มีฝีมือในการทอจกหลงเหลืออยู่ ทุกวันนี้การปักได้เข้ามาแทนที่การ

ทอจาก เพราะขั้นตอนการปักไม่ต้องใช้ลูกและสะดอกกว่า ชาวไทแดงและไทลื้อในประเทศลาวยังคงทอหลอดลายโบราณด้วยวิธีนี้ ส่วนในประเทศไทย ไทยวน ไทยพวน และผู้ไทยังคงทอจากอยู่

ขิด

ขิด เป็นเทคนิคการทอที่เพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษบนผ้าพื้นเพื่อสร้างลวดลายข้ามช่วงด้ายเส้นยืนบนพื้นผ้า ถ้าด้ายเส้นพุ่งพิเศษที่ใช้เป็นเส้นโลหะ เช่น ดิ้นเงินหรือดิ้นทองจะเรียกว่า “ผ้ายกดิ้น” (Brocade) การเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษอาจทำได้โดยการใช้ตะกอกยกด้ายเส้นยืนขึ้น ทำให้สามารถพุ่งด้ายพิเศษเพิ่มขึ้นจากเส้นพุ่งปกติได้ ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีการใช้ตะกอกพิเศษ ช่วงทอจะใช้ไม้เก็บขิด ซึ่งทำให้ทอหลอดลายได้จำกัดเพียง 2 ครั้งเท่านั้น การใช้ตะกอกพิเศษทำให้ทอลายได้ไม่จำกัดจำนวน

เทคนิคการเพิ่มด้ายเส้นยืนพิเศษและเส้นพุ่งพิเศษ เคยใช้กันแพร่หลายในดินแดนแถบนี้ก่อนที่อิทธิพลของอินเดียจะเริ่มเข้ามา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนเทคนิคนี้จากการเพิ่มด้ายเส้นยืนเป็นการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งเกิดขึ้นในช่วงต้นของพันปีแรกของคริสต์ศตวรรษ ซึ่งเป็นระยะเดียวกันกับที่อิทธิพลของอินเดียเริ่มขยายเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การใช้ดิ้นเงินดิ้นทองในระยะต่อมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในงานทอผ้าสำหรับชนชั้นสูง แต่สำหรับบุคคลทั่วไปนิยมใช้ไหมเป็นเส้นพุ่งพิเศษบนพื้นผ้าฝ้ายเพื่อตกแต่งให้ดูหรูหราและมีสีสันสดใส

พัฒนาการผ้าทอไทย

การทอผ้ามีมาตั้งแต่โบราณกาล หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ได้แก่ เศษผ้าและเส้นใยของฝ้าย ไหม และใยกล้วย ตามกำไลสำริด อุปกรณ์การทอผ้า เช่น แวดินเผา หินทุบเปลือกไม้ และลูกกลิ้งดินเผา ซึ่งพบที่บ้านเชียง จ.อุดรธานี และถ้ำผี ใน จ. แม่ฮ่องสอน (ปริมรัตน์ แหกเพ็ง, 2542) ซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ในราวสมัย 700 ปีก่อนคริสตกาล แสดงถึงการใช้ผ้ามาตั้งแต่สมัยยุคหิน และมีการพัฒนาต่อมา โดยมีการผสมผสานระหว่างอิทธิพลของชนชาติต่าง ๆ สืบทอดต่อมา นอกจากนี้การได้พบเศษผ้า ด้าย เส้นใยไหม ในแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ บ้านนาดี อ.หนองหาน จ.อุดรธานี ยังเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้มีการทอผ้าใช้กันแล้วในยุคนั้นโดยเฉพาะผ้าไหม (สายสุณีย์ สิงห์ทัศน์, 2538)

จากการค้นพบเศษผ้าไหมในที่หลายแห่ง อาจกล่าวได้ว่าแหล่งไหมที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศไทยอยู่ในดินแดนอีสานและได้สืบทอดเรื่อยมา รวมทั้งมีการทอหลอดลายและการคิดลายผ้าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีทั้งการทอผ้าพื้นธรรมดา การทำไหมมัดหมี่ การทำผ้าขิด ผ้าปูมหลอดลายต่าง ๆ การทำชิ้นไหมโฮลสุรินทร์ของชาวอีสาน การนำเส้นไหมไปทำเป็นผ้ายกไหม-ไล่ทอง ลายดอกแก้ว ดอกพิกุลของชาวเหนือ การทอผ้าดิ้นเงินดิ้นทองที่หมู่บ้านพุมเรียงของชาวใต้ การทำชิ้นไหมหรือชิ้นไหมตีนต่อด้วยจากในแถบภาคกลาง ล้วนยืนยันให้เห็นถึงความเป็นมาอันยาวนานของไหมไทย (สายสุณีย์ สิงห์ทัศน์, 2538)

สำหรับรูปแบบของก๊อผ้าที่เป็นแบบสี่เส้าตั้งบนพื้นจะมีพัฒนาการมาอย่างไรมิได้มีหลักฐานบันทึกไว้ (แพทรีเซีย ซีสมัน แนนหนา และวีกี พานิชพันธ์, 2536)

ในสมัยศรีวิชัย เริ่มมีการทอผ้าที่มีลวดลายผสมผสาน เนื่องจากเริ่มมีการติดต่อกับค้าขายกับอินเดีย จีน และเปอร์เซีย ในสมัยล้านนามีการทอผ้าเพื่อใช้และจำหน่ายเป็นสินค้าออก จนกระทั่งสมัยอยุธยา

การนำเข้าผ้าจากต่างประเทศ เช่น จีน อินเดีย เขมร เปอร์เซีย และยุโรป เพื่อใช้ในราชสำนักและจำหน่ายให้กับประชาชน ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มมีการติดต่อกับประเทศตะวันตก ทำให้รูปแบบการแต่งกายเป็นแบบผสมผสาน ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงการเลี้ยงไหม ตั้งกรมช่างไหม ในปี 2452 และในปี 2478 มีการตั้งโรงงานทอผ้าเพื่อใช้ในราชการทหาร นอกจากนี้กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้เพิ่มเติมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและสังคมในช่วงรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการส่งเสริมผ้าที่ผลิตภายในประเทศ ส่งเสริมการปลูกฝ้าย และชี้ให้เห็นว่าฝ้ายเป็นพืชที่สำคัญจำเป็นต่อชาติ ส่งเสริมการปั่นด้ายด้วยเครื่องหีบฝ้าย อบรมการทอผ้าทำให้เกิดแฟชั่นการแต่งกายใหม่ ๆ ขึ้น ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการนำเข้าเครื่องทอผ้ามากขึ้น ความนิยมผ้าทอมือน้อยลง การทอผ้าเพื่อจำหน่ายลดลงแต่ยังมีการทอผ้าเพื่อใช้เอง จนกระทั่งปัจจุบันความนิยมผ้าทอมือกลับมาอีกครั้ง เพราะได้รับการส่งเสริมทั้งจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงเล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านและส่งเสริมรายได้ให้กับราษฎรในชนบท จึงทรงโปรดให้มีการก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษเพื่อส่งเสริมหัตถกรรมไทยจากทุกภูมิภาค ทำให้มีการทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โครงการของรัฐบาล “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่น ส่งเสริมการแต่งกายพื้นบ้าน ส่งเสริมการส่งออกเพื่อขยายตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเพิ่มขึ้น

พัฒนาการผ้าทอในภาคเหนือ

ผ้าทอในยุคหลังของล้านนามีปรากฏหลักฐานคล้ายคลึงกับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร และที่วิหารวัดบวรนครหลวงใน จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับล้านนาในศตวรรษที่ 16 ฝ้านุ่งของผู้หญิงล้านนาเป็นผ้าชิ้นลายขวาง ซึ่งต่างจากผ้าชิ้นของอีสานที่เป็นลายทางตั้ง เรียกกันว่า “ชิ้นตามะนาว” นิยมลายขวางสีเหลือง หรือ สีเขียว สำหรับผ้าชิ้นผู้หญิงสูงอายุที่เรียกว่า “ชิ้นก่อนคอคควาย” มีลักษณะสะท้อนถึงอิทธิพลของชิ้นแบบลัวะ คือ เป็นชิ้นสีดำมีลายขวางสีแดง 2 แถวคาดตรงหัวชิ้นและตีนชิ้น สำหรับผ้าชิ้นที่ใช้นุ่งในเวลาว่างจะเป็นชิ้นที่ต่อเชิงด้วยตีนจก ลวดลายตีนจกที่พบมากคือลาย “นกกินน้ำร่วมต้น” และลายสีเหลี่ยมข้าวหลามตัด ซึ่งสีและลวดลายจะบ่งบอกถึงความแตกต่างของตีนจกในแต่ละแห่ง ตีนจกแบบเชียงใหม่นิยมจกด้วยดิ้นบนพื้นผ้าสีดำ ในขณะที่ตีนจกแบบแม่แจ่มมักจะนิยมใช้ฝ้ายหนา สีเหลืองจกลายแน่น ฝ้ายเป็นวัตถุดิบสำคัญในภาคเหนือ ถึงแม้ว่าไหมจะได้รับการส่งนำเข้าจาก จ.น่าน สำหรับราชสำนักเชียงใหม่ก็ตาม (แพทรีเซีย ซีสแมน แนนหนา และวิถี พานิชพันธ์, 2536)

อิทธิพลของผ้าจากราชสำนักไทยภาคกลางปรากฏในภาคเหนือ ใน ค.ศ. 1782 ที่เห็นได้ชัด คือ การใช้ดิ้นแบบอินเดียและเปอร์เซียบนพื้นผ้าของกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือและชนชั้นสูง ศูนย์กลางของการผลิตผ้าทอยกดิ้นเริ่มที่ลำพูน ปัจจุบันผ้าทอแบบไทยวนยังคงทออยู่ที่ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และได้มีการฟื้นฟูการย้อมสีธรรมชาติ ที่ อ. จอมทอง จ.เชียงใหม่ และมีการทอผ้ามัดหมี่เส้นยืนลวดลายแบบสากล เพื่อตัดเป็นเสื้อผ้าสมัยใหม่และเป็นผ้าสำหรับทำเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ

ลักษณะผ้าชิ้นแบบไทลื้อที่เห็นเด่นชัด คือ การเน้นความสำคัญของการออกแบบและลวดลายตรงส่วนกลางผืนต่อตีนชิ้นด้วยผ้าพื้นสีดำหรือสีคราม/เขียว วิธีการเย็บเป็นแบบชาวไทลื้อกลุ่มย่อยต่าง ๆ จะมีโครงสร้างของผ้าชิ้นเหมือนกัน แต่มีการเพิ่มเทคนิคการทอตกแต่งลวดลายบนตัวชิ้นต่าง ๆ กันไป เช่น ชาวไทลื้อ

ที่ อ.เชียงคำ และ อ.เชียงม่วน จ.พะเยา จะทอหลอดลายเล็ก ๆ ด้วยเทคนิคเกาะ ตกแต่งบนตัวขึ้น ผ้าเก่ามักจะใช้เส้นพุ่งเป็นไหม แต่นับตั้งแต่การตัดขาดสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับลาวในปี ค.ศ. 1975 การทอผ้าขึ้นแบบเดิมของชาวไทลื้อที่นี้ก็มีการใช้เส้นใยสังเคราะห์ทอแทน ส่วนชาวไทลื้อที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย มีหลอดลายที่ทอด้วยเทคนิคเกาะหรือจก 2-3 แถวบนตัวขึ้น สำหรับชาวไทลื้อที่น่านมีการทอลายมัดหมี่เส้นพุ่งสลับลายขีดเป็นลายขวางบนตัวขึ้น

ผ้าทอของชาวไทลื้อแบบอื่น ๆ คือ ผ้าที่ทอด้วยเทคนิคขีดด้วยด้ายสีแดงและครามผืนผ้าสีขาว ชาวไทลื้อจากเมืองเงินประเทศลาว ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขต อ.ทุ่งช้าง จ. น่าน จะนิยมเพิ่มสีเหลืองและสีอื่น ๆ ด้วย ลายที่เป็นที่นิยมมากในกลุ่มไทลื้อ คือ ลายนกยูง ม้า และช้าง ถูย้อมแบบไทลื้อจะเป็นสีแดงมีลายทางเล็ก ๆ สีเหลืองสลับ เส้นของผู้หญิงไทลื้อเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีดำหรือคราม นิยมตกแต่งสาบเสื้อด้วยผ้าที่มีหลอดลายจกหรือด้วยผ้ายกดินแบบจีน

วัตถุดิบ

1. ฝ้าย

ปัจจุบันฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมสิ่งทอ แต่ผลผลิตฝ้ายในประเทศไทยยังมีปริมาณน้อย เนื่องจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ยังอยู่ในระดับต่ำ เป็นพืชที่มีศัตรูมากจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยาฆ่าแมลง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง อีกทั้งราคาฝ้ายไม่ค่อยแน่นอน ทำให้อุตสาหกรรมสิ่งทอต้องสั่งซื้อฝ้ายจากต่างประเทศปีละเป็นจำนวนมาก ปริมาณความต้องการใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบปีละเกือบ 300,000 ตัน (ฝ้ายปุย) ในขณะที่ไทยผลิตฝ้ายเองได้เพียง 30,000 ตันต่อปี หรือผลิตได้ประมาณร้อยละ 10 ของความต้องการใช้

การผลิตฝ้ายในปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้น เนื่องจากการปลูกฝ้ายไม่ค่อยได้ผลดีเท่าที่ควร มีแมลงและศัตรูพืชรบกวนทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาฝ้ายจะสูงตามไปด้วย การผลิตฝ้ายยังมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการ ผลผลิตฝ้ายจะออกตามฤดูกาล ทำให้โรงงานหีบฝ้ายทำงานเพียง 4 เดือน คือ ธันวาคม – มีนาคม อีก 8 เดือน เครื่องจักรไม่ได้ทำงานเพราะไม่มีวัตถุดิบ ดังนั้นการที่จะให้มีวัตถุดิบป้อนโรงงานตลอดปีก็ต้องซื้อฝ้ายกักตุนไว้ ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และราคาฝ้ายก็สูงขึ้นด้วย (กองส่งเสริมการค้ากรมไทย, 2535)

การผลิตฝ้ายกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แหล่งผลิตในภาคเหนือ ได้แก่ จ.แพร่ น่าน สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร และนครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบทุกจังหวัด ภาคกลาง ที่ จ.ลพบุรี และสระบุรี และภาคตะวันตก ได้แก่ จ.กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ พันธุ์ที่ใช้ปลูกกันทั่วไปคือ พันธุ์ศรีสำโรง 2 ศรีสำโรง 60 นครสวรรค์ 1 ตากฟ้า 1 และศรีสำโรง 3

แหล่งนำเข้าฝ้ายที่สำคัญได้แก่ สหรัฐอเมริกา ชูแดน ปากีสถาน และสาธารณรัฐประชาชนจีน รองลงมาได้แก่ บราซิล อินเดีย อัฟริกา ออสเตรเลีย และเม็กซิโก

การเก็บฝ้าย ควรเก็บฝ้ายเมื่อสมอฝ้ายแตกพุ่มเต็มที่และแห้งสนิท และไม่ควรให้เศษใด ๆ เข้าไปปะปนกับปุยฝ้าย นำสมอฝ้ายที่แก่และแห้งมาเข้าเครื่องบีบเพื่อเอาเมล็ดออกเรียกว่า “อ้วฝ้าย” แล้วเอาปุยฝ้ายที่อ้วเรียบร้อยแล้วมาติดกับเครื่องตีฝ้ายที่มีรูปร่างคล้ายกับธนู เพื่อให้ปุยฝ้ายละเอียดเป็นเนื้อเดียว จากนั้นนำ

ฝ้ายมาหมุนเป็นท่อน ๆ เรียก “การกรอฝ้าย” และนำมาเข้าเครื่องปั่นที่เรียกว่า “โน” หรือ “หลา” เพื่อให้ได้เส้นฝ้ายเรียกว่า “การเส้นฝ้าย” (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

2. ไหม

ปัจจุบันจีนเป็นผู้ผลิตเส้นไหมรายใหญ่ของโลก แต่มีนโยบายผลิตไหมเพื่อเป็นสินค้าสำเร็จรูปออกจำหน่ายมากกว่าจำหน่ายในรูปวัตถุดิบ ดังนั้นคาดว่าในอนาคตเส้นไหมอาจขาดแคลน ส่วนญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันได้หยุดการผลิตเส้นไหมโดยสิ้นเชิงเพราะค่าใช้จ่ายสูง อินเดียนั้นแม้ว่าจะเป็นผู้ผลิตรายใหญ่อันดับที่ 2 ของโลกก็ไม่สามารถผลิตได้แบบอุตสาหกรรมเพราะขาดเทคโนโลยี (สถาบันวิจัยหม่อนไหม, 2543)

สำหรับประเทศไทย ในปัจจุบันมีผู้ประกอบการโรงงานสาวไหมทั้งสิ้น 6 โรง ซึ่งทุกโรงงานได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของรังไหมและเส้นไหม เพื่อให้ทัดเทียมหรือดีกว่าคุณภาพเส้นไหมนำเข้า รวมทั้งการช่วงชิงตลาดผู้ใช้เส้นไหมในประเทศให้หันมาใช้เส้นไหมที่ผลิตในประเทศ

เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีประมาณ 3 แสนครัวเรือน มากกว่าร้อยละ 90 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรกว่าร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรที่ยากจนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม จำหน่ายผลผลิตในรูปเส้นไหมหรือผ้าไหม โดยแรงงานเด็กและสตรีในครัวเรือน (เส้นไหมสาวมือ) และมีเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมเพื่อจำหน่ายรัง (เส้นไหมสาวเครื่อง) ประมาณ 7,000 ราย เลี้ยงไหมพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศเกือบทั้งหมดใช้ไหมที่ผลิตจากภาคเอกชนภายในประเทศ ได้แก่ บริษัทจุลไหมไทย บริษัทอุตสาหกรรมไหมไทย และบริษัทไหมเมืองกาญจน์ ส่วนการนำเข้ามีไม่มากนัก

การผลิตเส้นไหมภายในประเทศมี 2 ชนิด คือ เส้นไหมพุ่ง และเส้นไหมยืน ซึ่งประมาณร้อยละ 90 ของเส้นไหมทั้งหมดที่ผลิตได้เป็นเส้นไหมพุ่ง ความต้องการเส้นไหมภายในประเทศมีปริมาณมากขึ้น เกษตรกรจึงหันมาผลิตเส้นไหมเพื่อจำหน่ายมากกว่าการผลิตเพื่อขายรัง แต่การผลิตเส้นไหมของเกษตรกรในชนบทยังมีคุณภาพไม่ดีพอ กล่าวคือ เส้นไหมที่ผลิตได้ไม่มีความสม่ำเสมอ และปริมาณเส้นไหมที่สาวได้ต่อวันต่ำ (สถาบันวิจัยหม่อนไหม, 2543)

แหล่งผลิตผ้าทอไทย

ปัจจุบันการทอผ้าแบบพื้นบ้านกระจายอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นต่างๆ โดยมีลวดลายเอกลักษณ์ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2535) โดยสามารถแยกตามกลุ่มชนเชื้อสายต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มชนที่มีเชื้อสายไทยวน และไทลื้อ ในบริเวณล้านนาหรือภาคเหนือ ทอผ้าด้วยวิธียกดอก และวิธีจัก
2. กลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาว ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทอผ้าด้วยวิธีขิด วิธีจัก และมัดหมี่
3. กลุ่มชนเชื้อสายเขมรในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทอผ้าด้วยวิธีมัดหมี่
4. กลุ่มชนเชื้อสายมลายูทางภาคใต้ ทอผ้าด้วยวิธียกดอก

สิ่งที่สังเกตได้ประการหนึ่ง คือ ไม่พบว่าคนไทยภาคกลางมีการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

แต่ประการใด แต่ปรากฏหลักฐานว่ามีการทอผ้าด้วยวิธีการทอแบบธรรมดา (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2535)

ปริมรัตน์ แวกเพ็ง (2542) และกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย (2535) ได้กล่าวถึงแหล่งผลิตผ้าทอในประเทศไทยไว้เช่นกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 แหล่งผลิตผ้าทอ

แหล่งผลิต	วิธีการทอ	กลุ่มช่างทอผ้า
ภาคเหนือ	ยกดอก และจก	เชื้อสายไทยวน ไทยใหญ่ ลื้อ ลัวะ กระเหรี่ยง มอญ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขิด จก และมัดหมี่	เชื้อลาว เขมร
ภาคกลาง	จก และมัดหมี่	เชื้อสายไทยวน ลาวโซ่ง
ภาคใต้	ยกดอก	รับอิทธิพลจากมาเลเซีย อินเดีย

ที่มา : ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542 และกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535

ผ้าทอภาคเหนือ

ในภาคเหนือมีการทอผ้ากระจายในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทอผ้าฝ้าย เพราะฝ้ายเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่น โดยลวดลายและวิธีการทอจะมีลักษณะแตกต่างกันไป (ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542)

ผ้าฝ้ายทอมือ

ผ้าฝ้ายทอมือ เป็นผ้าที่ทอจากฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและสีเคมี เพื่อทำเป็นผ้าผืนหรือผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น จานรองชุดอาหาร หมวก กระเป๋า ผ้าคลุมไหล่ เป็นต้น โดยแหล่งผลิตที่สำคัญได้แก่ บ้านหนองอาบช้าง บ้านไร่ไผ่งาม ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง และบ้านนาคอเรือ บ้านตาลใต้ บ้านตาลกลาง บ้านตาลเหนือ ต.บ้านตาล อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ ซึ่งมีการทอผ้าโดยใช้กี่พื้นเมืองและกี่กระตุก นอกจากนี้ยังมีอยู่ใน อ.สันกำแพง ซึ่งมีทั้งการผลิตเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และการผลิตเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ส่วนใน จ.ลำพูน การทอผ้าจะเน้นไปทางด้านผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมากกว่าการทอผ้าเป็นผืน นอกจากนี้ จ.แพร่ ก็มีการทอผ้าฝ้าย โดยนำฝ้ายมาย้อมคราม จากต้นครามหรือต้นฮ่อมก่อน แล้วนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

บ้านไร่ไผ่งามเป็นแหล่งผลิตผ้าฝ้ายทอมือพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งใน จ.เชียงใหม่ ตั้งอยู่ใน ต.สบเตี๊ยะ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ขั้นตอนการผลิตเริ่มตั้งแต่การปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำเส้นใยจากเมล็ดมาปั่นเป็นเส้นด้ายด้วยอุปกรณ์พื้นบ้าน ซึ่งไม่เสมอมาตลอดเส้น เมื่อนำมาทอเป็นผืนผ้าแล้วจะเกิดพื้นผิวที่น่าสนใจ ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองมี 2 พันธุ์ คือ ฝ้ายสีขาว และฝ้ายสีตุ่นหรือสีเนื้อ ซึ่งให้ผลผลิตน้อย แต่มีคุณสมบัตินุ่ม เหนียว และมีผิวสัมผัสที่ดี ดังนั้นทั่ว ๆ ไปจึงมีการนำเส้นใยชนิดอื่นมาผสมกับฝ้ายเพื่อเพิ่มปริมาณและลดค่าใช้จ่าย เช่น ใยขนุนและใยสังเคราะห์ เป็นต้น แต่ที่บ้านไร่ไผ่งามนี้ใช้ฝ้าย 100% ราคาจึงค่อนข้างสูง กอปรกับกรรมวิธีการย้อมสีธรรมชาติและลักษณะการทำให้เกิดลวดลายโดยวิธีมัดหมี่บนเส้นยืนที่มีลวดลายเฉพาะของที่นี่ ซึ่งต้องใช้เวลาและฝีมือมาก

บ้านหนองอาบช้าง ต.สบเตี๊ยะ จ.จอมทอง มีจำนวนผู้ผลิตประมาณ 30-50 ครัวเรือน มีทั้งการทอผ้าฝ้ายโดยใช้สีธรรมชาติและสีเคมี โดยมีการรวมกลุ่มเพื่อการจำหน่าย มีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าฝ้ายทอเป็นผืน เสื้อผ้าสำเร็จรูป ที่รองจาน ของที่ระลึก เป็นต้น

ผ้าทอบ้านไร่ เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อของ จ.อุทัยธานี แหล่งผลิตที่โด่งดัง คือ อ.บ้านไร่ เช่นที่ ต. บ้านบึง อ. บ้านไร่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จะทอผ้ากันแทบทุกครัวเรือน ผ้าทอบ้านไร่เป็นผ้าฝ้ายทอมือที่มีลักษณะเด่น คือ ใช้สีย้อมธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และลวดลายมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นลายสัตว์ในวรรณคดี เช่น นาค ครุฑ หรือไม้ก็เป็นการเล่าเรื่องราวในอดีตลงบนผืนผ้า รูปแบบของผ้าทอจะมีทั้งผ้าคลุมเตียง ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ผ้านุ่ง และผ้าขาวม้า

บ้านนาคอเรือ มีการตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้าน โดยรวมผู้ผลิตประมาณ 150 ครัวเรือน มีผลิตภัณฑ์ของใช้และของที่ระลึกที่ทำจากผ้าฝ้าย เช่น ผ้าเช็ดมือ กระเป๋า ยาม ที่เสียบจดหมาย สมุด รวมทั้งผ้าฝ้ายทอเป็นผืนด้วย มีทั้งการย้อมสีเคมีและสีธรรมชาติ

บ้านตาลใต้ บ้านตาลกลาง บ้านตาลเหนือ ต.บ้านตาล อ.หอด มีการทอผ้ากระจายตามหมู่บ้าน มีทั้งการใช้ที่พื้นเมืองและที่กระตุก มีทั้งการทอผ้าด้วยฝ้ายและใยประดิษฐ์ แต่เดิมจะผลิตแบบต่างคนต่างทำ ต่อมา มีการตั้งกลุ่มเพื่อการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตนอกจากผ้าชิ้นลายมัดหมี่แล้วยังเป็นเครื่องใช้สอยอื่น ๆ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าทอ ยาม เสื้อสำเร็จรูป ผ้าพันคอ เป็นต้น (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

ผ้าจก

ผ้าจกเป็นผ้าที่ทอด้วยการสอดฝ้ายหรือไหมให้เกิดลวดลายในขณะที่ทอ โดยการใช้ไม้ปลายแหลม หรือขนเม่นจัดซ้อนด้ายขึ้นขึ้น แล้วใช้ด้ายสีสอดไปตามรอยจัดซ้อนขึ้น (กมล กงสุข, 2536) วิธีการทอจะสลับซับซ้อนกว่าผ้าทอชนิดอื่น ๆ เมื่อทอผ้าจกได้ก็เชื่อกันว่าสามารถทอผ้าชนิดอื่น ๆ ได้ไม่ว่าจะมีกรรมวิธีสลับซับซ้อนอย่างไรก็ตาม (ธนากรเอเชีย จำกัด, 2535)

การจกผ้านิยมใช้ในการตกแต่งเชิงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ หัวขึ้นจะเป็นผ้าพื้น ตัวขึ้นจะทอเป็นผ้าพื้นหรือผ้ายก ส่วนเชิงจะทอเป็นจกซึ่งมีลวดลายต่าง ๆ แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อ.ศรีษะนาถาย จ.สุโขทัย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ อ.ลับแล อ.ตรอน อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์ และ อ.ลอง จ.แพร่

ผ้าขึ้นตีนจก ที่ผลิตใน ต. หาดเลี้ยว อ. ศรีษะนาถาย จ. สุโขทัย หรือที่มีชื่อเสียงในนาม “ผ้าทอหาดเลี้ยว” มีลวดลายประณีตงดงาม ซึ่งเกิดจากการจกเป็นลวดลายเรขาคณิต สลับสีต่างๆ โดยเน้นไปทางสีแดง อมส้ม สีส้ม และสีน้ำตาลปนเหลือง มีลายเล็ก ๆ ที่ย้อมมูลและสอดใส่ในลายใหญ่เป็นสีเหลือง สีเขียว สีชมพู และสีคราม ปัจจุบันมีการนำด้ายไทเร่สำเร็จจากโรงงานมาใช้ทอ เพราะสีสดกว่าสีที่ได้จากการย้อมสีธรรมชาติ

ผ้ายก

การทอผ้ายกต้องใช้เวลานาน เพราะมีความซับซ้อนให้เกิดลวดลาย มีเทคนิคการทอคล้ายผ้าขิด การคัดลายด้วยไม้เรียวปลายแหลม มีการทอโดยใช้ฝ้ายและไหม มีการใช้ดินเงินดินทองในการทอยกลายซึ่งมักใช้ในโอกาสพิเศษ แหล่งที่ผลิตมาก คือ จ.ลำพูน

ผ้าลายน้ำไหล

ทอโดยใช้ด้ายเส้นพุ่งหลาย ๆ สี เป็นช่วง ๆ เป็นการทอผ้าฝ้ายลายขวาง โดยการทอกลับด้ายหรือย้อนเส้น การสอด้ายสีต่าง ๆ ทำให้ดูเหมือนลักษณะการไหลของน้ำ แหล่งผลิตที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อ. เชียงของ จ. เชียงราย อ. เชียงม่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา อ. ท่าวังผา อ. บัว อ. เชียงกลาง อ. พงษ์ช้าง จ. น่าน

ผ้าทอชาวเขา

มีลักษณะศิลปะตามวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น อีเก้อ กะเหรี่ยง เป็นการทอผ้าฝ้ายหรือด้าย โดยใช้กรรมวิธีง่าย ๆ โดยการทอผูกติดกับตัว มีการตกแต่งโดยใช้วัตถุติดจากธรรมชาติ ได้แก่ ลูกเดือย มะกล่ำ แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จ. เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และตาก

ลักษณะการประกอบอาชีพทอผ้า

การประกอบอาชีพทอผ้าในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ (คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542) กล่าวคือ

1. การรวมกลุ่มกันของสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินการเองโดยไม่มีหน่วยงานสนับสนุน และสมาชิกบางส่วนช่วยด้านเงินทุนตามกำลัง สมาชิกซึ่งมีที่เป็นของตนเองจะทอผ้าอยู่กับบ้าน แล้วนำผ้ามาส่งให้กลุ่มเพื่อจำหน่าย โดยไม่มีโครงสร้างและการจัดการที่เป็นระบบชัดเจน
2. การรับจ้างทอให้กับธุรกิจเอกชน โดยสมาชิกที่มีที่ทอผ้าเป็นของตนเอง รับจ้างทอให้กับนายทุน โดยนายทุนกำหนดลวดลาย และเตรียมการบางขั้นตอนให้ หรือจ้างให้ผู้ทอดำเนินการเองทุกขั้นตอน แล้วนำผ้ามาส่งให้นายทุนเพื่อจัดจำหน่าย และได้รับค่าจ้างตามข้อตกลง
3. การดำเนินการเองอย่างอิสระ โดยผู้ทอผ้าซึ่งจะจัดซื้อเส้นใยจากร้านค้าในท้องถิ่น ทำการทอแล้วนำไปส่งร้านเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายเองที่บ้าน
4. การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการในรูปแบบธุรกิจชุมชน โดยมีการจัดระบบโครงสร้าง ระบบการบริหารจัดการ ระบบบัญชี ระบบสวัสดิการ และสมาชิกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ดำเนินการร่วมกันและแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก

จากลักษณะการประกอบอาชีพดังกล่าว ผู้ผลิตส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม และ 2 ใน 3 ดำเนินการแบบรับจ้างทอ

กำลังการผลิตต่อคน

กำลังการผลิตขึ้นอยู่กับประเภทของผ้าฝ้ายทอ ถ้าเป็นผ้าฝ้ายพื้นไม่มีการยกลาย โดยเฉลี่ยแล้วผู้ผลิตสามารถทอได้ประมาณวันละ 4-6 เมตร ถ้าเป็นผ้าทอที่มีกรรมวิธีลวดลายต่าง ๆ เช่น จก ยกดอก ชิต หรือมัดหมี่ก็จะใช้เวลาในการผลิตมากขึ้น ขึ้นอยู่กับความมากน้อยของลวดลายนั้น ๆ ตลอดจนเทคนิคการทำ เช่น การย้อมสี ถ้าย้อมสีธรรมชาติจะต้องใช้เวลาในการย้อมมากกว่าสีเคมี เพราะจะต้องย้อมหลายครั้งจึงจะติด ส่วน

การทำผ้าทอลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่าง ๆ ก็ขึ้นอยู่กับความละเอียดของลวดลายและความยากง่ายของกรรมวิธีการทอผ้า อีกทั้งยังแตกต่างกันไปตามภาวะเศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้น ๆ (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

กลุ่มรับจ้างทำการผลิตผ้าพื้นเมือง บ้านตาล อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ นั้น ผู้ผลิต 1 คน ทอผ้าเต็มที่จะได้ผ้าประมาณ 150 - 200 เมตรต่อเดือน ได้รับค่าจ้างทอเมตรจะ 15 บาท รายได้เฉลี่ย 2,250 - 3,000 บาทต่อเดือน ซึ่งนับว่าค่อนข้างต่ำมาก (คณะกรรมการการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542)

เทคโนโลยีการผลิต

หัตถกรรมผ้าทอมือมีกรรมวิธีการผลิตหลากหลาย และใช้ระยะเวลายาวนานในการผลิตผ้าแต่ละผืน ตั้งแต่การนำปุยฝ้าย ฝ้ายไหม มาทำเป็นเส้นใยหรือเส้นฝ้าย การย้อมสีเส้นฝ้ายหรือเส้นใยด้วยสีธรรมชาติหรือสีเคมี ก่อนนำมาทอเป็นผ้าผืน ลวดลายต่าง ๆ ของผ้าเกิดขึ้นตั้งแต่การย้อมโดยการมัดเส้นฝ้ายหรือไหม เป็นลวดลาย แล้วจึงนำมาทอเป็นผ้ามัดหมี่ หรือลวดลายที่เกิดจากการยกดอก การขิด การจก ซึ่งเกิดจากการทอผ้าตามกรรมวิธีต่าง ๆ แต่ปัจจุบันการทอผ้าเริ่มนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น มีการนำเอาด้ายโทหรือไหมประดิษฐ์ มาใช้เพื่อลดขั้นตอนในการปั่นฝ้ายหรือสาวไหม การย้อมผ้าใช้สีธรรมชาติก็มีการเปลี่ยนมาใช้สีเคมีหรือใช้ด้ายที่ย้อมสำเร็จรูปแล้วเพื่อลดขั้นตอนการผลิต การทอมีการนำเครื่องจักรทอผ้าเพื่อสามารถผลิตผ้าได้ในปริมาณมากขึ้นและรวดเร็วขึ้น แต่ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้มากเกินไป กลับส่งผลเสียมากกว่าผลดี สีเคมีที่ใช้อาจนำมาซึ่งสารก่อมะเร็งและก่อให้เกิดมลภาวะ การใช้เครื่องจักรทำให้การทอผ้าด้วยแรงงานลดลง ความประณีตลดลง จึงควรส่งเสริมหัตถกรรมมากกว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ ลักษณะการผลิตเป็นการผลิตที่กลับเข้าสู่ธรรมชาติ เพราะมีผลข้างเคียงน้อยกว่า และได้รับความนิยมและส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนมากกว่า (ปริมรัตน์ แวกเพ็ง, 2542)

1. การทอผ้า

การทำให้เส้นด้ายสองพวกขัดกัน โดยให้ทั้งสองพวกตั้งฉากกัน เส้นด้ายพวกหนึ่ง เรียกว่าด้ายยืน และอีกพวกหนึ่ง เรียกว่า ด้ายพุ่ง ทำนองเดียวกับการสานด้วยไม้ไผ่ หรือการสานด้วยกระดาด ลักษณะของการขัดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืนจะขัดกันแบบธรรมดาที่เรียกว่า “ลายขัด” หรือจะกำหนดให้เป็นลายอื่น ๆ ก็ได้ (ยุพินศรี สายทอง, 2528)

การทอผ้าทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่

1. การทอโดยใช้เครื่องทออย่างง่าย

- เครื่องทอที่ทำด้วยแผ่นกระดาดแข็งหรือแผ่นไม้อัด
- เครื่องทอที่ทำด้วยกรอบไม้สี่เหลี่ยม
- เครื่องทอที่ใช้ตะกอลอยอย่างง่าย

2. การทอด้วยเครื่องทอสองตะกอลและสี่ตะกอล

3. การทอด้วยบัตรแข็ง

4. การทอด้วยวิธีใช้เข็มขัดคาดหลัง

2. การย้อมสี

การย้อมสีแบ่งเป็น สีสังเคราะห์ และสีธรรมชาติ การย้อมด้วยสีสังเคราะห์นั้นสีจะติดได้นานทนต่อการซักและแสงแดด สะดวก รวดเร็ว แต่มีข้อเสีย คือ เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีโลหะหนักจำพวกโครเมียม ดีบุก ตะกั่ว ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้ใกล้ชิด จากการสัมผัสและสูดดมสารที่ตกค้างในเนื้อผ้าก็เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ อีกทั้งสีสังเคราะห์เหล่านี้ต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นมูลค่าเฉลี่ย 8 พันล้านบาทต่อปี ในขณะที่เดียวกับการย้อมสีธรรมชาติได้รับความนิยมลดลง เนื่องจากขาดองค์ความรู้ด้านการย้อม การย้อมเป็นการลองผิด ลองถูกเป็นความลับเฉพาะกลุ่ม ขาดการสืบทอด คุณภาพสีธรรมชาติไม่เป็นที่ยอมรับของตลาดไม่ทนต่อแสงแดด สีซีดจางง่าย และคุณภาพไม่สม่ำเสมอ จึงทำซ้ำได้ยาก ก่อให้เกิดปัญหาในการผลิตปริมาณมาก (ไพศาล คงคาอุยชัย และคณะ, 2543) อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตบางรายกลับใช้จุดนี้เป็นจุดขายสินค้า เพราะผ้าย้อมสีธรรมชาติถือเป็นเอกลักษณ์และเป็นเสน่ห์อย่างยิ่ง เช่นเดียวกับที่กล่าวกันว่าผ้าหม้อฮ่อมแท้ต้องสีตก (เพราะย้อมสีธรรมชาติ) เป็นต้น (อนันต์เสวก เหวซึ่งเจริญ, 2543) นอกจากนี้วิธีการย้อมสี และคุณสมบัติของสี ทั้งสีสังเคราะห์และสีธรรมชาติ ได้กล่าวไว้โดยละเอียดใน อนันต์เสวก เหวซึ่งเจริญ (2543) และคันศรณีย์ คำบุญชู (2541)

การตลาดผ้าทอพื้นเมือง

ผลจากการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ชนบทตามโครงการจัดตั้งหมู่บ้านอุตสาหกรรมระหว่างปี 2537-2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดหมู่บ้านอุตสาหกรรมที่มีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับรายได้ประชาชน เพื่อการมีงานทำ ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ทำให้ชุมชนทอผ้าภาคเหนือและภาคอื่น ๆ เกิดโครงสร้างการตลาดอุตสาหกรรมทอผ้าพื้นเมือง (แผนภาพที่ 1.1) ซึ่งมีพ่อค้าคนกลาง ทำหน้าที่จัดหาทุน วัตถุดิบ เครื่องมือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ส่งไปให้ชุมชน ชาวบ้านจึงอยู่ในฐานะผู้ผลิตภายใต้การควบคุมของคนกลางและนายทุน จึงเป็นแรงงานรับจ้างทอผ้าราคาถูก (คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542)

ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจระหว่างคนกลางและผู้ผลิตมี 2 ลักษณะ

1. คนกลางผู้ซื้อผลิตภัณฑ์มาขายต่อให้ผู้บริโภคทั่วไป ได้แก่ เจ้าของร้านค้าหัตถกรรมซึ่งขายทั้งปลีกและส่ง
2. คนกลางผู้สั่งทอผ้าและขายวัตถุดิบให้ผู้ผลิต แล้วรับซื้อมาแปรรูปเพื่อการส่งออกต่างประเทศ ได้แก่ บริษัทเอกชนและร้านค้าต่าง ๆ

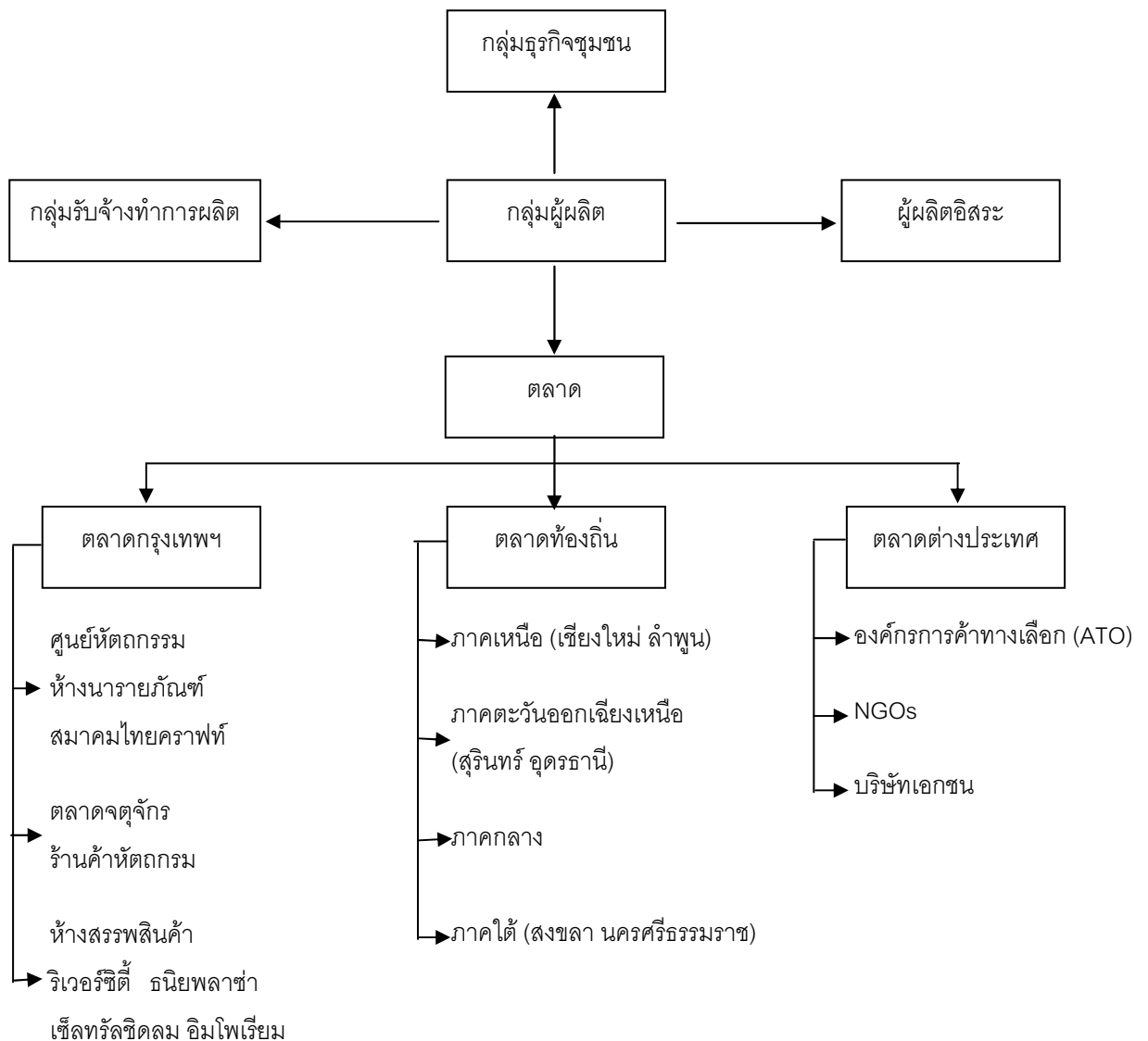
กลุ่มผู้บริโภคที่สำคัญ คือ คนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ตลาดภายในประเทศ

ผ้าฝ้ายทอมือ

จากการสำรวจพบว่าปริมาณความต้องการผ้าฝ้ายทอมือในท้องตลาดขึ้นอยู่กับท้องถิ่นและลักษณะความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง ในภาคเหนือและภาคอีสานมีการทอผ้าฝ้ายมากกว่าภาคอื่น ซึ่งเป็น

เอกลักษณ์ของท้องถิ่น เมื่อมีลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวมากก็จะซื้อผ้าทอเพื่อเป็นที่ระลึกถึงสถานที่นั้น ๆ ความนิยมตามแฟชั่นก็เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดปริมาณความต้องการของผ้าฝ้ายทอมือ ส่วนผ้าฝ้ายทอมือที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต เช่น การทอผ้าขิด มัดหมี่ ผ้าจก ผ้าน้ำไหล ไทลื้อ ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่ ผ้าขึ้น ผ้าพันคอ ความต้องการก็มีเฉพาะกลุ่ม คนมีอายุและเป็นผู้ที่นิยมอนุรักษ์ศิลปะไทยจริง ๆ แต่ในปัจจุบันหลายคนหันมาสนใจใช้สินค้าไทยและตระหนักถึงคุณค่าของศิลปหัตถกรรมไทยมากขึ้น ทำให้ผ้าฝ้ายทอมือมีการขยายตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการนำมาดัดแปลงตกแต่ง (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

ที่มา : คณะกรรมการการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2542

แผนภาพที่ 1.1 โครงสร้างและกลไกการตลาดผ้าทอพื้นเมืองระดับประเทศ

จากการศึกษาของกองส่งเสริมหัตถกรรมไทย (2535) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการตลาดผ้าฝ้าย ทอมือว่าถ้าผู้ผลิตมีฝีมือและเป็นที่รู้จักดี จะทำให้ผู้ซื้อสั่งซื้อสินค้าไว้ล่วงหน้า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์สามารถ จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ตลาดท้องถิ่น เป็นการจำหน่ายในท้องถิ่น การออกงานเทศกาล งานประจำปี โดยผู้นำ กลุ่มหรือหัวหน้ากลุ่มจะรวบรวมนำมาจำหน่าย หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่บ้าน ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนใน ท้องถิ่นนั้นๆ หรือท้องถิ่นใกล้เคียง ส่วนลูกค้าที่มาจากต่างถิ่นหรือนักท่องเที่ยวจะซื้อเพื่อเป็นของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะของพื้นที่ผลิตอยู่ทั่วไป ซึ่งมีราคาไม่สูงมากนัก

2. ตลาดขายส่ง มีการจำหน่ายผ่านคนกลางและจำหน่ายโดยตรงให้กับผู้ซื้อ โดยติดต่อกับ หัวหน้ากลุ่ม หรือมีคนกลางเป็นผู้ติดต่อกับผู้ผลิตรวบรวมผลิตภัณฑ์ส่งให้ผู้ซื้อที่ส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าในตัว เมือง ร้านค้าในกรุงเทพฯ ซึ่งจะส่งผ้าฝ้ายทอนำไปตัดเย็บเสื้อผ้า และเคหะสิ่งทออื่น ๆ ผู้ซื้อบางรายอาจนำไป ย้อมสีเองเพื่อให้ได้มาตรฐานในการส่งออก หรืออาจจะส่งให้ผู้ผลิตทำผลิตภัณฑ์แบบต่าง ๆ ตามที่ตลาดต้องการ

ผู้ผลิตจะได้คำสั่งซื้อจากลูกค้า 2 ลักษณะ คือ

- ลูกค้าที่เป็นร้านค้าทั้งในต่างจังหวัดและกรุงเทพฯ ซึ่งจะระบุประเภทและชนิดของ ผลิตภัณฑ์ที่แน่นอนทำให้ผู้ผลิตมีโอกาสได้ผลิตผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งนอกจากจะผลิตส่งลูกค้าแล้ว ผู้ผลิต ยังทำแบบใหม่ ๆ มาผลิตจำหน่ายเองด้วย
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตทำขึ้นหลากหลายเพื่อนำไปจำหน่ายในงานเทศกาล ซึ่งจะเป็นการทดสอบตลาดไปในตัวว่าผลิตภัณฑ์ตัวใดเป็นที่ต้องการของตลาด ผู้ผลิตก็จะผลิตผลิตภัณฑ์ตัวนั้นมา จำหน่ายมากขึ้น แต่เมื่อผู้ผลิตหลาย ๆ ราย ผลิตสินค้ารูปแบบและประเภทเดียวกันก็จะทำให้ความต้องการของ ตลาดลดลง

ประเทศไทยจะได้เปรียบด้านฝีมือและความประณีต สามารถจะเข้าสู่ตลาดระดับสูงได้ แต่ มีปริมาณไม่มากนัก ราคาค่อนข้างสูง ส่วนตลาดในระดับต่ำและระดับกลางนั้นอาจต้องแข่งขันกับจีน เกาหลี ยोंกง ซึ่งเราอาจจะสู้ในด้านราคาไม่ได้ ตลาดผ้าฝ้ายทอในต่างประเทศจะเป็นผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้าเบาะ ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว ผ้าปูเบาะ นอกจากนั้นยังทำเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น ปลอกหมอน ผ้ารองจาน ผ้าที่ใช้บนโต๊ะอาหาร ผ้าคลุมเตียง ฯลฯ ประเทศที่สั่งซื้อได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา เยอรมันตะวันตก ออสเตรเลีย และอังกฤษ

ในปัจจุบันประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น เยอรมัน จะคำนึงถึงความปลอดภัยของสินค้า จึงมีการป้องกันและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากขึ้น เน้นการใช้สีย้อมธรรมชาติและผู้บริโภคยินยอมที่จะซื้อ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากธรรมชาติ ปราศจากสารเคมี ในราคาสูงกว่าปกติถึงร้อยละ 20-50 ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอ มือย้อมสีธรรมชาติจะเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่มีศักยภาพพอที่จะก้าวสู่ตลาดต่างประเทศ ถ้าหากมีการปรับปรุงและ พัฒนาเทคนิคและกรรมวิธีให้มีคุณภาพได้มาตรฐานมากขึ้น (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

ผ้าไหม

ตลาดภายในประเทศของผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของไทยนั้นเป็นปริมาณร้อยละ 60 ของการผลิตทั้งหมด ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ คือ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (ดร.ณวรรณ สุวรรณรงค์, 2532) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะซื้อเป็นของขวัญระลึก

ตลาดต่างประเทศ

ผ้าฝ้าย

ผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายเป็นสินค้าที่มีการส่งออกปีละจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเคหะสิ่งทอ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิตให้มีมาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาดต่างประเทศ จากสถิติส่งออกผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทั้งหมดและทอเครื่องของไทยจากปี 2530-2535 มีมูลค่าการส่งออก 495.1, 984.1, 1,419.3, 1,811.4, 2,558.2 และ 2,535 พันบาท ตามลำดับ (กองส่งเสริมการค้าไทย, 2535)

ตลาดส่งออกที่สำคัญของผ้าฝ้ายทอและอุตสาหกรรมสิ่งทออื่น ๆ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ตลาดข้อตกลง คือ ตลาดที่มีข้อตกลงการค้าสิ่งทอกับประเทศไทย มี 18 ประเทศ ได้แก่ EEC (12 ประเทศ) สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฟินแลนด์ สวีเดน นอร์เวย์ และออสเตรเลีย
2. ตลาดนอกข้อตกลง คือ ตลาดที่ไม่มีโควต้า หรือไม่มีข้อตกลง สามารถส่งออกได้อย่างไม่จำกัด ประเทศคู่ค้าที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอเมริกา อาหรับอิมิเรตส์ สิงคโปร์ ฮองกง และออสเตรเลีย ซึ่งตลาดนอกข้อตกลงเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการส่งออกสิ่งทอไทย เพราะสามารถขยายปริมาณส่งออกได้

ผ้าไหม

ตลาดส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่สำคัญของไทยได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศในประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ญี่ปุ่นนำเข้าเพื่อทดแทนการผลิตภายในประเทศซึ่งไม่เพียงพอ สหรัฐอเมริกานิยมผ้าไหมจากไทยสำหรับบุเฟอร์นิเจอร์ ตลาดยุโรปที่สำคัญคือ เบลเยียม ซึ่งเป็นตลาดผ้าไหมแห่งใหม่ของไทยที่มีแนวโน้มจะขยายตัวออกไปได้อีกมาก (ดร.ณวรรณ สุวรรณรงค์, 2532) และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเป็นตลาดนำเข้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เช่น เนคไท ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ปลอกหมอน และกรอบรูป ซึ่งยังมีช่องทางส่งออกได้อีกมาก โดยเฉพาะในขณะที่ผ้าไหมในรูปผืนผ้าของไทยเสียเปรียบด้านราคา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ดังนั้นผู้ผลิตควรพัฒนาการผลิตในด้านผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผ้าผืนและหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ผลิตที่ได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต เช่น จีน และอินเดีย ในตลาดผ้าผืน

หากประเทศไทยต้องการเปิดตลาดผ้าไหมสู่ยุโรป ต้องเปลี่ยนแนวคิดในการ design ผ้าให้ เป็นไปตามความนิยมและสวมใส่สบายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเทศที่มีอากาศหนาวเย็น ต้องผลิตผ้าใน ลักษณะหนาแน่น และในฤดูร้อนต้องเป็นผ้าที่บางพริ้ว ดังนั้นการกำหนดโครงสร้างผ้าให้เหมาะสมจึงเป็น สิ่งจำเป็น ปัจจุบันสถาบันวิจัยอุตสาหกรรมสิ่งทอได้มีการวิจัยและพัฒนาด้านการปรับโครงสร้างผ้าไหมไว้มาก

พอสมควร โดยเฉพาะไหมบัวย ซึ่งเป็นไหมเส้นพุ่งที่ไม่มีการตีเกลียว และมีลักษณะเป็นปุ่มปมตามลักษณะของเส้นไหมไทยที่ทำการสาวไหมด้วยมือ สถาบันอุตสาหกรรมสิ่งทอได้พยายามปรับปรุงโครงสร้างของไหมบัวยให้สามารถนำไปผลิตผ้าได้หลายรูปแบบตามความต้องการตลาด และในอนาคตคาดว่าจะความต้องการนำไหมบัวยไปผลิตเป็นผ้าจะมากขึ้น และการผลิตผ้าในแนวสากลจะเกิดขึ้นได้ (สุเมธ นวเศรษฐวิสูตร, 2544)

นอกจากการออกแบบโครงสร้างผ้าไหมแล้ว ควรพิจารณาถึงคุณภาพผ้าไหมไทยที่ผลิตอยู่ในปัจจุบันมีจุดอ่อนอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะคุณภาพสีและการดูแลรักษา ตลอดจนการออกแบบลายผ้าในเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านควบคู่ไปกับการพัฒนาการออกแบบในเชิงสากล

สำหรับสิ่งทอโดยทั่วไปแล้ว ประเทศที่เป็นผู้ผลิตส่งออกรายใหญ่ คือ อิตาลี และสาธารณรัฐเยอรมัน ส่วนประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เริ่มมีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มขึ้น เช่น ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย อินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาชนจีน ปากีสถาน และศรีลังกา

การแข่งขันต้องแข่งขันกันตั้งแต่ฝีมือ ต้นทุนการผลิต และเทคนิคกรรมวิธีที่จะลดต้นทุนลงมากที่สุด เพื่อสู้ราคาในตลาดโลกได้ จีนจัดเป็นประเทศผู้ผลิตที่ค่อนข้างได้เปรียบทางด้านวัตถุดิบ เพราะจีนสามารถผลิตผ้าได้เอง ทำให้ต้นทุนวัตถุดิบต่ำ ส่วนประเทศอินเดีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ค่าแรงก็ยังต่ำอยู่ ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสามารถแข่งขันด้านราคากับประเทศส่งออกอื่นๆ ได้ (กองส่งเสริมหัตถกรรมไทย, 2535)

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

2.1.1 สภาพทางกายภาพ

บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากที่ว่าการอำเภอดอยสะเก็ด 9 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ 19 กิโลเมตร การคมนาคมเข้าหมู่บ้านมีหลายเส้นทาง เส้นทางที่นิยมใช้มากที่สุดคือ จากสายบ่อสร้าง-ดอยสะเก็ด เข้าถนนคันคลองชลประทานแม่กวงเส้นทางรพช. หมู่ที่ 9 บ้านป่าแดง – ป่าป๋อง ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง เลี้ยวขวาไปบ้านป่าไผ่ ระยะทาง 10 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อ บ้านบ่อทอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ติดต่อ บ้านห้วยอ่าง หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยทราย อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออกติดต่อ บ้านตลาดขี้เหล็ก หมู่ที่ 1 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตกติดต่อ บ้านห้วยบอน หมู่ที่ 3 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

บ้านป่าไผ่ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ทิศตะวันออกติดเชิงเขา มีพื้นที่ทั้งหมด 3,523 ไร่ สัดส่วนของการแบ่งพื้นที่ใช้สอย จัดเป็นที่อยู่อาศัยร้อยละ 20 หรือ 704 ไร่ พื้นที่สวนร้อยละ 30 หรือ 1,057 ไร่ และพื้นที่นาร้อยละ 50 หรือ 1,762 ไร่ มีลำห้วยแม่โป่ง และน้ำชลประทานแม่กวงไหลผ่านหมู่บ้าน

2.1.2 สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

การคมนาคม ชาวบ้านใช้เส้นทาง รพช. เป็นสายหลัก ขยายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม่ไผ่

แหล่งน้ำ ชาวบ้านใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ ชลประทานแม่กวง และลำห้วยแม่โป่ง สำหรับการเกษตร ทุกครัวเรือนใช้น้ำประปาสำหรับอุปโภค น้ำบริโภคเป็นบ่อน้ำตื้น และน้ำฝนซึ่งชาวบ้านจะใช้โอ่งขนาดใหญ่เพื่อรองรับน้ำฝนเก็บไว้บริโภค

ไฟฟ้า ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน (201 ครัวเรือน)

โทรคมนาคม ชาวบ้านมีโทรศัพท์ใช้ 100 ครัวเรือน .โทรศัพท์สาธารณะหยอดเหรียญ 3 ตู้

สถานพยาบาล ที่อยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุดคือ สถานีอนามัยบ้านแม่โป่ง ตั้งอยู่ในบ้านแม่โป่ง หมู่ที่ 4 ห่างจากหมู่บ้าน 1.5 กิโลเมตร และเป็นสถานพยาบาลที่ประชากรในหมู่บ้านนิยมไปใช้บริการมากที่สุด

โรงเรียน บ้านป่าไผ่ มีโรงเรียนบ้านป่าไผ่ประชารัฐอุปถัมภ์ เปิดสอนระดับสูงสุด คือ มัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมให้ลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนในตัวอำเภอดอยสะเก็ด

สถาบันการเงิน ธนาคารที่อยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุด คือ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาดอยสะเก็ด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาดอยสะเก็ด และธนาคารออมสินสาขาดอยสะเก็ด อยู่ห่างจากหมู่บ้าน 10 กิโลเมตร แหล่งเงินทุนที่สำคัญของประชากร คือ สหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ด จำกัด

ร้านค้า มีร้านค้าทั้งหมด 6 ร้าน แบ่งเป็นร้านขายของชำ 3 ร้าน ร้านก๋วยเตี๋ยว 1 ร้าน ร้านขายเคมีเกษตร 1 ร้าน และร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์ 1 ร้าน นอกจากนี้ยังมีตลาดสดในหมู่บ้าน 1 แห่ง ประชากรในหมู่บ้านนิยมไปจับจ่ายใช้สอยที่ร้านค้า และตลาดสด บ้านป่าไผ่มีสถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก (ปั๊มหลอด) 1 สถานี

2.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านป่าไผ่ เดิมเป็นพื้นที่ป่าไผ่ที่มีต้นไผ่ขึ้นหนาแน่น ต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2400 มีชาวบ้านจากหมู่บ้านละคอน จังหวัดลำปาง อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประมาณ 5 ครอบครัว นำโดยสกุลธาดูอินจันทร์ และสกุลทองคำฟู ในปี พ.ศ. 2469 ได้จดทะเบียนตั้งให้เป็นหมู่บ้านตามกฎหมาย โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายสิงห์ ทิศลังกา จนกระทั่งผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายทองสุข ธาดูอินจันทร์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 12

2.3 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

2.3.1 สภาพทางสังคม

บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 มีประชากรทั้งหมด 783 คน โดยเป็นชาย 408 คน หญิง 375 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 201 ครัวเรือน ขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ย ครัวเรือนละ 4 คน เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้ที่มีช่วงอายุของประชากร ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 3 ช่วงอายุ 5 – 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 13 ช่วงอายุ 15 – 24 ปี มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 15 ช่วงอายุ 25 – 39 ปี มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 22 ช่วงอายุ 40 - 59 ปี มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 33 ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.1)

ระดับการศึกษาของประชากรบ้านป่าไผ่ เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 50 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 10 จบปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8 และปริญญาโทคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย	หญิง	รวม	สัดส่วน (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 5 ปี	15	7	22	3
5 - 14 ปี	55	46	101	13
15 - 24 ปี	61	53	114	15
25 - 39 ปี	91	80	171	22
40 - 59 ปี	128	131	259	33
60 ปีขึ้นไป	58	58	116	15
รวม	408	375	783	100

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 2.2 ระดับการศึกษาประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2

ระดับการศึกษาสูงสุดของประชากร	สัดส่วน (ร้อยละ)
ประถมศึกษา (ป.1 – ป.6)	50
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3)	30
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)	10
ปริญญาตรี	8
ปริญญาโท	2

ที่มา : จากการสำรวจ

บ้านป่าไผ่ มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยกลุ่มฯ ที่มีบทบาทในการสร้างรายได้ ได้แก่ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ และกลุ่มทอผ้า ส่วนกลุ่มที่เป็นแหล่งเงินทุนให้ชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มผู้ใช้น้ำ รายละเอียดดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 กลุ่มในหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2

กลุ่มฯ	ปี พ.ศ. ที่ก่อตั้ง	บทบาทหน้าที่ต่อชุมชน
กลุ่มออมทรัพย์	2525	ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ
กลุ่มประมงน้ำไหล	2526	เพื่อส่งเสริมการเพาะพันธุ์ปลา และส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาให้ชาวบ้าน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

กลุ่มฯ	ปี พ.ศ. ที่ก่อตั้ง	บทบาทหน้าที่ต่อชุมชน
กลุ่มทอผ้า	2531	เป็นการส่งเสริมอาชีพ และลดปัญหาการว่างงานของสตรีในหมู่บ้าน
กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์	2535	เพื่อแก้ไขปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ โดยการนำกระเทียมมาดอง ทำให้ผลผลิตมีมูลค่าสูงขึ้น
กลุ่ม อสม.	2535	เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน ในการดูแลสุขภาพของตน
กลุ่มผู้เลี้ยงกบ	2542	ส่งเสริมอาชีพ และขยายสู่โรงเรียน เพื่อเป็นอาหารกลางวัน
กลุ่มผู้สูงอายุ	2544	เพื่อส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ
กลุ่มผู้ใช้น้ำ	-	ชาวบ้านมีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

2.3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรบ้านแม่โป่งมีงานทำ 570 คน คิดเป็นร้อยละ 73 ของประชากรทั้งหมด ที่เหลือ 213 คน ไม่มีงานทำ คิดเป็นร้อยละ 27 เนื่องจากบางส่วนเรียนหนังสือ และเป็นผู้สูงอายุ อาชีพหลักของประชากรคือ การทำการเกษตร ซึ่งมีจำนวน 160 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80 ของครัวเรือนทั้งหมด อาชีพรับจ้างทั่วไป 21 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10 อาชีพค้าขาย 6 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3 และ 14 ครัวเรือนรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 7 (ตารางที่ 2.4)

รายได้เฉลี่ยของประชากรในบ้านแม่โป่ง ประมาณปีละ 20,000 บาทต่อคน หรือประมาณปีละ 40,000 บาทต่อครัวเรือน โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตร การรับจ้าง และอาชีพเสริม โดยมีรายละเอียดดังนี้

รับจ้างภาคเกษตร	หญิงวันละ	80 บาท	ชายวันละ	120 บาท
รับจ้างนอกภาคเกษตร	หญิงวันละ	80 บาท	ชายวันละ	120 บาท

ชาวบ้านร้อยละ 50 มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 2 ไร่ ร้อยละ 48 เช่าที่ดินทำกินจากหมู่บ้านอื่นๆ ค่าเช่าไร่ละ 1,000 บาทต่อปี มีครัวเรือนที่เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปเลี้ยงไก่แบบพันธสัญญา จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2 ของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 2.4 อาชีพของประชากรบ้านป่าไผ่ หมู่ 2

ชนิดงาน/อาชีพ	สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนี้ (ร้อยละ)	ช่วงเดือนที่ทำกิจกรรม	สาเหตุที่เลือกอาชีพนี้	หน่วยงานที่แนะนำ/สนับสนุน	รายได้/ปี (บาท)
<u>อาชีพหลัก</u> เกษตรกร ค้าขาย รับราชการ รับจ้าง	80	เม.ย.-ม.ค.	ทำมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย และเก็บไว้บริโภคนาน ตลอดทั้งปี จำหน่ายเป็นรายได้หลัก	เกษตรตำบลอำเภอ สหกรณ์การเกษตร ธกส. สำนักงานเกษตรอำเภอคอยดูแลเกิด	40,000
	3	ตลอดปี.			50,000
	7	ตลอดปี			100,000
	10	ตลอดปี			40,000
<u>อาชีพเสริม</u> เลี้ยงสัตว์ แปรรูปผลิตภัณฑ์ - ทอผ้า - จักสาน	30	ตลอดปี	เสริมรายได้	-	30,000
	10	ตลอดปี			40,000
	5	ตลอดปี			-ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน -ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ
	5	ตลอดปี			-ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1

ที่มา : จากการสำรวจ

2.4 ทูตทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้านของประชากรในหมู่บ้าน

บ้านป่าไผ่ ไม่มีวัดในหมู่บ้าน เนื่องจากมีการแยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน ทำให้วัดป่าไผ่ตั้งอยู่ในเขตบ้านบ่อทอง หมู่ 10 ชาวบ้านยังไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดป่าไผ่เช่นเดิม ในหมู่บ้านมีวัดเก่า ซึ่งเป็นวัดร้างอายุกว่า 200 ปี อยู่ติดกับโรงเรียนบ้านป่าไผ่ ชาวบ้านยังให้ความเคารพโดยไม่ใช้สถานที่นี้ทำกิจกรรมอื่นใด ปล่อยให้เป็นที่ดินรกร้าง นอกจากนี้ชาวบ้านในบ้านป่าไผ่ยังเคารพนับถือศาลปู่บ้านอายุกว่า 200 ปี ทุกปีจะทำพิธียกครูพ่อบ้านโดยมีคนทรงทำพิธี ชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้มาสักการะ เพื่อความเป็นสิริมงคล และความกินดีอยู่ดีของคนในครอบครัว

บุคคลที่สำคัญ และเป็นที่นับถือของชาวบ้าน คือ นายสม ทาอินทร์ อายุ 91 ปี เป็นที่เคารพของชาวบ้าน ทางด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา และนายแก้ว ทองคำฟู อายุ 90 ปี อดีตมัคทายกวัดป่าไผ่

ชาวบ้านแม่โปงหมู่ที่ 5 นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีที่ชาวบ้านนับถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา และออกพรรษา เป็นต้น โดยเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์ จะมีประเพณีขนทรายเข้าวัด และการแห่ไม้ค้ำต้นโพธิ์ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรักใคร่สามัคคีกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ในเดือนกรกฎาคมของทุกปี จะมีการทำพิธีกันสลาภขอฝน โดยชาวบ้านจะเดินทางไปวัดพระธาตุจอมแจ้ง ทำพิธีขอฝน และเลี้ยงผีขุนน้ำ ชาวบ้านจะทำพิธีที่ฝ่ายพญาพรหม เพื่อให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การปลูกข้าว

เดิมชาวบ้านทอผ้า และจักสานภาชนะไว้ใช้ในครัวเรือน โดยช่างฝีมือด้านการทอผ้า ได้แก่ นางสาวเรือง ธาตุอินจันทร์ อายุ 53 ปี ซึ่งมีประสบการณ์การทอผ้ามานานกว่า 20 ปี มีการถ่ายทอดให้สมาชิกกลุ่มทอผ้า และเด็กนักเรียนบ้านป่าไผ่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 ช่างฝีมือด้านการจักสาน ได้แก่ นายเพชร เทวตา อายุ 74 ปี และนายศรี ธาตุอินจันทร์ อายุ 65 ปี ซึ่งทั้งสองคนมีประสบการณ์มานานกว่า 30 ปี ได้ถ่ายทอดให้แก่เด็ก รุ่นใหม่ โดยการทำเป็นตัวอย่างตามงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้น แล้วผู้ที่สนใจจะมาศึกษาต่อบ้าน

2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการหลายแห่ง หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านมากที่สุด คือ ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เข้ามา มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ สนับสนุนงบประมาณในการอบรมให้ความรู้ และสนับสนุนอุปกรณ์แก่กลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้าน และมีหน่วยงานอื่นๆ ที่มาให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ สำนักงานเกษตรอำเภอดอยสะเก็ด กระทรวงมหาดไทย และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โปง รายละเอียดดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

หน่วยงาน	ความช่วยเหลือที่ได้รับ	จำนวนครั้งต่อปี
ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	การส่งเสริมอาชีพ จัดตั้งกลุ่มต่างๆ และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์	3
สำนักงานเกษตรภาคเหนือ	เงินกู้ 500,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี ระยะเวลา 5 ปี	1
สำนักงานเกษตร อำเภอดอยสะเก็ด	อบรมให้ความรู้ทางการเกษตร	5
กระทรวงมหาดไทย	กองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท	1
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง	เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 100,000 บาท ระยะเวลา 4 ปี	1

ที่มา : จากการสำรวจ

2.6 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านและสภาพปัญหา

2.6.1 การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน

บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 เดิมเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีทั้งโรงเรียน และวัดป่าไผ่ ในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการแยกหมู่บ้าน ครั้งหนึ่งไปตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ คือ บ้านบ่อทอง หมู่ที่ 10 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทำให้วัดป่าไผ่ที่ตั้งในเขตบ้านบ่อทอง เป็นวัดของหมู่ที่ 10 และโรงเรียนบ้านป่าไผ่ที่ตั้งในเขตบ้านป่าไผ่ เป็นโรงเรียนของหมู่ที่ 2

2.6.2 สภาพปัญหาและการแก้ไข

ปัญหาและการแก้ไขด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาที่ชาวบ้านยังแก้ไขไม่ได้ คือราคาผลผลิตตกต่ำ ในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะหอมแดง และกระเทียม ซึ่งเป็นพืชหลักที่ทำรายได้ให้ชาวบ้าน มีชาวบ้านหลายรายหันไปปลูกพืชผักประเภทอื่นๆ เช่น พริก ผักกินใบประเภทต่างๆ และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพเสริม แต่ไม่มีตลาดรองรับ ต้องนำไปจำหน่ายตามตลาดสดในหมู่บ้านใกล้เคียง

ปัญหาและการแก้ไขด้านสังคม

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาหนึ่งที่ชาวบ้านเกรงว่าจะเข้ามาในหมู่บ้าน โดยพยายามให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่เยาวชนในหมู่บ้าน และส่งเสริมการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การฝึกอาชีพทอผ้า จักสาน และการแปรรูปอาหาร เป็นต้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น

2.7 ศักยภาพการพัฒนาของหมู่บ้าน

บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ไม่มีสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ไกลจากตัวเมือง แต่ชาวบ้านยังมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม ทั้งการปฏิบัติตามประเพณีทางพุทธศาสนา ได้แก่ การขนทรายเข้าวัดในวันสงกรานต์ การแห่ไม้ค้ำตันโพธิ์ และการเข้าพรรษา เป็นต้น ชาวบ้านยังมีการกินสลากขอฟน การเลี้ยงผีขุนน้ำ ในช่วงปลุกข้าววันปี และพิธียกครูพอบ้าน มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านสังคม

จากการที่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก การพัฒนาจึงมุ่งเน้นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยชาวบ้าน ซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้าน ได้ร่วมมือกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ศึกษาหมู่บ้านโดยการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนากลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้าน อาทิเช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงกบ และกลุ่มประมงน้ำไหล เป็นต้น รวมกันเป็นเครือข่ายเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นข้อมูล และนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านต่อไป และมีการปลูกฝังเยาวชนด้านประเพณี วัฒนธรรม และเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็นในหัวข้อต่างๆ เช่น ยาเสพติด และการฝึกอาชีพการทอผ้า และการจักสาน เป็นต้น

นอกจากนี้บ้านป่าไผ่ ยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยให้คำปรึกษาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และจัดฝึกอบรมให้กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นประจำทุกปี องค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่งสนับสนุนเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 100,000 บาท เพื่อนำมาพัฒนากลุ่มอาชีพต่างๆ และกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินทุนให้ชาวบ้านในการประกอบอาชีพ

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มฯ

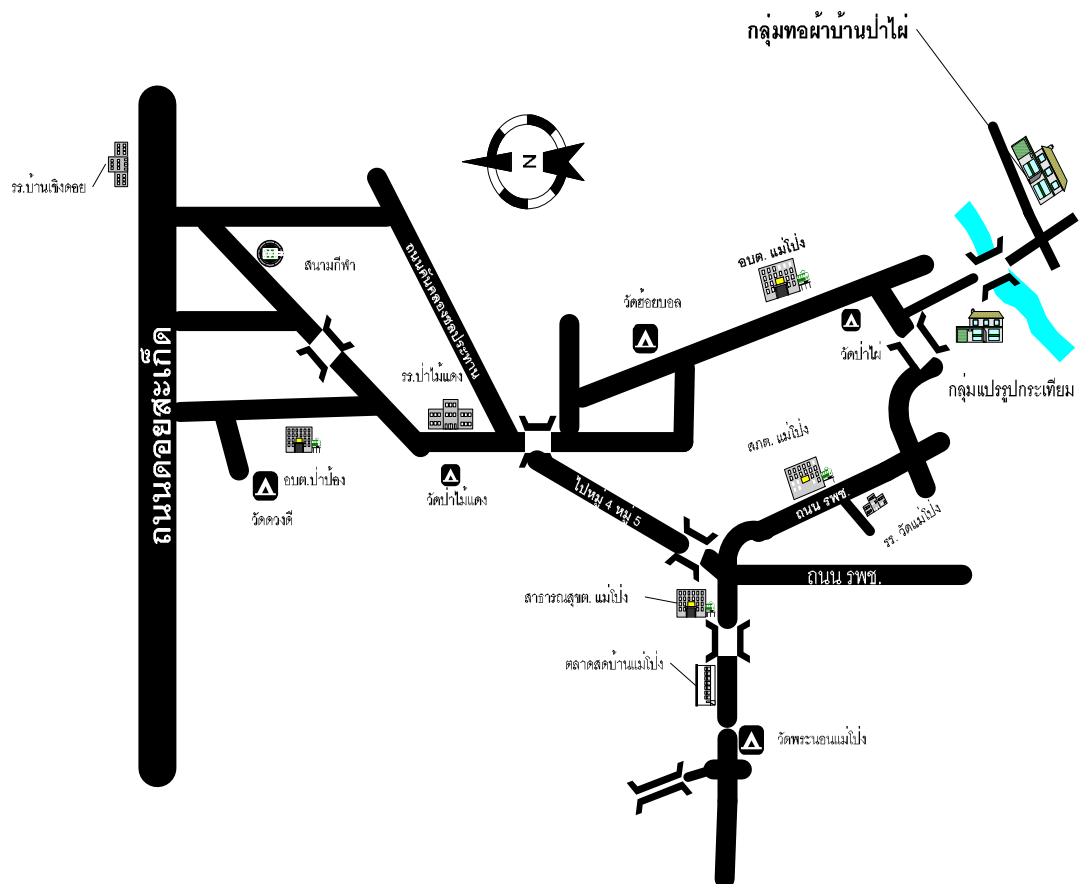
3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มฯ

3.1.1 ชื่อสถานประกอบการ : กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

3.1.2 สถานที่ตั้ง

กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ (กลุ่มฯ) ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านป่าไผ่ ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด
เชียงใหม่ 50220 โทรศัพท์ 053 - 840335

จากปากทางเข้าหมู่บ้าน ประมาณ 500 เมตร เลี้ยวซ้ายก่อนถึงสะพานผ่านกลุ่มแปรรูป และข้ามสะพานคลองชลประทาน เลี้ยวซ้าย ประมาณ 100 เมตร จะถึงที่ทำการกลุ่มฯ ตั้งอยู่ตรงเชิงเขา บริเวณท้ายหมู่บ้าน (แผนภาพที่ 3.1)

แผนภาพที่ 3.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการ

3.1.3 ผู้นำคนสำคัญของกลุ่มฯ

นางสาวผ่องศรี ธาตุอินจันทร์ อายุ 46 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนป่าไผ่ ประชากรรัฐอุปถัมภ์ เดิมประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา และรับจ้างตามหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2531 มีการตั้งกลุ่มฯ ทอผ้าบ้านป่าไผ่ขึ้น ซึ่งเริ่มฝึกทอผ้า และยึดเป็นอาชีพเสริมเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2542 ได้รับเลือกให้เป็น ประธานกลุ่มฯ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ครอบครัวของนางสาวผ่องศรี มีสมาชิกอีก 3 คนดังนี้

1. นายธี ธาตุอินจันทร์ อายุ 74 ปี เป็นบิดานางสาวผ่องศรี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนป่าไผ่แดง

2. นางบัวคำ ธาตุอินจันทร์ อายุ 75 ปี มารดานางสาวผ่องศรี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนป่าไผ่ประชากรรัฐอุปถัมภ์ ปัจจุบันเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

3. นายทวี ธาตุอินจันทร์ อายุ 49 ปี พี่ชายนางสาวผ่องศรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันประกอบอาชีพจักสาน

นางสาวผ่องศรี เคยได้รับการอบรมการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ และการทำบัญชี จากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ อบรมเรื่องกองทุนหมู่บ้านที่ว่าการอำเภออดอยสะเก็ด นอกจากนี้ยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนเรื่องการทอผ้า ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภออดอยสะเก็ด

3.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มฯ

บ้านป่าไผ่ มีการทอผ้า เพื่อใช้สอยในครัวเรือนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2531 เจ้าคณะตำบลเห็นว่า ในหมู่บ้านมีกี่ทอผ้าหลายหลังขาดการซ่อมแซม ชาวบ้านมีฝีมือในการทอผ้า แต่ขาดคนสืบทอด ซึ่งหากมีการซ่อมแซม แล้วให้สตรีในหมู่บ้านกลับมาทอผ้า จะทำให้มีรายได้ จึงจัดตั้งกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพเสริมให้กลุ่มสตรีแม่บ้าน และเป็นการสืบทอดงานฝีมือที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน สมาชิกแรกเข้ามีจำนวน 10 คน เมื่อได้ปรึกษากับนายโกศล ธรรมพุทธ กำนันตำบลแม่โป่ง จึงลงความเห็น ว่า ควรมีการระดมทุน หุ้นละ 100 บาท สมาชิกคนละ 1 หุ้น ต่อมาเมื่อสมาชิกทั้งหมด 32 คน จำนวน 71 หุ้น มีทุนเรือนหุ้นทั้งหมด 6,200 บาท เจ้าคณะตำบลให้เงินสนับสนุนอีก 5,000 บาท และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออดอยสะเก็ด ให้กี่ทอผ้า 1 หลัง มูลค่า 12,000 บาท

ในปี พ.ศ. 2535 กลุ่มฯ ได้รับบริจาคที่ดิน 2 งาน จากบ้านป่าไผ่ และศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ในพระราชดำริ ได้สร้างโรงทอผ้า พร้อมสนับสนุนกี่ทอผ้า 4 หลัง มูลค่าทั้งหมด 8,000 บาท วัสดุอุปกรณ์ ตู้โชว์ผลิตภัณฑ์ และการอบรมพื้นฐานการทอผ้าด้วยกี่กระตุกให้สมาชิก โดยวิทยากรจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 พร้อมทั้งได้ตั้งกฎระเบียบกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ดังนี้

- ข้อ (1) ระเบียบนี้ว่าด้วย “ระเบียบข้อตกลงกลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านป่าไผ่” หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ข้อ (2) คณะกรรมการกลุ่มฯ หมายถึง คณะกรรมการกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

- ข้อ (3) ค่าเงินหุ้น หมายถึง เงินของสมาชิกที่มาลงทุน คนละ 100 บาท จะคืนเมื่อลาออกจากการเป็นสมาชิก
- ข้อ (4) วัตถุประสงค์ของกลุ่มฯ ตั้งขึ้นเพื่อลดปัญหาการว่างงาน ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริมครอบครัว
- ข้อ (5) ที่ทำการกลุ่มฯ ตั้งอยู่ที่โรงทอผ้าบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
- ข้อ (6) เปิดรับสมัครผู้สนใจเป็นสมาชิกทอผ้าทุกปี
- ข้อ (7) การประชุม ประชุมคณะกรรมการและสมาชิกพร้อมกันอย่างน้อย 3 ครั้ง/เดือน
- ข้อ (8) การปรับปรุงแก้ไขระเบียบ แก้ไขได้ทุกปี ตามมติที่ประชุม
- ข้อ (9) การเงินของกลุ่มฯ การเปิดบัญชีธนาคาร กรรมการ 3 คนมีอำนาจในการถอนเงิน
- ข้อ (10) การเงินของกลุ่มฯ กลุ่มฯ ได้รับเงินในรูปวัสดุ เมื่อทอเสร็จแล้ว จะนำไปขายนำเงินเข้ากลุ่มฯ ต่อไป
- ข้อ (11) เงินทุนของกลุ่มฯ ถ้าเหลือจากการซื้อวัสดุทอผ้าแล้ว จะให้สมาชิกยืมโดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี
- ข้อ (12) รายได้ทั้งหมดหักต้นทุนแล้ว จะหักเป็นทุนขายงานร้อยละ 3 ที่เหลือจะปันผลให้สมาชิก ทุก 3 เดือน

กลุ่มฯ ได้จ้างยามรักษาการณ์ เพื่อเฝ้าโรงทอผ้าตอนกลางคืน 1 คน เดือนละ 1,800 บาท เพื่อดูแลอุปกรณ์ในการทอผ้าไม่ให้สูญหาย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2543 ได้เลิกจ้าง เพราะมีการสร้างประปาหมู่บ้านติดกับโรงทอผ้า และมีการจัดเวรยามผลัดเปลี่ยนมาเฝ้าตอนกลางคืน กลุ่มฯ จึงขอให้ดูแลโรงทอผ้าด้วย

ศูนย์การศึกษาชนออกโรงเรียนอำเภอดอยสะเก็ด เข้ามาสอนให้สมาชิกรู้จักการขีดตัวหนังสือ (ทอตัวหนังสือ) เป็นชื่อต่างๆ และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ได้เข้ามาสอนการแปรรูปกระดาษสา ให้แก่กลุ่มฯ เป็นการทำของชำร่วย และของประดับตกแต่งบ้าน ซึ่งกลุ่มฯ ได้ทำควบคู่กับการทอผ้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 จึงได้เลิกผลิตเนื่องจากขาดความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพราะการแปรรูปกระดาษสา ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แปลกใหม่อยู่เรื่อยๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 แบบ ซึ่งต่างจากการทอผ้าเพียงแต่ซื้อผ้ามา ก็สามารถทอได้เป็นผืนผ้าได้แล้ว แต่ยังมีสมาชิกบางส่วนที่รับจ้างทำผลิตภัณฑ์กระดาษสาโดยการไปรับรายการผลิตจากบ้านต้นเปาอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ปลายปี พ.ศ. 2535 บ้านป่าไผ่ได้จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้น และขอใช้สถานที่โรงทอผ้าเพื่อเป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค กลุ่มฯ จึงให้ใช้อาคารปึกขาวเป็นสหกรณ์ร้านค้า แต่เนื่องจากกลุ่มฯ ตั้งอยู่เชิงเขาไกลจากหมู่บ้าน การคมนาคมค่อนข้างลำบาก ชาวบ้านไม่ค่อยมาซื้อสินค้า ปี พ.ศ. 2542 สหกรณ์ร้านค้าจึงย้ายไปตั้งที่กลางหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกของชาวบ้าน

ปี พ.ศ. 2537 กลุ่มฯ ได้นำผ้าทอไปจ้างช่างเย็บผ้าในหมู่บ้าน แปรรูปเป็นผ้าถุงสำเร็จรูป ออกจำหน่าย แต่ขายไม่ค่อยได้ จึงหันมาผลิตผ้าทอแบบเดิม

เมื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มฯ ไปได้ระยะหนึ่ง พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ทำการผลิต แต่รอเงินปันผลที่จัดสรรทุก 3 เดือน สมาชิกที่ทำการผลิตเห็นว่าไม่ยุติธรรม ปี พ.ศ. 2540 กลุ่มฯ จึงได้ประชุม และลงมติว่า จะไม่

มีการปันผล การหักเงินเข้ากลุ่มฯ ร้อยละ 3 เปลี่ยนเป็นเก็บเงินจากสมาชิกที่มาผลิตที่โรงทอผ้า และจากการขึ้นเครื่อง เครื่องละ 50 บาท และค่าใช้จ่ายของโรงทอผ้า ได้แก่ ค่าน้ำ และไฟฟ้า ให้สมาชิกที่มาทอผ้าร่วมกันรับผิดชอบ นอกจากนี้ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอคอยสะเกิด ได้สนับสนุนเงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 20,000 บาท ระยะเวลา 1 ปี และศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้า และการต้มย้อมสี มูลค่า 71,345 บาท

ปี พ.ศ. 2542 กลุ่มฯ ได้ทำเรื่องเสนอโครงการมีชาว่า ขอสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การทอผ้า งบประมาณ 100,000 บาท กลุ่มฯ ได้ทอผ้า 10 หลัง มูลค่า 50,000 บาท ที่เหลือ 50,000 บาท กลุ่มฯ นำมาซื้ออุปกรณ์ และฝ้าย กลุ่มฯ ให้สมาชิกกู้เงินเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการผลิต รายละ 1,000 – 2,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทต่อปี มีการเก็บดอกเบี้ยทุกเดือน ไม่กำหนดระยะเวลาการใช้คืน ในปีนี้ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 เข้ามาอบรมเรื่องการมัดหมี่ และทอผ้า 4 ตะกอน

ปี พ.ศ. 2543 กลุ่มฯ ได้รับการอบรมการย้อมสีธรรมชาติ จากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 และศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ ได้จัดทำหนังสือตัวอย่างผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และให้บรรจภัณฑ์เป็นถุงพลาสติกออกแบบตราของกลุ่มฯ และ ปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ กู้เงินปลอดดอกเบี้ยจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง จำนวน 10,000 บาท ระยะเวลา 5 ปี คืนปีละ 2,000 บาท

3.3 บทบาทของกลุ่มฯ ต่อชุมชน

ตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มฯ ในปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดรายได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังสามารถทอผ้าได้ บางส่วนรับจ้างกรอฝ้ายใส่หลอด PVC และกรอฝ้ายใส่หลอดกระสวย สำหรับกลุ่มฯ ทอผ้าจะช่วยเหลืองานในหมู่บ้าน โดยการเข้าร่วมทุกครั้งที่มีกิจกรรมในหมู่บ้าน นอกจากนี้กลุ่มฯ ยังร่วมกับโรงเรียนบ้านป่าไผ่ประชารัฐอุปถัมภ์ สอนการทอผ้าให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 ในช่วงเวลาปิดเทอม

3.4 การจัดการองค์กรและการบริหารงานของกลุ่มฯ

3.4.1 การบริหารและการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

กลุ่มฯ ได้ตั้งคณะกรรมการออกเป็น 5 ตำแหน่ง คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ ตามการแนะนำของศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ (แผนภาพที่ 3.2)

การคัดเลือกกรรมการทุกตำแหน่ง พิจารณาจากสมาชิกที่มาทอผ้าที่โรงทอผ้าเป็นประจำ ซึ่งสมาชิกคนอื่นๆ สามารถติดต่อได้สะดวก เป็นผู้ที่มีความเสียสละ และสามารถทำงานให้กลุ่มฯ ได้

กลุ่มฯ ไม่มีการกำหนดวาระดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ จะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อคณะกรรมการผู้นั้นไม่ประสงค์ที่จะทำงานให้กลุ่มฯ และไม่มีการกำหนดการประชุมสามัญ และวิสามัญ แต่จะเรียกประชุมสมาชิกแล้วแต่เรื่องที่จะพิจารณา เช่น การกระจายคำสั่งซื้อ เป็นต้น

จากโครงสร้างการจัดองค์กร กลุ่มฯ ได้แบ่งหน้าที่ให้บุคคลต่างๆ ดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

ประธาน คือ นางสาวผ่องศรี ชาติอินจันทร์ อายุ 46 ปี ทำหน้าที่ดูแลการตลาด ควบคุมการผลิต และจัดซื้อวัตถุดิบ

รองประธาน คือ นางสุพิศรา ทาวรรณ อายุ 36 ปี ทำหน้าที่ช่วยทำงานต่างๆ ในกลุ่มฯ

เลขานุการ คือ นางพิมพ์ ทอคำฟู อายุ 43 ปี ทำหน้าที่ดูแลการตลาด ควบคุมการผลิต และจัดซื้อวัตถุดิบ

เหรัญญิก คือ นางสาวเรือง ธาตุอินจันทร์ อายุ 53 ปี ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการเงินของกลุ่มฯ

กรรมการ คือ นางศรีทอง ยิ่งกันทา อายุ 53 ปี ทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของกลุ่มฯ

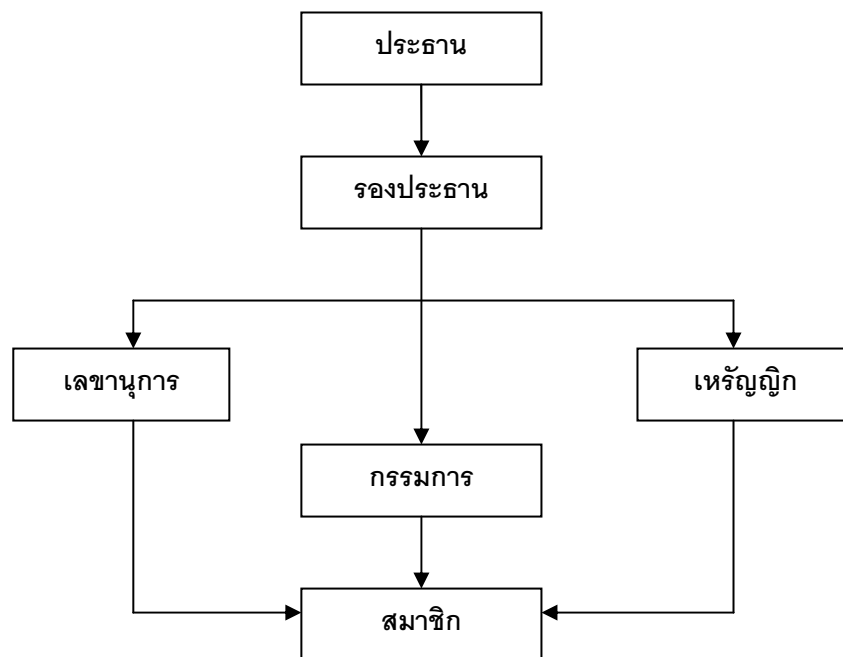
กรรมการ คือ นางฟองเรือน ทาวรรณ อายุ 52 ปี ทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของกลุ่มฯ

กรรมการ คือ นางคำปัน ทาอินทร์ อายุ 66 ปี ทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของกลุ่มฯ

ในการบริหารงานของกลุ่มฯ บุคคลที่มีบทบาทมากที่สุด คือ ประธาน เหรัญญิก และเลขานุการ ซึ่งเป็นผู้มาทอผ้าที่โรงทอผ้าของกลุ่มฯ อย่างสม่ำเสมอ หลังจากงานประจำ คือการรับจ้างทำอาหารที่ศูนย์ส่งเสริมเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ ส่วนคณะกรรมการตำแหน่งอื่นๆ จะเป็นผู้ผลิตเท่านั้น

3.4.2 ปัญหาการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

กิจกรรมทอผ้าของกลุ่มฯ มีปริมาณน้อย สมาชิกไม่ใส่ใจในกิจกรรมของกลุ่มฯ แม้ว่าจะมีการตั้งคณะกรรมการเป็นตำแหน่งต่างๆ แต่การทำงานส่วนใหญ่ ประธาน เหรัญญิก และเลขานุการจะเป็นผู้ปฏิบัติทั้งสิ้น ดังนั้นกรรมการจึงไม่กล้าตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนในอนาคต และการบริหารงานกลุ่มฯ

แผนภาพที่ 3.2 โครงสร้างองค์กร

ตารางที่ 3.1 โครงสร้างการบริหารงานกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ปี พ.ศ. 2545

ชื่อ – สกุล	อายุ (ปี)	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	บทบาทในชุมชน
1. น.ส.ผ่องศรี ชาติอินจันทร์	46	หญิง	โสด	ป.4	ประธาน	- ตลาด - ควบคุมการผลิต - จัดซื้อวัตถุดิบ	เกษตรกร รับจ้าง	- ทอผ้า - รับจ้างทำอาหาร - อาจารย์พิเศษ กศน.	- สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
2. นางสุพัทธา ทาวรรณ	36	หญิง	สมรส	ป.6	รองประธาน	ช่วยงานภายในกลุ่มฯ	เกษตรกร	เกษตรกร	- สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
3. นางพิมพ์พา ทองคำฟู	43	หญิง	สมรส	ม.3	เลขานุการ	- ตลาด - ควบคุมการผลิต - จัดซื้อวัตถุดิบ	เกษตรกร	- ทอผ้า - รับจ้างทำอาหาร - อาจารย์พิเศษ กศน.	- อสม. - สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
4. นางดาวเรือง ทาวรรณ	53	หญิง	สมรส	ป. 4	เหรัญญิก	- ดูแลการเงินของกลุ่มฯ	เกษตรกร	- เกษตรกร - ทอผ้า	- ประธานกลุ่มแม่บ้าน - สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน
5. นางศรีทอง ยิ่งกันทา	53	หญิง	สมรส	ป. 4	กรรมการ	ร่วมบริหารงานกลุ่มฯ	เกษตรกร	- เกษตรกร - ทอผ้า	- สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

ตารางที่ 3.1(ต่อ)

ชื่อ – สกุล	อายุ (ปี)	เพศ	สถาน ภาพ	ระดับ การศึกษา	ตำแหน่ง	หน้าที่	อาชีพเดิม	อาชีพปัจจุบัน	การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น	บทบาทใน ชุมชน
6. นางพองเรือน ทาวรรณ	52	หญิง	สมรส	ป.4	กรรมการ	ร่วมบริหารงาน กลุ่มฯ	เกษตรกร	- เกษตรกร - ทอผ้า - อาจารย์พิเศษ กศน.	- สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรม ของหมู่บ้าน
7. นางคำปัน ทาอินทร์	66	หญิง	สมรส	ป.4	กรรมการ	ร่วมบริหารงาน กลุ่มฯ	เกษตรกร	- เกษตรกร - ทอผ้า	- สมาชิกกลุ่มแปรรูป - สมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ - สมาชิกกลุ่มประมงน้ำไหล	ร่วมกิจกรรม ของหมู่บ้าน

ที่มา : จากการสำรวจ

3.5 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ

กลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านป่าไผ่ ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ หลายหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทมากที่สุดคือ ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สร้างโรงทอผ้า สนับสนุนกี่ทอผ้า พร้อมอุปกรณ์ และการอบรมเพิ่มทักษะด้านการทอผ้าให้สมาชิกกลุ่มฯ ในการอบรมทุกครั้ง กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และฝ้าย จากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหากมีอุปกรณ์การทอผ้าชำรุดเสียหาย กลุ่มฯ สามารถแจ้งไปยังศูนย์ฯ จะมีเจ้าหน้าที่มาซ่อมแซม หรือให้งบประมาณซ่อมบำรุง

นอกจากนี้ยังผู้ที่ให้การสนับสนุนกลุ่มฯ ได้แก่ เจ้าคณะตำบลแม่โป่ง ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดอยสะเก็ด โครงการมียาชาว่า ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนดอยสะเก็ดตั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง และสหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ด จำกัด (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 แหล่งให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือแก่กลุ่มฯ

หน่วยงาน	ความช่วยเหลือที่ได้รับ	จำนวนครั้ง/ปี
เจ้าคณะตำบลแม่โป่ง	ก่อตั้งกลุ่มฯ และเงินทุนจำนวน 3,000 บาท	-
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดอยสะเก็ด	ปี พ.ศ. 2531 กี๊กระตุก 1 หลัง มูลค่า 12,000 บาท ปี พ.ศ. 2540 เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย 20,000 บาท	-
ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	ปี พ.ศ. 2535 โรงทอผ้า 1 หลัง มูลค่า 100,000 บาท กี่ทอผ้า 4 หลัง มูลค่าทั้งหมด 8,000 บาท ปี พ.ศ. 2540 อุปกรณ์ทอผ้า และอุปกรณ์ดัดย้อม มูลค่าทั้งหมด 71,345 บาท ปี พ.ศ. 2543 หนังสือตัวอย่างรายการผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และ สนับสนุนบรรจุภัณฑ์ อบรมเพิ่มทักษะด้านการผลิตผ้าทอ	1 3
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนดอยสะเก็ด	ปี พ.ศ. 2535 สอนทอตัวหนังสือ	-
ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1	ปี พ.ศ. 2535 อบรมให้ความรู้ด้านการแปรรูปกระดาษสา ปี พ.ศ. 2542 อบรมการมัดหมี่ และทอผ้า 4 ตะกอล ปี พ.ศ. 2543 อบรมให้ความรู้การย้อมสีธรรมชาติ ออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์	- - - 2
โครงการมียาชาว่า	ปี พ.ศ. 2542 งบประมาณ 100,000 บาท	-
สหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ด จำกัด	ปี พ.ศ. 2543-2544 ออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์	1
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง	ปี พ.ศ. 2543 เงินกู้ปลอดดอกเบี้ย จำนวน 10,000 บาท ระยะเวลา 5 ปี	-

ที่มา : จากการสำรวจ

3.6 ศักยภาพการจัดการองค์กรของกลุ่มฯ

หากพิจารณาการจัดองค์กรตามโครงสร้างการจัดองค์กร กลุ่มฯ ยังไม่มีศักยภาพ สมาชิกส่วนใหญ่ไม่สนใจในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มฯ จะทอผ้าในเวลาว่างจากการทำการเกษตร และจำหน่ายเอง มากกว่าทอผ้าในนามกลุ่มฯ ภาระงานส่วนใหญ่ตกอยู่ที่ประธาน เภรัญญิก และเลขานุการ ซึ่งไม่กล้าตัดสินใจในการบริหารงานของกลุ่มฯ เท่าใดนัก

บทที่ 4

การผลิตและเทคโนโลยีการผลิต

4.1 ผลิตภัณฑ์

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านแม่โป่ง แยกเป็น 6 กลุ่มผลิตภัณฑ์ คือ ผ้าถุง ผ้าตัดเสื้อ และผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ และผ้าปูโต๊ะ ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มฯ ได้รับคำสั่งซื้อ ผ้าถุง ผ้าตัดเสื้อตัวหนังสือ และผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นส่วนผลิตภัณฑ์อื่นๆ สมาชิกจะผลิตเพื่อจำหน่ายเอง สำหรับผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มฯ อยู่ในขั้นการทดลองผลิตภัณฑ์ (ตารางที่ 4.1)การบริหารการผลิต และการวางแผนการผลิต

ตารางที่ 4.1 กลุ่มผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

กลุ่มผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์
ผ้าถุง	- ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ หน้ากว้าง 40 นิ้ว - ผ้าถุง 4 ตะกอล หน้ากว้าง 40 นิ้ว
ผ้าตัดเสื้อ	- ผ้าตัดเสื้อหน้ากว้าง 40 นิ้ว - ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือ หน้ากว้าง 40 นิ้ว
ผ้าขาวม้า	- ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร - ผ้าขาวม้าฝ้าย ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร
ผ้าคลุมไหล่	- ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ ขนาด 24 นิ้ว X 2 เมตร - ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย ขนาด 24 นิ้ว X 2 เมตร **
ผ้าพันคอ	- ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ ขนาด 9.5 นิ้ว X 2 เมตร **
ผ้าปูโต๊ะ	- ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.5 เมตร

หมายเหตุ : ** ไม่มีการผลิตในปี พ.ศ. 2544

ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นสามารถย้อมสีเคมี หรือสีธรรมชาติ

ที่มา : จากการสำรวจ

4.1.1 การบริหารการผลิต

การบริหารการผลิต แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของสมาชิกเป็นการผลิตแบบต่างคนต่างทำ ส่วนมากเป็นผ้าขาวม้า ผลิตเพื่อจำหน่ายช่วงเทศกาลสงกรานต์ ส่วนที่ 2 เป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อ ประธานกลุ่มฯ จะเป็นผู้รับคำสั่งซื้อ เรียกประชุมสมาชิกเพื่อชี้แจงรายละเอียดผลิตภัณฑ์ เช่น รูปแบบ วัตถุดิบ กำหนดวันรวบรวมผลิตภัณฑ์ และกระจายคำสั่งซื้อให้สมาชิกตามความสมัครใจ จากนั้นประธานและเลขานุการจะเป็นผู้จัดซื้อวัตถุดิบ ได้แก่ ฝ้าย หากมีการย้อมสี จะซื้อสีย้อมผ้า และอุปกรณ์ต่างๆ แจกจ่ายให้สมาชิกนำไปผลิต สมาชิกจะจ้างผู้สูงอายุในหมู่บ้านกรอฝ้ายใส่กระป๋อง และใส่หลอดกระสวย และช่วยกันในส่วนขั้นตอนของการหูก

ฝ้ายขึ้นก็ เมื่อทอเป็นผ้าผืนแล้ว ประธานกลุ่มฯ จะรวบรวมผลิตภัณฑ์เพื่อส่งมอบให้ลูกค้าต่อไป (แผนภาพที่ 4.1)

4.1.2 การวางแผนการผลิต

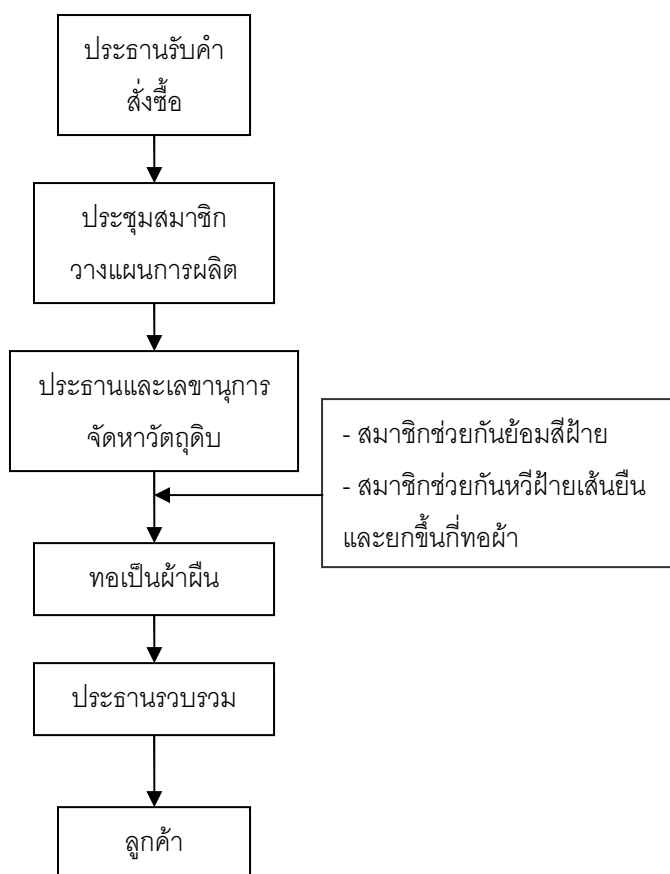
กลุ่มฯ ไม่ได้วางแผนการผลิตว่าจะผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดใด ในช่วงเวลาไหน จะรอคำสั่งซื้อก่อน จึงจะทำการวางแผนการผลิต ร่วมกับสมาชิก ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในระยะยาว กลุ่มฯ มีแผนที่จะเพิ่มการผลิตผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ เนื่องจากวัตถุดิบในการย้อมหาได้ง่ายในหมู่บ้าน เช่น ดินแดง เปลือกประดู่ และ เพกา เป็นต้น และจากแนวโน้มความนิยมของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติมีมากขึ้น

ส่วนของสมาชิก เมื่อว่างจากการทำการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน หลังจากเก็บเกี่ยวหอมแดง และกระเทียม สมาชิกจะทำการทอผ้า ก่อนหน้านั้นจะมีการทยอยซื้อฝ้ายเก็บไว้ เมื่อได้ตามจำนวนที่ต้องการ จะขึ้นเครื่องไว้ เพื่อทอในเวลาว่าง ส่วนมากเป็นผ้าขาวม้า เพื่อจำหน่ายในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และขายปลีกในหมู่บ้าน

บ้านป่าไผ่มีการทำการเกษตรตลอดปี ช่วงเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม จะปลูกข้าวนาปีเพื่อบริโภค ช่วงเดือนมกราคม – เมษายน ปลูกหอมแดง และกระเทียมเพื่อจำหน่าย และพักดินในเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ในช่วงนี้ สมาชิกจะทอผ้ามาก เพราะว่างจากการทำการเกษตร (ตารางที่ 4.2) สมาชิกทำงานเฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมง สมาชิก 1 คน สามารถทอ ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ขนาด 40 นิ้ว X 1.80 เมตร วันละ 1 ผืน ผ้าถุง 4 ตะกอนขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว X 1.80 เมตร ผ้าตัดเสื้อหน้ากว้าง 40 นิ้ว วันละ 4 เมตร ผ้าตัดเสื้อตัวหนังสือหน้ากว้าง 40 นิ้ว วันละ 2 เมตร ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร วันละ 3 ผืน ผ้าขาวม้าฝ้าย ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตรวันละ 3 ผืน ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ ขนาด 24 นิ้ว X 2 เมตร ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตรผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร และ ผ้าปูโต๊ะ ขนาด 18 นิ้ว X 2 เมตร วันละ 4 ผืน (ตารางที่ 4.3)

ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ มีการผลิตผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งเป็นการผลิตของกลุ่มฯ คือ ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร 417 ผืน ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว 740 เมตร และ ผ้าตัดเสื้อตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว 970 เมตร ในส่วนของสมาชิกมีการผลิต ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร 634 ผืน ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 150 ผืน ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 140 ผืน ผ้าถุง 4 ตะกอน 40 นิ้ว X 1.80 เมตร 50 ผืน ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร 60 ผืน และ ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร 35 ผืน (ตารางที่ 4.4)

แผนภาพที่ 4.1 การวางแผนการผลิตของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

ตารางที่ 4.2 ช่วงเวลาการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

ผลิตภัณฑ์	ช่วงเวลา (เดือน)											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ผ้าถุง	←											→
ผ้าตัดเสื้อ	←											→
ผ้าขาวม้า	←											→
ผ้าคลุมไหล่	←											→
ผ้าพันคอ	←											→
ผ้าปูโต๊ะ	←											→

หมายเหตุ : → ช่วงเวลาที่มีการผลิตมาก ----> ช่วงเวลาที่มีการผลิตน้อย

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.3 กำลังการผลิตสูงสุดของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

ผลิตภัณฑ์	กำลังการผลิตต่อวัน
ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ หน้ากว้าง 40 นิ้ว X 1.80 เมตร	1 ผืน
ผ้าถุง 4 ตะกอล หน้ากว้าง 40 นิ้ว X 1.80 เมตร	2 ผืน
ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้น ขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว	4 เมตร
ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือ ขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว	2 เมตร
ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร	3 ผืน
ผ้าขาวม้าฝ้าย ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร	3 ผืน
ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ ขนาด 24 นิ้ว X 2 เมตร	4 ผืน
ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร	4 ผืน
ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร	4 ผืน
ผ้าปูโต๊ะ ขนาด 18 นิ้ว X 2 เมตร	4 ผืน

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.4 ปริมาณการผลิตของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ปี พ.ศ. 2544

ผลิตภัณฑ์	หน่วย	ปริมาณการผลิต
ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร	ผืน	417
ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้น ขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว	เมตร	740
ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือ ขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว	เมตร	970
ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร	ผืน	632
ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร	ผืน	150
ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร	ผืน	140
ผ้าถุง 4 ตะกอล 40 X 1.80 เมตร	ผืน	50
ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร	ผืน	60
ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร	ผืน	35

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2 การจัดหาปัจจัยการผลิต

4.2.1 วัตถุดิบ

ไหมประดิษฐ์ ราคาลูกละ 880 บาท น้ำหนัก 4.5 กิโลกรัม 1 ลูกมี 105 ไข กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในตลาดวโรรส ได้แก่ ร้านเฮงเฮง และร้านจินเฮงฮวด โดยซื้อเป็นเงินสด

ฝ้ายเบอร์ 10/1 ราคา กิโลกรัมละ 230 บาท กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าย่อยในหมู่บ้าน

ฝ้ายเบอร์ 20/1 ราคาลูกละ 680 บาท น้ำหนัก 4.5 กิโลกรัม กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในตลาดวโรรส ได้แก่ ร้านเฮงเฮง และร้านจินเฮงฮวด โดยซื้อเป็นเงินสด

ฝ้ายเบอร์ 40/2 มี 2 ขนาด คือฝ้ายขาวลูกใหญ่ 4.5 กิโลกรัม ราคาลูกละ 640 บาท มี 120 ใจ ฝ้ายสีลูกเล็ก 2.5 กิโลกรัม ราคาลูกละ 450 บาท 60 ใจ กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในตลาดวโรรส ได้แก่ ร้านเฮงเฮง และร้านจินเฮงฮวด โดยซื้อเป็นเงินสด

4.2.2 วัสดุและอุปกรณ์การผลิต

เชือกฟาง ใช้มัดฝ้ายเมื่อย้อมสี จะไม่ติดในส่วนที่มัดฟางไว้ ทำให้เกิดลวดลายบนเส้นฝ้าย ราคามัดละ 25 บาท ซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน

สีย้อมผ้า ใช้ย้อมฝ้ายให้ได้สีตามต้องการ ในทางปฏิบัติกลุ่มฯ ซื้อฝ้ายที่ย้อมสีแล้ว สีย้อมผ้าที่กลุ่มฯ มีอยู่คือ สีย้อมฝ้ายตราลำภา สีย้อมฝ้ายตราสิงโตคู่ ราคากล่องละ 36 บาท บรรจุ 12 ของ ของละ 15 กรัม สำหรับย้อมผ้าฝ้าย สีย้อมไหมประดิษฐ์ตรากระต่าย สำหรับย้อมไหมประดิษฐ์ ราคากล่องละ 36 บาท บรรจุ 12 ของ ของละ 7 กรัม กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ดินแดง ใช้ย้อมฝ้ายให้เป็นสีโทนน้ำตาลแดง กลุ่มฯ ชุดจากบริเวณภูเขาในหมู่บ้าน ครั้งละ 5 – 6 กิโลกรัม

เปลือกมะพร้าวแห้ง ใช้ย้อมฝ้ายเป็นสีน้ำตาลอ่อน กลุ่มฯ ได้เป่าจากแม่ค้าที่ทำอาหารในหมู่บ้าน

เปลือกประตู หากใช้ผสมสารส้มจะได้สีชมพูอ่อน ถ้าผสมเหล็กจะได้สีเทา กลุ่มฯ หาจากป่าไม้หลังหมู่บ้าน (ด้านหลังโรงทอผ้า)

เปลือกเพกา หากใช้ผสมสารส้มจะได้สีครีมขาว ถ้าผสมเหล็กจะได้สีเขียวซีม้ออ่อน กลุ่มฯ หาจากป่าไม้หลังหมู่บ้าน (ด้านหลังโรงทอผ้า)

สารส้ม กลุ่มฯ ใช้เป็นส่วนประกอบในการย้อมจากเปลือกไม้ ทำให้เกิดโทนสีที่แตกต่างกัน กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน ในราคา กิโลกรัมละ 25 บาท

เหล็ก กลุ่มฯ ใช้เป็นส่วนประกอบในการย้อมจากเปลือกไม้ ทำให้เกิดโทนสีที่แตกต่างกัน กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน ในราคา กิโลกรัมละ 50 บาท

น้ำยากันสีก เมื่อย้อมสีธรรมชาติ จะใช้แช่ผ้าหลังการย้อมเพื่อป้องกันสีก ราคาขวดละ 80 บาท ปริมาณ 750 มิลลิตร กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในตลาดวโรรส ได้แก่ ร้านเฮงเฮง และร้านจินเฮงฮวด โดยซื้อเป็นเงินสด

สบู่เหลว ใช้ในขั้นตอนของการต้มฝ้าย ราคา กิโลกรัมละ 250 บาท กลุ่มฯ ซื้อจากร้านค้าในตลาดวโรรส ได้แก่ ร้านเฮงเฮง และร้านจินเฮงฮวด โดยซื้อเป็นเงินสด

ฟืน ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการต้มฝ้าย และย้อมสี กลุ่มฯ เก็บจากบริเวณป่าหลังกลุ่มฯ โดยทั่วไป ราคาซื้อขายตกอยู่ที่กระสอบละ 10 บาท

ซีเมนต์ ใช้แปรงฝ้ายเส้นยืนให้ลื่นเวลาทอ ซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้านในราคาแผ่นละ 25 บาท

ตารางที่ 4.5 ช่วงเวลาในการจัดหาวัตถุดิบของกลุ่มหอผ้าบ้านป่าไผ่

วัตถุดิบ	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ไหมประดิษฐ์ ผ้าเยอร์ 10/1 ผ้าเยอร์ 20/1 ผ้าเยอร์ 40 /2 เชือกฟาง สีย้อมผ้า ดินแดง เปลือกมะพร้าวแห้ง เปลือกกระดู่ เปลือกเพกา สารส้ม เหล็ก น้ำยากันสติก สบู่เหลว ฟีน ซีฟ้ง	→			-----								
	→			-----								
	→			-----								
	→			-----								
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											
	→											

หมายเหตุ: → ช่วงที่จัดหาได้ง่าย -----▶ ช่วงจัดหาได้ยาก

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.6 การจัดหมวดหมู่ของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไม้

วัตถุดิบ	แหล่งซื้อ	ปริมาณซื้อในแต่ละครั้ง	ราคาต่อหน่วย (บาท)	อัตราภาษี	วิธีการชำระเงิน	วิธีขนส่ง
ไหมประดิษฐ์	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	5 ลูก	880	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ผ้าใยเบอร์ 10/1	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	5 ลูก	230	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ผ้าใยเบอร์ 20/1	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	5 ลูก	680	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ผ้าใยเบอร์ 40/2	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	5 ลูก	640	**	เงินสด	ขนส่งเอง
เชือกฟาง	ร้านโนนหมูป่าน	1 ม้วน	25	**	เงินสด	ขนส่งเอง
สี้อมผ้า	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาหัตถ์ย้อยงไคร้ฯ	1 กล่อง	36	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ดินแดง	ภูเขาโนนหมูป่าน	5 กก.	4	**	-	ขนส่งเอง
เปลือกมะพร้าวแห้ง	แม่ค้าขายอาหาร	5 กก.	1	**	-	ขนส่งเอง
เปลือกประดู่	ป่าไม้โนนหมูป่าน	5 กก.	5	**	-	ขนส่งเอง
เปลือกเพกา	ป่าไม้โนนหมูป่าน	5 กก.	5	**	-	ขนส่งเอง
สารส้ม	ร้านโนนหมูป่าน	1 กก.	25	**	เงินสด	ขนส่งเอง
เหล็ก	ร้านโนนหมูป่าน	1 กก.	50	**	เงินสด	ขนส่งเอง
นํ้ายากันสีตก	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	1 ขวด	80	**	เงินสด	ขนส่งเอง
สบู่เหลว	ร้านเฮงเฮง ร้านเงินเฮงฮวด	1 กก.	250	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ฟีน	โนนหมูป่าน	1 กระสอบ	10	**	เงินสด	ขนส่งเอง
ขี้ผึ้ง	ร้านโนนหมูป่าน	1 แผ่น	25	**	เงินสด	ขนส่งเอง

หมายเหตุ : ** ไม่แน่นอน

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.3 บรรจุภัณฑ์

วัสดุและอุปกรณ์การทอผ้า

ก๊กระตุก จำนวน 15 หลัง อายุการใช้งาน 50 ปี กลุ่มฯ ได้แปล่าจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ จำนวน 4 หลัง โครงการมียาชาว่า จำนวน 10 หลัง และสำนักงานพัฒนาชุมชน จำนวน 1 หลัง

พื้นหวีเหล็กขนาดเบอร์ 40 จำนวน 20 อัน ราคาอันละ 350 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

เชือกในล่อน ใช้เก็บเขา เพื่อยกฝ้ายเส้นยืนขึ้นลงสลับกัน ราคามัดละ 200 บาท ก๊ทอผ้า 1 หลัง จะใช้ เขาฟืม 2 เขา อายุการใช้งาน 3 ปี สมาชิกจะเก็บเขาทุกครั้งเมื่อมีการขึ้นเครื่องใหม่ กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

ไม้เก็บเขา ใช้ร้อยเชือกในล่อนสำหรับทำเขายกฝ้ายสลับขึ้นลง ทำจากไม้ไผ่ มีจำนวน 15 อัน ราคาอันละ 20 บาท มีทั้งหมด 15 อัน อายุการใช้งาน 10 ปี ก๊ 1 หลังใช้ 2 อัน

ไม้หาบเขา เป็นไม้กลมใช้ประกอบกับไม้เก็บเขา สำหรับร้อยเชือกในล่อนสำหรับทำเขายกฝ้ายสลับขึ้นลง มีจำนวน 15 อันละ 20 บาท มีทั้งหมด 15 อัน อายุการใช้งาน 10 ปี

ไม้ย่ำ ทำจากไม้ไผ่ จำนวน 15 คู่ โดยทั่วไปก๊ทอผ้า 1 หลัง จะใช้ 1 คู่ ราคาคู่ละ 30 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี สมาชิกจะเก็บไม้จากป่าด้านหลังกลุ่มฯ

กระสวย มีทั้งหมด 15 อัน ราคาอันละ 100 บาท อายุการใช้งาน 2 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

หลอดกระสวย มีทั้งหมด 1,000 หลอด ทำจากก้านลูกโป่งพลาสติก ราคาอันละ 1 บาท ตัดได้ 6 หลอด อายุการใช้งาน 2 ปี สมาชิกซื้อจากตลาดวโรรส กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

ไม้ดาบ ใช้ยกฝ้ายเส้นยืนเพื่อความสะดวกในการเก็บดอก โดยมากใช้กับผลิตภัณฑ์ผ้าตัดเสื้อตัวหนังสือ มีทั้งหมด 15 อัน ราคาอันละ 25 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

ไม้ชนิดแบน ใช้ตรึงหน้าผ้าให้ตึงระหว่างการทอ จำนวน 15 อัน ราคาอันละ 30 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

ไม้ชนิดกลม ใช้สอดสอดแยกฝ้ายเส้นยืนให้สลับกัน ป้องกันการพันระหว่างทอ มีจำนวน 30 อัน อันละ 15 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

สายวัด ใช้วัดขนาดความกว้าง ความยาวของผ้า จำนวน 15 เส้น ราคาเส้นละ 10 บาท อายุการใช้งาน 3 ปี สมาชิกซื้อจากร้านค้าทั่วไป กลุ่มฯ

แปรงปัตด้ายเส้นยืน ใช้หวีด้ายเส้นยืนไม่ให้พันกันในช่วงตอนของการทอผ้า จำนวน 15 อัน ราคาอันละ 10 บาท อายุการใช้งาน 2 ปี สมาชิกซื้อจากร้านขายของชำในหมู่บ้าน

วัสดุและอุปกรณ์การย้อมสี

กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ ดังนี้
เตาอังไต้ ใช้สำหรับต้มย้อมสี ทั้งสีเคมี และสีธรรมชาติ จำนวน 2 เตา ราคาเตาละ 300 บาท
อายุการใช้งาน 10 ปี

กะละมังสังกะสีขนาดเส้นกลาง 50 เซนติเมตร ใช้สำหรับต้มย้อมสีเคมี และสีธรรมชาติ จำนวน
2 ใบ อายุการใช้งาน 2 ปี

ห่วงลวดหรือห่วงคล้องฝ้าย ใช้ร้อยฝ้ายเป็นใจตั้งขึ้นลงเวลาย้อม และต้มฝ้าย จำนวน 10 ห่วง
ราคาห่วงละ 20 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี

วัสดุและอุปกรณ์ในการเตรียมฝ้ายเส้นยืน

ในการเรียงด้านเส้นยืนเพื่อทอผ้า 1 ม้วน (1 เครื่อง) มีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้รับได้รับการ
สนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ ดังนี้

ระวิงกรอฝ้าย 1 ชุด ใช้ในฝ้ายเป็นใจสวมรอบ เพื่อกรอใส่ท่อ PVC ราคาชุดละ 800 บาท อายุ
การใช้งาน 10 ปี

ท่อ PVC ขนาด 7 นิ้ว ใช้เป็นที่พันฝ้ายเส้นยืน ก่อนนำไปเรียงฝ้ายเส้นยืน จำนวน 1,000 หลอด
หลอดละ 2 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี

ที่เรียงฝ้ายเส้นยืน นำฝ้ายที่กรอใส่ท่อ PVC เรียงตามขนาดความกว้าง และความยาวของผ้า
ราคาหลังละ 1,000 บาท อายุการใช้งาน 50 ปี

ที่หรีฝ้าย ใช้ม้วนฝ้ายเส้นยืนก่อนนำขึ้นทอ ในขั้นตอนนี้จะร้อยเส้นฝ้ายผ่านรูพิมพ์ ด้วย มี 1 ชุด
ราคาชุดละ 1,000 บาท อายุการใช้งาน 50 ปี

วัสดุและอุปกรณ์สำนักงานในโรงทอผ้า

โรงทอผ้า จำนวน 1 หลัง ราคา 100,000 บาท อายุการใช้งาน 20 ปี สร้างปี พ.ศ. 2535 ใช้เป็นที่
ทำการกลุ่มฯ และ เป็นที่ทอผ้าของสมาชิกกลุ่มฯ

คู่มือ จำนวน 4 หลัง ราคาหลังละ 1,000 บาท อายุการใช้งาน 20 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุน
จากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ในพระราชดำริ

พัดลมเพดาน จำนวน 4 ตัว ราคา 300 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจาก
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง

พัดลมตั้งพื้น จำนวน 1 ตัว ราคาตัวละ 300 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี กลุ่มฯ ได้รับการ
สนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง

ตารางที่ 4.7 วัสดุและอุปกรณ์ในการผลิตกลุ่มหอผ้า

อุปกรณ์การผลิต	จำนวน	ราคาต่อหน่วย (บาท)	แหล่งที่มา	ปีที่ได้มา (พ.ศ.)	อายุการใช้งาน (ปี)	ลักษณะการได้มา
เตาอังได้	2	300	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
กะละมัง	2	50	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	2	ได้เปล่า
เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.50 เมตร						
ห่วงลวดดัดล้องฝ่าย	10	20	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	5	ได้เปล่า
ก๊อกระตุก	4 หลัง 10 หลัง 1 หลัง	2,000 5,000 12,000	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โครงการมียาชาว่า สำนักงานพัฒนาชุมชน	2535 2542 2531	50	ได้เปล่า
พื้นหวีเหล็กขนาดเบอร์ 40	20 อัน	350	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
เชือกไนลอน	15 ม้วน	200	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2542	3	ได้เปล่า
ไม้เก็บเขา	15 อัน	20	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
ไม้หาบเขา	15 อัน	20	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
ไม้ยา	15 คู่	30	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	5	ได้เปล่า
กระสวย	15 อัน	100	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	2	ได้เปล่า
หลอดกระสวย	1,000 หลอด	0.17	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	2	ได้เปล่า
ไม้ดาบ	15 อัน	15	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
ไม้ขันด้ายแบน	25 อัน	15	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

อุปกรณ์การผลิต	จำนวน	ราคาต่อหน่วย (บาท)	แหล่งที่มา	ปีที่ได้มา (พ.ศ.)	อายุการใช้งาน (ปี)	ลักษณะการได้มา
ไม้ชนดกลม	30 อัน	15	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
สายวัด	15 เส้น	10	ร้านค้าในหมู่บ้าน	2540	3	ซื้อ
แปรงปัดผ้าเส้นยืน	15 อัน	10	ร้านค้าในหมู่บ้าน	2540	2	ซื้อ
ระวังกองผ้า	1 ชุด	800	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ให้ยืม
ท่อ PVC ขนาด 8 นิ้ว	1,000 หลอด	2	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	5	ได้เปล่า
ที่เรียงผ้าเส้นยืน	1 หลัง	1,000	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	50	ได้เปล่า
ที่หรีผ้า	1 ชุด	1,000	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	50	ได้เปล่า
เตาอังไฉ	2	300	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	10	ได้เปล่า
กะละมัง	2	50	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	2	ได้เปล่า
เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.50 เมตร						
ห่วงลวดคล้องผ้า	10	20	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	5	ได้เปล่า
พัดลมเพดาน	4 ตัว	300	อบต. แม่เปิง	2543	5	ได้เปล่า
พัดลมตั้งพื้น	1 ตัว	300	อบต. แม่เปิง	2543	5	ได้เปล่า
โรงเรือน	1 หลัง	100,000	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2535	20	ได้เปล่า
ตู้แช่	4 หลัง	1,000	ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ	2540	20	ได้เปล่า

ที่มา : จากการสำรวจ

4.2.4 การตรวจสอบคุณภาพและการเก็บรักษาปัจจัยการผลิต

ในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตประปาน และเลขานุการจะเป็นผู้ไปคัดเลือกด้วยตัวเองที่ร้านค้าในตลาดวโรรส ทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องคุณภาพของวัตถุดิบ จะมีแต่ปัญหาราคาฝ้ายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในการจัดซื้อ กลุ่มฯ จะซื้อตามปริมาณที่ใช้จริง แล้วแจกจ่ายให้สมาชิกนำไปผลิต หากมีวัตถุดิบเหลือ ซึ่งมีปริมาณน้อย เช่น ฝ้าย สีย้อม เป็นต้น กลุ่มฯ จะเก็บไว้ในตู้โชว์ผลิตภัณฑ์ เพื่อเก็บไว้ใช้ในครั้งต่อไป

4.3 แรงงานและการจ้างงาน

4.3.1 การใช้แรงงานในการผลิต

กลุ่มฯ มีสมาชิกทั้งหมด 30 คน เป็นหญิงทั้งหมด มีสมาชิกที่ผลิตเพียง 8 คน ส่วนที่เหลือไม่ผลิต แต่เป็นผู้ถือหุ้นของกลุ่มฯ เท่านั้น

4.3.2 การจ้างงาน

อัตราการจ้างแรงงานในบ้านป่าวัน ลีวันละ 80 บาท ในขั้นตอนการกรอฝ้ายใส่หลอด PVC และหลอดกระสวย จะมีผู้สูงอายุในหมู่บ้าน 3 คน รับจ้าง โดยคิดใจละ 1 บาท สำหรับการกรอฝ้ายใส่หลอด PVC ขนาด 7 นิ้ว และ 2 บาท สำหรับการกรอฝ้ายใส่หลอดกระสวย (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 แรงงานและการจ้างงาน

ลักษณะงาน/หน้าที่	จำนวนแรงงานที่ใช้ (คน)		ลักษณะการจ้างงาน	อัตราค่าจ้าง (บาท)	สถานภาพการเป็นกลุ่ม (เป็น/ไม่เป็น)
	ชาย	หญิง			
ทอผ้า	-	8	รายวัน	80 บาท/วัน	เป็น
กรอฝ้ายใส่หลอด PVC	-	3	รายชิ้น	ใจละ 1 บาท	ไม่เป็น
กรอฝ้ายใส่หลอดกระสวย	-	3	รายชิ้น	ใจละ 2 บาท	ไม่เป็น

ที่มา : จากการสำรวจ

4.4 ต้นทุนและผลตอบแทน

กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ ไม่ได้คำนวณต้นทุนของกลุ่ม แต่จะประมาณต้นทุนจากปริมาณฝ้ายที่ใช้ในแต่ละผลิตภัณฑ์ จากการคำนวณต้นทุนในภาคผนวก ค. ซึ่งมีการวิเคราะห์ต้นทุนที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด รายละเอียดของต้นทุน และผลตอบแทนในผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังนี้

ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 117.97บาท ต้นทุนเงินสด 93.87 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 24.07 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 79.76 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.61 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 28.76 และ 3.62 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.9)

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 6.31 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 26.11 และผลตอบแทนสุทธิ

เหื่อต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 2.04 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 5.26 21.76 และ 1.70 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผักกาดหอมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนผันแปร เท่ากับ 26.31 ผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนเงินสด เท่ากับ 46.11 และผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 22.04 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 18.80 32.94 และ 15.75 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.9 ต้นทุนและผลตอบแทนผักกาดหอมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร

รายการ	ผักกาดหอมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	93.89	24.07	117.96	100.00
ต้นทุนผันแปร	93.89	19.80	113.69	96.38
1. ปัจจัยการผลิต	79.76	0.00	79.76	67.61
- วัตถุดิบหลัก	78.06	0.00	78.06	66.18
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	1.70	0.00	1.70	1.44
2. แรงงาน	14.13	19.80	33.93	28.76
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	4.27	4.27	3.62
1. ค่าเสื่อม	0.00	4.27	4.27	3.62
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	93.89	24.07	117.96	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	120.00	0.00	120.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			6.31	
ผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			26.11	
ผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			2.04	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			5.26	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหื่อต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			21.76	

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็น เงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			1.70	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	140.00	0.00	140.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			26.31	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			46.11	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			22.04	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			18.80	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			32.94	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			15.75	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.1 ภาคผนวก ค

ผ้าถุง 4 ตะกอก 40 นิ้ว X 1.80 เมตร เมื่อพิจารณาด้านทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 138.4967 บาท ต้นทุนเงินสด 103.39 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 35.12 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 87.68 บาท คิดเป็นร้อยละ 63.31 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 31.55 และ 5.12 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าถุง 4 ตะกอก 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 48.62 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 76.62 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 41.50 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 27.01 42.57 และ 23.06 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าถุง 4 ตะกอก 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 68.62 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 96.62 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 61.50 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 34.31 48.31 และ 30.75 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าถุง 4 ตะกอ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร

รายการ	ผ้าถุง 4 ตะกอ 40 นิ้ว X 1.80 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็น เงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	103.38	35.12	138.50	100.00
ต้นทุนผันแปร	103.38	28.00	131.38	94.86
1. ปัจจัยการผลิต	87.68	0.00	87.68	63.31
- วัตถุดิบหลัก	86.73	0.00	86.73	62.62
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.95	0.00	0.95	0.68
2. แรงงาน	15.70	28.00	43.70	31.55
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	7.12	7.12	5.14
1. ค่าเสื่อม	0.00	7.12	7.12	5.14
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	103.38	35.12	138.50	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	180.00	0.00	180.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			48.62	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			76.62	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			41.50	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			27.01	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			42.57	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			23.06	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	200.00	0.00	200.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			68.62	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			96.62	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			61.50	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			34.31	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			48.31	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.2 ภาคผนวก ค

ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อเมตร เท่ากับ 66.15 บาท ต้นทุนเงินสด 52.09 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 14.06 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 44.22 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.84 รองลงมาคือ ค่าแรง และ ต้นทุนคงที่ร้อยละ 29.67 และ 3.50 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าตัดเสื้อผ้าลายขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 1.16 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 12.91 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -1.15 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 1.78 19.86 และ -1.77 ตามลำดับ มีค่าเป็นลบ แสดงว่า ผลผลิตขั้นนี้ขาดทุน

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าตัดเสื้อผ้าลายขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 6.16 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 17.91 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 3.84 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 8.8 25.59 และ 5.50 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว

รายการ	ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	52.09	14.06	66.15	100.00
ต้นทุนผันแปร	52.09	11.75	63.84	96.50
1. ปัจจัยการผลิต	44.22	0.00	44.22	66.84
- วัตถุดิบหลัก	44.00	0.00	44.00	66.50
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.22	0.00	0.22	0.33
2. แรงงาน	7.88	11.75	19.63	29.67
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	2.31	2.31	3.50
1. ค่าเสื่อม	0.00	2.31	2.31	3.50
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	52.09	14.06	66.15	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	65.00	0.00	65.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			1.16	

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			12.91	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-1.15	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			1.78	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			19.86	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-1.77	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	70.00	0.00	70.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			6.16	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			17.91	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			3.85	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			8.80	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			25.59	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			5.50	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.3 ภาคผนวก ค

ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อเมตร เท่ากับ 72.40 บาท ต้นทุนเงินสด 52.09 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 20.31 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 44.21 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.07 รองลงมา คือ ค่าแรง และต้นทุนคงที่ ร้อยละ 34.01 และ 4.92 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 31.16 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 47.91 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 27.60 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 31.06 47.91 และ 27.60 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 51.16 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 67.91 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 47.60 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 42.63 67.91 และ 39.67 ตามลำดับ ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลตอบแทนในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว

รายการ	ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	52.09	20.31	72.40	100.00
ต้นทุนผันแปร	52.09	16.75	68.84	95.08
1. ปัจจัยการผลิต	44.21	0.00	44.21	61.07
- วัตถุดิบหลัก	44.00	0.00	44.00	60.77
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.22	0.00	0.22	0.30
2. แรงงาน	7.88	16.75	24.63	34.01
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	3.56	3.56	4.92
1. ค่าเสื่อม	0.00	3.56	3.56	4.92
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	52.09	20.31	72.40	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	100.00	0.00	100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			31.16	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			47.91	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			27.60	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			31.16	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			47.91	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			27.60	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	120.00	0.00	120.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			51.16	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			67.91	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			47.60	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			42.63	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			56.59	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			39.67	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.4 ภาคผนวก ค

ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 105.32 บาท ต้นทุนเงินสด 83.26 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 22.06 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 71.26 บาท คิดเป็นร้อยละ 67.66. รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 28.96 และ 3.38 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ -11.76 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 6.74 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -15.32 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -13.07 7.49 และ -17.02 ตามลำดับ ค่าเป็นลบ แสดงว่าผลิตภัณฑ์นี้ขาดทุน

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ -1.76 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 16.74 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -5.32 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -1.76 16.74 และ -5.32 ตามลำดับ ค่าเป็นลบ แสดงว่าผลิตภัณฑ์นี้ขาดทุน (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ต้นทุนและผลตอบแทนผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร

รายการ	ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	83.26	22.06	105.32	100.00
ต้นทุนผันแปร	83.26	18.50	101.76	96.62
1. ปัจจัยการผลิต	71.26	0.00	71.26	67.66
- วัตถุดิบหลัก	71.04	0.00	71.04	67.45
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.22	0.00	0.22	0.21
2. แรงงาน	12.00	18.50	30.50	28.96
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	3.56	3.56	3.38
1. ค่าเสื่อม	0.00	3.56	3.56	3.38
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	83.26	22.06	105.32	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			-11.76	

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

รายการ	ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-15.32	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			-13.07	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			7.49	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-17.02	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	100.00	0.00	100.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			-1.76	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			16.74	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-5.32	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			-1.76	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			16.74	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-5.32	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.5 ภาคผนวก ค

ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 75.34 บาท ต้นทุนเงินสด 61.27 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 14.74 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 52.41 บาท คิดเป็นร้อยละ 69.56 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 26.17 และ 4.27 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 7.87 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 18.73 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 4.66 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 9.84 23.41 และ 5.82 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับต่ำ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 17.87 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 28.73 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 14.66 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 19.86 31.92 และ 16.28 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร

รายการ	ผ้าคลุมไหล่ไหมประดิษฐ์ 24 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	61.27	14.07	75.34	100.00
ต้นทุนผันแปร	61.27	10.86	72.13	95.73
1. ปัจจัยการผลิต	52.41	0.00	52.41	69.56
- วัตถุดิบหลัก	52.08	0.00	52.08	69.12
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.33	0.00	0.33	0.44
2. แรงงาน	8.86	10.86	19.72	26.17
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	3.21	3.21	4.27
1. ค่าเสื่อม	0.00	3.21	3.21	4.27
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	61.27	14.07	75.34	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	80.00	0.00	80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			7.87	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			18.73	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			4.66	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			9.84	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			23.41	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			5.82	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			17.87	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			28.73	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			14.66	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			19.86	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			31.92	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			16.28	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.6 ภาคผนวก ค

ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืนเท่ากับ 69.05 บาท ต้นทุนเงินสด 54.99 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 14.06 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 45.99 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.60 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 28.76 และ 4.64 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าคลุมไหล่ 24 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 14.16 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 25.01 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 10.95 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 17.70 31.27 และ 13.70 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าคลุมไหล่ 24 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 24.16 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 35.01 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 20.95 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 26.84 38.90 และ 23.28 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าคลุมไหล่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร

รายการ	ผ้าคลุมไหล่ใหม่ฝ้าย 24 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	54.99	14.06	69.05	100.00
<u>ต้นทุนผันแปร</u>	54.99	10.86	65.84	95.36
1. ปัจจัยการผลิต	45.99	0.00	45.99	66.60
- วัตถุดิบหลัก	45.00	0.00	45.00	65.17
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ+บรรจุภัณฑ์)	0.99	0.00	0.99	1.43
2. แรงงาน	9.00	10.86	19.86	28.76
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
<u>ต้นทุนคงที่</u>	0.00	3.20	3.20	4.64
1. ค่าเสื่อม	0.00	3.20	3.20	4.64
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	54.99	14.06	69.05	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	80.00	0.00	80.00	

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

รายการ	ผ้าคลุมไหล่ใหม่ฝ่าย 24 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			25.01	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			10.95	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			17.70	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			31.27	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			13.69	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	90.00	0.00	90.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			24.16	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			35.01	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			20.95	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			26.84	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			38.90	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			23.28	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.7 ภาคผนวก ค

ผ้าพันคอใหม่ประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืน เท่ากับ 49.83 บาท ต้นทุนเงินสด 34.96 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 14.87 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 30.10 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.40 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 33.83 และ 5.77 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าพันคอใหม่ประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 13.04 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 25.04 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 10.17 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 21.74 41.74 และ 16.95 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าพันคอใหม่ประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร มีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 33.04 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 45.04 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 30.17 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือ

ต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 41.31 56.31 และ 37.71 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร

รายการ	ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 2 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	34.96	14.87	49.83	100.00
ต้นทุนผันแปร	34.96	12.00	46.96	94.23
1. ปัจจัยการผลิต	30.10	0.00	30.10	60.40
- วัตถุดิบหลัก	29.93	0.00	29.93	60.06
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.17	0.00	0.17	0.34
2. แรงงาน	4.86	12.00	16.86	33.83
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
<u>ต้นทุนคงที่</u>	0.00	2.87	2.87	5.77
1. ค่าเสื่อม	0.00	2.87	2.87	5.77
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	34.96	14.87	49.83	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	60.00	0.00	60.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			13.04	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			25.04	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			10.17	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			21.74	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			41.74	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			16.95	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	80.00	0.00	80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			33.04	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			45.04	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			30.17	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			41.31	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			56.31	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			37.71	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.8 ภาคผนวก ค

ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร เมื่อพิจารณาต้นทุนที่ได้จากการวิเคราะห์ ต้นทุนการผลิตต่อผืนเท่ากับ 70.07 บาท ต้นทุนเงินสด 46.58 บาท และต้นทุนไม่เป็นเงินสด 23.49 บาท ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิต เท่ากับ 39.83 บาท คิดเป็นร้อยละ 56.84 รองลงมาคือ ค่าแรงและต้นทุนคงที่ ร้อยละ 39.60 และ 3.56 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายส่ง ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตรมีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 2.42 บาท ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 23.42 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ -0.07 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 3.46 33.46 และ -0.10 ตามลำดับ มีค่าเป็นลบ แสดงว่าผลิตภัณฑ์นี้ขาดทุน

เมื่อพิจารณาจากผลตอบแทนต่อราคาขายปลีก ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตรมีผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร เท่ากับ 12.42 ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด เท่ากับ 33.42 และผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 9.93 บาท อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด และอัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด เท่ากับ 15.53 41.78 และ 12.41 ตามลำดับ ซึ่งอัตราผลตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 ต้นทุน และผลตอบแทนผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร

รายการ	ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	อัตราส่วนของต้นทุน / ต้นทุนทั้งหมด
ต้นทุนการผลิต	46.58	23.49	70.07	100.00
ต้นทุนผันแปร	46.58	21.00	67.58	96.44
1. ปัจจัยการผลิต	39.83	0.00	39.83	56.84
- วัตถุดิบหลัก	39.00	0.00	39.00	55.66
- อื่นๆ (วัตถุดิบอื่นๆ + วัสดุ)	0.83	0.00	0.83	1.18
2. แรงงาน	6.75	21.00	27.75	39.60
3. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนคงที่	0.00	2.49	2.49	3.56
1. ค่าเสื่อม	0.00	2.49	2.49	3.56
2. อื่นๆ	0.00	0.00	0.00	0.00
ต้นทุนต่อหน่วยทั้งหมด(บาท/หน่วย)	46.58	23.49	70.07	100.00
ราคาขายส่ง(บาท/หน่วย)	70.00	0.00	70.00	

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

รายการ	ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 1.50 เมตร			
	เงินสด	ไม่เป็น เงินสด	รวม	อัตราส่วน ของต้นทุน /ต้นทุนทั้งหมด
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			23.42	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			-0.07	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			3.46	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			33.46	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			-0.10	
ราคาขายปลีก(บาท/หน่วย)	80.00	0.00	80.00	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปร (บาท/หน่วย)			12.42	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด(บาท/หน่วย)			33.42	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/หน่วย)			9.93	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนผันแปรต่อราคาขาย			15.53	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสดต่อราคาขาย			41.78	
อัตราผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมดต่อราคาขาย			12.41	

ที่มา : สรุปจากตารางที่ ค.9 ภาคผนวก ค

จากการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ทุกชนิด พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนการผลิตสูงสุด คือ ผ้าถุง 4 ตะกอก ขนาด 40 นิ้ว X 1.80 เมตร ผืนละ 138.50 บาท รองลงมาได้แก่ ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร ผืนละ 117.96 บาท และ ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ขนาด 32 นิ้ว x 2 เมตร ผืนละ 105.32 บาท ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดคือ ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ขนาด 9.5 นิ้ว X 2 เมตร ผืนละ 49.08 บาท

พิจารณาผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด และอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมด ต่อราคาขายปลีก และราคาขายส่ง ผลิตภัณฑ์ที่ให้ผลตอบแทนสูงที่สุด คือ ผ้าถุง 4 ตะกอกขนาด 40 นิ้ว X 1.80 เมตร ต่อราคาขายส่ง ค่าเท่ากับ 41.50 และ 23.06 ตามลำดับ ต่อราคาขายปลีก มีค่าเท่ากับ 61.50 และ 30.75 รองลงมาได้แก่ ผ้าทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว ต่อราคาขายส่งมีค่าเท่ากับ 27.06 และ 27.60 ตามลำดับ ต่อราคาขายปลีก มีค่าเท่ากับ 47.60 และ 39.67 ผลิตภัณฑ์ให้ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด และอัตราผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมดต่ำที่สุด คือ ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ มีค่าต่อราคาขายส่ง เท่ากับ -15.32 และ -17.02 บาท ต่อราคาขายปลีกเท่ากับ -5.32 และ -5.32 ตามลำดับ

4.5 กรรมวิธีการผลิต

กลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่ผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าตัดเสื้อ และผ้าตัดผ้าถุงหน้ากว้าง 40 นิ้ว ทั้งผ้าพื้น และผ้าลาย ซึ่งมีกรรมวิธีการผลิตส่วนใหญ่เหมือนกัน จะต่างกันตรงผ้าลาย ซึ่งจะมีการใช้เชือกฟางมัดก่อนย้อมสี ไม่ให้สี ย้อมติดเส้นผ้า ทำให้เกิดลายของผลิตภัณฑ์ รายละเอียดการใช้วัตถุดิบหลัก วัตถุดิบรอง และอุปกรณ์การทอ ผ้า ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์การผลิต

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ หน้ากว้าง 40 นิ้ว X 40 เมตร ผ้าถุง 4 ตะกอ หน้ากว้าง 40 นิ้ว X 40 เมตร	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - ไหมประดิษฐ์ 207 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - เชือกฟาง 0.3 ม้วน - สบู่เหลว 4 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 0.5 กระสอบ - ชีตัง 0.0003 แผ่น	- กี่กระตุก - ฟันหวีเหล็กเบอร์ 40 - เชือกในล่อน - ไม้เก็บเขา - ไม้หาบเขา - ไม้ย่ำ - กระสวย
ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นหน้ากว้าง 40 นิ้ว X 40 เมตร ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือหน้ากว้าง 40 นิ้ว X 40 เมตร ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ 32 นิ้ว X 80 เมตร	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - ไหมประดิษฐ์ 210 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - สบู่เหลว 5 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 0.75 กระสอบ - ชีตัง 0.0003 แผ่น <u>วัตถุดิบหลัก</u>	- หลอดกระสวย - ไม้ดาบ - ไม้ขันดแบน - ไม้ขันดกลม - สายวัด - แปรงขัดด้ายเส้นยืน - ระวังกรอผ้า
	- ไหมประดิษฐ์ 320 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - สบู่เหลว 5 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 0.75 กระสอบ - ชีตัง 0.0006 แผ่น	- ทอ PVC ขนาด 7 นิ้ว - ที่เรียงผ้าเส้นยืน - ที่หวีผ้า - เตาอั้งไล้ - ห่วงคล้องผ้า - กะละมังเส้นผ่าน
ผ้าคลุมไหล่ผ้า 24 นิ้ว X 70 เมตร	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - ผ้าเบอร์ 40/2 105 ไร่ - ผ้าเบอร์ 20/1 105 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - เชือกฟาง 0.5 ม้วน - สบู่เหลว 6 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 1 กระสอบ - ชีตัง 0.0006 แผ่น	ศูนย์กลาง 0.50 เมตร

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ผลิตภัณฑ์	วัตถุดิบ	อุปกรณ์
ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ 9.5 นิ้ว X 70 เมตร	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - ไหมประดิษฐ์ 125 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - สบู่เหลว 4 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 0.5 กระสอบ - ซีฟิ่ง 0.0006 แผ่น	
ผ้าปูโต๊ะ 18 นิ้ว X 20 เมตร	<u>วัตถุดิบหลัก</u> - ผ้าใยเบอร์ 40/2 50 ไร่ - ผ้าใยเบอร์ 10/1 20 ไร่ <u>วัตถุดิบรอง</u> - เชือกฟาง 0.2 ม้วน - สบู่เหลว 2 ซ้อนโต๊ะ - ฟีน 0.25 กระสอบ - ซีฟิ่ง 0.0002 แผ่น	

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการทำผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

การผลิตผ้าทอ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การต้มฝ้าย การย้อมสี และการทอ

ขั้นตอนการต้มฝ้าย

การต้มฝ้ายเริ่มจากการนำฝ้ายที่แยกออกจากกันแล้วไปต้มในกะละมังเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.50 เมตร โดยมีส่วนผสมของสบู่เหลว 1 ซ้อนโต๊ะ ต่อฝ้าย 5 กิโลกรัม เพื่อไล่ไขมันและสารเคมีที่เคลือบเส้นฝ้ายออกประมาณ 30 นาที ล้างน้ำ 10 นาที แล้วจึงนำขึ้นจากน้ำบิดฝ้ายให้หมาด นำมาย้อมสี ถ้าผ้าสีพื้นจะซื้อฝ้ายเป็นสีมาใช้ ถ้าเป็นผ้าลาย จะทำการมัดลายด้วยเชือกฟาง เพื่อป้องกันฝ้ายส่วนที่มัดไว้ไม่ให้ถูกย้อมสีไปด้วย

ขั้นตอนการย้อมสี**การย้อมด้วยสีเคมี**

การย้อมด้วยสีเคมีทำได้โดยใช้น้ำร้อนมาผสมสีย้อมไหมประดิษฐ์ 1 ของ ต่อฝ้าย 1 กิโลกรัม นำฝ้ายลงทำการย้อม ประมาณ 1 ชั่วโมง หรือจนกว่าฝ้ายจะติดสี ล้างน้ำ บิดหมาด แกะเชือกฟางที่มีมัดออก บิดหมาด ตากแดด 1 วัน ให้แห้งสนิท

การย้อมด้วยสีธรรมชาติ

ในการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯ จะมีทั้งหมด 7 สูตร ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ส่วนผสมของการย้อมสีธรรมชาติ

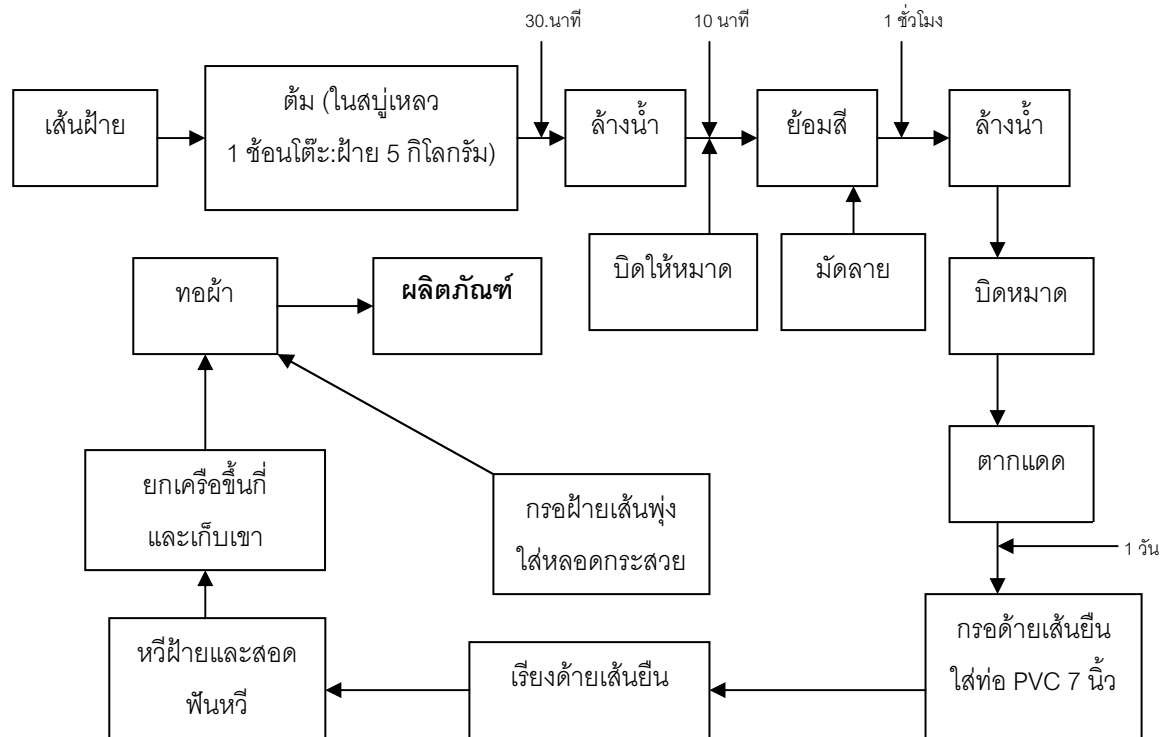
ชื่อ	สีที่ได้	ส่วนผสม
ดินแดงเหล็ก	น้ำตาลอ่อนอมส้ม	- ดินแดง 5 กิโลกรัม - ตะปู 1.5 กิโลกรัม
มะพร้าวเหล็ก	ครีม	- เปลือกมะพร้าวแห้ง - ตะปู 1.5 กิโลกรัม
มะพร้าวสารส้ม	น้ำตาลอ่อน	- เปลือกมะพร้าวแห้ง - สารส้ม 2 ช้อนโต๊ะ
ประดู่เหล็ก	เทา	- เปลือกประดู่ 5 กิโลกรัม - ตะปู 1.5 กิโลกรัม
ประดู่สารส้ม	ชมพูอ่อน	- เปลือกประดู่ 5 กิโลกรัม - สารส้ม 2 ช้อนโต๊ะ
เปลือกเพกาเหล็ก	เขียวขี้ม้าอ่อน	- เปลือกเพกา 5 กิโลกรัม - ตะปู 1.5 กิโลกรัม
เปลือกเพกาสารส้ม	ครีมขาว	- เปลือกเพกา 5 กิโลกรัม - สารส้ม 2 ช้อนโต๊ะ

ที่มา : จากการสำรวจ

กรรมวิธีการย้อม ให้นำดินแดง มาต้มในน้ำเดือด 10 ลิตร 30 นาที ทิ้งไว้ให้เย็น กรองเอาแต่น้ำ นำมาต้มต่อ ใส่ตะปู 1.5 กิโลกรัมลง (หรือ สารส้ม) ต้มพร้อมน้ำดินแดง นำฝ้ายสีขาว 5 กิโลกรัม ลงต้ม 30 นาที หรือจนฝ้ายติดสีทั่ว ทิ้งไว้ให้เย็น นำมาล้างน้ำ บิดหมาด นำตากแดด 1 วัน ส่วนผสมสีอื่นๆ มีขั้นตอนการผลิตเหมือนกัน

ขั้นตอนการทอ

นำฝ้ายเส้นยืนที่ผ่านการย้อมสีแล้วมากรอใส่หลอด PVC ขนาด 7 นิ้ว โดยจ้างผู้สูงอายุในหมู่บ้านใจละ 1 บาท นำหลอด PVC มาเสียบที่แผงเสียบหลอด แล้วดึงฝ้ายมาเรียงบนที่เรียงด้ายเส้นยืนตามขนาดความกว้างและความยาวของผ้า นำด้ายเส้นยืนจากที่เรียงด้ายมายังที่หรีฝ้าย สอดเข็มหรี ม้วนเข้าค้ำไม้แล้วนำที่ทอผ้า ขึ้นตอนนี้ต้องใช้สมาชิกช่วยกัน 2-3 คน จากนั้นจะเก็บเขาโดยใช้เชือกในล่อน ผูกขอบเข้ากับไม้ย่ำ กรอฝ้ายเส้นพุ่งใส่หลอดกระสวย โดยจ้างผู้สูงอายุในหมู่บ้านใจละ 2 บาท นำหลอดกระสวยมาใส่กระสวยทำการทอจนเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าผืน (แผนภาพที่ 4.2)

แผนภาพที่ 4.2 กรรมวิธีการผลิตผ้าทอของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

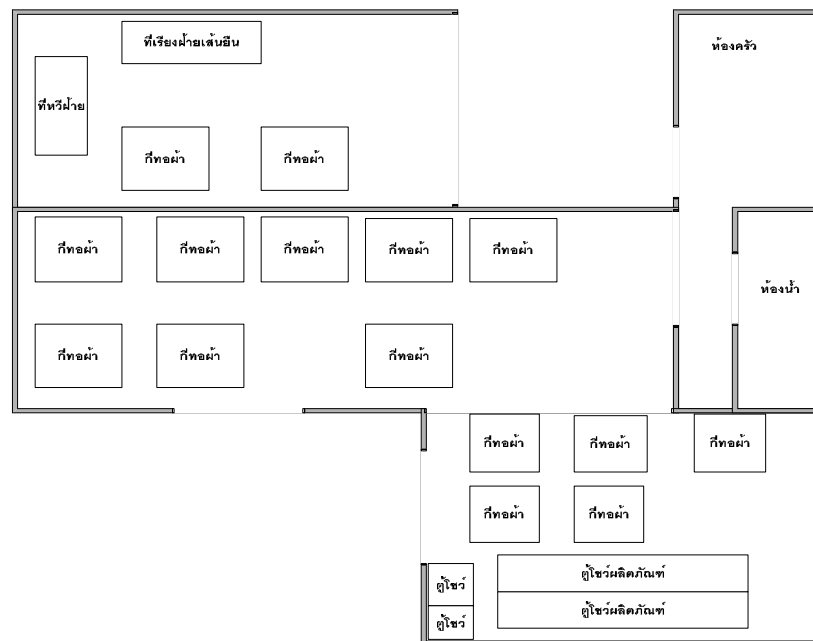
4.6 การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต

การทอผ้า เดิมกลุ่มฯ ใช้กี่เมืองในการทอ ในปี พ.ศ. 2531 หลังจากที่กลุ่มฯ ได้รับก็กระตุกจากสำนักงานพัฒนาชุมชน และได้รับการฝึกอบรมจากศูนย์การศึกษาหอเรียนอำเภออดอยสะเก็ด กลุ่มฯ จึงเริ่มเปลี่ยนมาใช้ก็กระตุก เนื่องจากสามารถทอได้รวดเร็ววกู้ใช้ก็เมือง และผืนผ้าที่ได้ยังมีความสม่ำเสมอ และเปลี่ยนจากการใช้กวักไม้ไผ่ สำหรับกรอฝ้ายจากใจ เป็นใช้ท่อ PVC ขนาด 7 – 8 นิ้ว แทน สามารถนำมาเสียบกับที่กรอฝ้ายมอเตอร์ ทำให้เร็วกว่าการใช้มือ นอกจากนี้ยังมีการลดขั้นตอนการผลิต โดยสมาชิกยังมีการจ้างผู้สูงอายุในหมู่บ้าน กรอฝ้ายใส่หลอด PVC และใส่หลอดกระสวย สมาชิกจะทำการทอผ้าเพียงอย่างเดียว ทำให้การผลิตเร็วขึ้นกว่าเดิม

4.7 สภาพและผังของสถานที่ผลิต

กลุ่มฯ มีโรงทอผ้า ที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยใช้เป็นสถานที่ทอผ้า ที่ทำการกลุ่มฯ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในโรงทอผ้ามีก็ทอผ้าทั้งหมด 15 หลัง เครื่องหวีฝ้าย 1 ชุด ที่เรียงฝ้ายเส้นยืน 1 ชุด เครื่องกรอฝ้าย 1 ชุด มีตู้โชว์ผลิตภัณฑ์ ทั้งหมด 4 หลัง พัดลมติดเพดาน 4 ตัว และพัดลมตั้งพื้น 1 ตัว (แผนภาพที่ 4.3)

โรงทอผ้าของกลุ่มฯ ตั้งอยู่ไกลจากชุมชน ทำให้เวลาทอผ้า เสียงไม้โปรบกวนชาวบ้าน และน้ำย้อมสียังสามารถเททิ้งด้านหลังโรงทอผ้าได้ อีกทั้งยังสามารถเก็บวัตถุดิบที่เป็นส่วนผสมของการย้อมสีธรรมชาติ เช่น ไม้ประดู่ ไม้เพกา และดินแดง เป็นต้น ในบริเวณด้านหลังโรงทอผ้าอีกด้วย

แผนภาพที่ 4.3 ผังโรงทอผ้าของกลุ่มทอผ้าบ้านป่าไผ่

4.8 การจัดการของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต

ในการย้อมสี กลุ่มฯ จะทำด้านหลังของโรงทอผ้า เมื่อย้อมสีเรียบร้อยแล้ว จะล้างภาชนะ อุปกรณ์การย้อมสี ส่วนน้ำย้อม ต่างๆ กลุ่มฯ จะเททิ้งด้านหลังของโรงทอผ้าด้านหลัง เนื่องจากมีปริมาณน้อย และที่ดินแถบนั้นเป็นภูเขา ไม่มีการทำการเกษตร

4.9 การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์

ในการทอผ้าที่เป็นคำสั่งซื้อ ประธาน และเลขานุการ จะเป็นผู้ควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ โดยการแนะนำสมาชิก ตั้งแต่การเรียงผ้าเส้นยืน การขึ้นเครือ การทอ และผ้าที่ทอเรียบร้อยแล้ว การทอตามคำสั่งซื้อ สมาชิกจะขึ้นมาทอที่โรงทอผ้าของกลุ่มฯ ทำให้สามารถควบคุมการผลิตได้ง่ายขึ้น สมาชิกที่มีฝีมือการทอที่ไม่ได้มาตรฐาน ประธานจะให้ทอเฉพาะผ้าพื้น ที่ไม่ต้องทำลวดลาย เช่น ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้น ก่อนนำผลิตภัณฑ์ส่งมอบให้ลูกค้า ประธานและเลขานุการจะตรวจสอบความเรียบร้อยของการทอ เช่น ความกว้าง ยาว ของผืนผ้า ความถูกต้องของตัวหนังสือที่ทอ และ ความสม่ำเสมอของผืนผ้า เป็นต้น

4.10 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิต

4.10.1 ปัญหาด้านการผลิต

1. สมาชิกที่ทอผ้าเป็นประจำ และสม่ำเสมอมีเพียง 5 คน ส่วนที่เหลือจะทอในเวลาว่าง บ้างก็ไม่ทอเลย ทำให้ขาดทักษะด้านการทอฝีมือไม่ได้มาตรฐาน สมาชิกทอซ้ำ กำหนดเวลาไม่ได้ เป็นการทอในเวลาว่าง ทำให้ไม่สามารถรับคำสั่งซื้อในปริมาณมากได้

2. การย้อมสีธรรมชาติ มีสมาชิกที่ชำนาญเพียง 1 คน การถ่ายทอดให้สมาชิกคนอื่นๆ ยังไม่ประสบความสำเร็จนัก ย้อมผ้าสีไม่เท่ากัน เนื่องจากสมาชิกขาดความสนใจที่จะฝึกฝน เพราะการย้อมสีธรรมชาติ ยุ่งยากกว่าการใช้สีเคมี ทั้งการจัดหาวัตถุดิบ และกรรมวิธีการย้อม

3. กลุ่มฯ มีการถ่ายทอดการทอผ้าให้เด็กรุ่นใหม่ โดยร่วมกับโรงเรียนบ้านป่าไผ่ ประชารัฐอุปถัมภ์ จัดทำหลักสูตรให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 มาเรียนทอวันละ 5 คน (ช่วงปิดเทอม) ความเป็นจริงแล้ว เมื่อเด็กเหล่านี้ไปศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาในตัวอำเภอคอยสะเกิด หรือในเมืองเชียงใหม่ และหางานทำในเมือง ไม่กลับมาทำงานในหมู่บ้าน คาดว่าหากหมดคนทอผ้ารุ่นนี้แล้ว คงไม่มีใครทอผ้าอีก

4. ราคาปัจจัยการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะราคาฝ้าย ทำให้มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น

4.10.2 ความต้องการทางการผลิตของกลุ่มฯ

1. แม้ว่า กลุ่มฯ จะมีกำลังการผลิตน้อย แต่ยังคงต้องการที่จะเรียนรู้เทคนิคการทอผ้ามากขึ้น โดยเฉพาะการทอผ้าชิ้นตื้นจก เพื่อให้เกิดความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ทำให้ลูกค้ามีทางเลือกมากขึ้น

2. กลุ่มฯ ต้องการอบรมในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากผ้าทอที่มีอยู่ ทั้งเรื่องการออกแบบ และการตัดเย็บเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ภายในบ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และให้เป็นการผลิตที่ครบวงจรต่อไป

3. กลุ่มฯ ต้องการให้มีแรงงานทอผ้าเพิ่มขึ้น โดยต้องการให้สมาชิกกลับมาทอผ้าเหมือนเดิม

4.11 ศักยภาพการผลิต

4.11.1 ศักยภาพของผลิตภัณฑ์

จากผลิตภัณฑ์ที่มีคำสั่งซื้อเข้ามาในปี พ.ศ. 2544 เมื่อพิจารณาการผลิตของกลุ่มฯ ที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในราคาขายส่ง และสมาชิกที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ในราคาขายปลีก (ตารางที่ 4.19) ในส่วนการผลิตตามคำสั่งซื้อของกลุ่มฯ สามารถจัดลำดับผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านอัตรายอดขายต่อยอดขายรวม คือ ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์อื่น พบว่า สูงถึงร้อยละ 32.11 รองลงมาได้แก่ ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ขนาด 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีค่าเท่ากับ 16.57 และผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีค่าเท่ากับ 15.93 เมื่อพิจารณา อัตรากำไรต่อต้นทุนรวม และอัตรากำไรต่อราคาผลผลิต ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว มีค่าสูงสุด เช่นกัน เท่ากับ 38.13 และ 27.60 รองลงมาคือ ผ้าถุงไหมประดิษฐ์ขนาด 40 นิ้ว X 1.80 เมตร มีค่าเท่ากับ 1.73 และ 1.70 ส่วนผลิตภัณฑ์ผ้าตัดเสื้อผ้าพื้นขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว ขาดทุน มีค่าเท่ากับ -1.74 และ -1.77 แสดงว่า ถ้าคำสั่งเข้ามาเป็นจำนวนมาก กลุ่มฯ ก็จะขาดทุนเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาจากผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกผลิต และจำหน่ายเอง พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านอัตรายอดขายต่อยอดขายรวม คือ ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ขนาด 32 นิ้ว X 2 เมตร พบว่า มีค่าสูงถึง 20.92 เมื่อพิจารณาอัตรากำไรต่อต้นทุนรวม และอัตรากำไรต่อราคาผลผลิต พบว่าผลิตภัณฑ์นี้ขาดทุน ซึ่งมีค่าเท่ากับ -5.05 และ -5.32 ตามลำดับหมายความว่า ถ้าผลิตมาก สมาชิกจะขาดทุนมากขึ้น

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพด้านอัตรากำไรต่อต้นทุนรวม และอัตรากำไรต่อราคาผลผลิต แต่อัตรายอดขายต่อยอดขายรวมต่ำ คือ ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ ขนาด 9.5 นิ้ว X 2 เมตร มีค่าเท่ากับ 62.98 38.64 และ 1.59 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ ผ้าถุง 4 ตะกอนขนาด 40 นิ้ว X 2 เมตร มีค่าเท่ากับ 44.41 30.75 และ 3.31 ตามลำดับ ผ้าคลุมไหล่ฝ้าย ขนาด 24 นิ้ว X 2 เมตร มีค่าเท่ากับ 30.13 23.28 และ 4.47 ตามลำดับ

ดังนั้น หากพิจารณาศักยภาพโดยรวมของผลิตภัณฑ์แล้ว พบว่า ผ้าตัดเสื้อทอตัวหนังสือขนาดหน้ากว้าง 40 นิ้ว เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพสูงสุดของกลุ่มฯ ผลิตภัณฑ์ที่ควรส่งเสริมให้มียอดขายเพิ่มขึ้น เพราะสามารถทำกำไรให้กลุ่มฯ ได้มาก คือ ผ้าพันคอไหมประดิษฐ์ ผ้าถุง 4 ตะกอน และผ้าคลุมไหล่ฝ้าย ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ขาดทุนได้แก่ ผ้าขาวม้าไหมประดิษฐ์ และผ้าตัดเสื้อผ้าพื้น

4.11.2 ศักยภาพของปัจจัยการผลิต

ปัจจัยการผลิตหลัก ได้แก่ ฝ้ายชนิดต่างๆ มีจำหน่ายอยู่ทั่วไปในร้านค้าย่านตลาดวโรรส อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสมาชิกจะทยอยซื้อในปริมาณครั้งละ 1 – 2 ลูก แล้วแต่เงินทุนที่มีอยู่ แล้วจึงขึ้นเครื่องทอไว้เพื่อทอในเวลาว่าง ส่วนฝ้ายเส้นพุ่งจะซื้อเป็นกำ หรือบางคนซื้อเป็นใจ เพื่อทอผ้าครั้งละ 1 – 2 ผืน ในส่วนของการย้อมสีธรรมชาติ วัตถุดิบต่างๆ เช่น ดินแดง เปลือกมะพร้าวแห้ง ไม้ประดู่ และเปลือกเพกา ยังหาได้ง่ายในหมู่บ้าน

4.11.3 ศักยภาพของกระบวนการผลิต

กลุ่มสามารถทอตัวหนังสือเป็นชื่อหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งยังสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ และยังได้รับการอบรมเพิ่มทักษะจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 เป็นประจำทุกปี ทำให้มีการพัฒนาฝีมือในการผลิตผ้าทอแบบต่างๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มฯ ยังมีข้อจำกัดที่กำลังการผลิต เนื่องจากการผลิตในเวลาว่าง ทำให้ไม่สามารถรับคำสั่งซื้อในปริมาณมากได้